

ΤΕΙ ΚΑΛΑΜΑΤΑΣ

ΣΧΟΛΗ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ

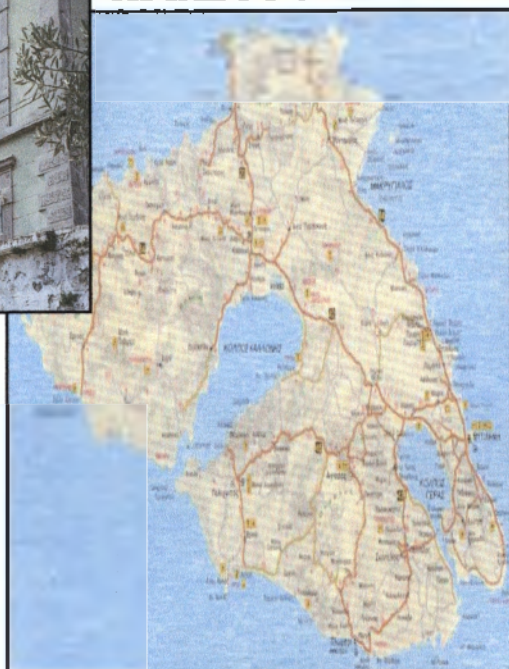
ΤΜΗΜΑ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ ΜΟΝΑΔΩΝ ΤΟΠΙΚΗΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

Π Τ Υ Χ Ι Α Κ Η Ε Ρ Γ Α Σ Ι Α

'' ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΕΣ ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΣΤΗΝ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ. ΤΟ ΠΑΡΑΔΕΙΓΜΑ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΛΟΝΗΣ ΚΑΙ

ΑΓΙΑΣΟΥ ΛΕΣΒΟΥ ''

**ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ
ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ : ΜΠΙΤΣΑΝΗ ΕΥΓΕΝΙΑ**

ΕΠΟΥΔΑΣΤΗΣ: ΡΟΔΙΤΗΣ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΣ

ΜΥΤΙΛΗΝΗ 2001-2002

Αφιερωμένη στους γονείς μου, στα αδέρφια μου

και στις αναμνήσεις των φοιτητικών μου χρόνων....

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

	Σελ.
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	1
ΠΙΝΑΚΕΣ.....	5
ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ.....	5
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	6

ΜΕΡΟΣ Α΄

ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1 Τάσεις και Προοπτικές του τομέα του Πολιτισμού.....	9
1.2 Δυνατότητες Ανάπτυξης και σύνδεση του τομέα του Πολιτισμού με άλλους τομείς.....	11
1.3 Τι επιδιώκει η συνολική αναπτυξιακή στρατηγική για τον τομέα του Πολιτισμού.....	13
1.4 Συνοπτική περιγραφή προτεραιοτήτων και μέτρων.....	15
1.4.1 Προστασία και ανάδειξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς.....	16
1.4.2 Αναβάθμιση υφιστάμενης και δημιουργία νέας υποδομής μουσείων-βελτίωση προσφερόμενων υπηρεσιών- Συνοπτική περιγραφή.....	20
1.4.3 Προστασία και ανάδειξη Μνημείων, Συνόλων και Αρχαιολογικών Χώρων-Συνοπτική περιγραφή.....	22
1.4.4 Ανάπτυξη Σύγχρονου Πολιτισμού-Περιγραφή και Στόχοι.....	24
1.4.5 Ολοκλήρωση Μητροπολιτικών Συνεδριακών και Πολιτιστικών Κέντρων-Συνοπτική Περιγραφή.....	26
1.4.6 Τεχνική Βοήθεια-Περιγραφή και Στόχοι.....	28
1.4.7 Διαχείριση, Λειτουργία, Παρακολούθηση και έλεγχος του Προγράμματος.....	29
1.4.8 Υποστήριξη της Εφαρμογής και Υλοποίησης του Προγράμματος.....	29

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1 Ο Ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Πολιτιστική Ανάπτυξη- Προοπτικές.....	30
2.2 Στόχοι επίλυσης χρόνιων προβλημάτων πολιτιστικής δραστηριότητας των Ο.Τ.Α.....	32
2.3 Έννοια της Αδελφοποίησης.....	34
2.4 Η Αδελφοποίηση Δήμων κίνητρο για την ανάδειξη Πολιτιστικών Στοιχείων.....	35
2.4.1 Marco Polo System.....	35
2.4.2 Αμφικτιονία Αδελφοποιημένων Πόλεων και Περιοχών της Μεσογείου.....	35

ΜΕΡΟΣ Β΄
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3^ο

ΔΟΜΕΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΟΥ
ΔΗΜΟΥ ΑΓΙΑΣΟΥ

	Σελ.	
3.1	Ιδιαίτερα Χαρακτηριστικά της Αγιάσου.....	37
	-Τω-Όνομα του χωριού.....	38
	-Το Ιστορικό του χωριού.....	39
	-Πληθυσμιακή Σύθεση της Αγιάσου.....	40
3.2	Η Αρχιτεκτονική της Αγιάσου.....	41
3.2.1	Η Πολεοδομική δομή και Οικιστική Αρχιτεκτονική της Αγιάσου...	42
3.3	Βιοτεχνική και εμπορευματική παραγωγή στην Αγιάσο	43
3.3.1	Γεωργική παραγωγή της Αγιάσου.....	43
3.3.2	Βιοτεχνική οργάνωση και παραγωγή στην Αγιάσο.....	44
3.4	Η σημασία της Αγιάσου στο εμπορικό δίκτυο	45
3.5	Λαϊκή Τέχνη-Παράδοση-Πολιτιστική Ανάπτυξη.....	47
	-Κεραμική.....	47
	-Ξυλογλυπτική.....	48
	-Λαογραφική Παράδοση.....	49
	-Ο Καρνάβαλος.....	50
	-Η Αγιασώτικη Φορεσιά.....	52
	-Μουσική Παράδοση.....	54
	-Τα όργανα.....	54
	-Οι σκοποί.....	55
	Λαογραφικό Μουσείο.....	55
3.6	Θρησκευτική Πολιτιστική Κληρονομιά του Δήμου Αγιάσου-Ήθη- Έθιμα.....	56
	-Η Εκκλησία της Παναγίας-Η πρώτη Εκκλησία της Παναγίας.....	57
	-Η δεύτερη Εκκλησία της Παναγίας.....	57
	-Η τρίτη εκκλησία της Παναγίας.....	57
	-Η γιορτή της Παναγίας.....	58
	-Ο Ιερός Ναός της Αγίας Τριάδας Αγιάσου.....	59
3.7	Ασχολίες κατοίκων-Επαγγέλματα Αγιάσου.....	60
	-Η Αγγειοπλαστική στην Αγιάσο.....	60
	-Ασβεστοποιοί.....	61
	-Ανελύτρες.....	62
	-Βαφείς Υφασμάτων(Μπογιατζήδες).....	63
	-Καπιστράδες.....	63
	-Κατασκευαστές Κουδουνιών.....	64
	-Ξυλοσχίστες και Υλοτόμοι(Μπισκιτζήδες).....	65
	-Σιδεράδες.....	65
	-Υφάντρες.....	66

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4^ο
ΔΟΜΕΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΟΥ
ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΛΟΝΗΣ

	Σελ.
4.1	67
-Ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της Κωμόπολης Καλλονής.....	67
-Λιμανάκι Σκάλας Καλλονής.....	67
-Το Όνομα της Κωμόπολης Καλλονής.....	67
-Η Πλατεία της Καλλονής.....	68
-Γληθυσμιακή Σύθεση της Καλλονής.....	70
4.2	71
-Τα Δημοτικά διαμερίσματα του Δήμου Καλλονής.....	71
-Το χωριό Παράκοιλα.....	71
-Το χωριό Δάφια.....	72
-Το χωριό Άγρα.....	72
-Το χωριό Ανεμώτια.....	73
-Το χωριό Φίλια.....	73
4.3	73
-Παράδοση - Ήθη και έθιμα.....	73
-Πανηγύρια.....	74
-Η Γιορτή της Σαρδέλας.....	74
4.4	75
-Η Θρησκευτική Πολιτιστική Κληρονομιά-Εκπαιδευτικά Ιδρύματα- Σχολεία του Δήμου Καλλονής.....	75
-Το σχολείο της Μονής Λειμώνος.....	75
-Το σχολείο της Μονής Μυρσινιώτισσας.....	75
-Το "Φροντιστήριο" της Μονής Παρασιγίου.....	75
-Η Ελληνική Σχολή στην Καλλονή.....	76
-Μοναστήρια Δήμου Καλλονής.....	76
-Ιερά Μονή Λειμώνος-Αγίου Ιγνατίου.....	76
-Ιερά Μονή Παναγίας Μυρσινιώτισσας.....	78
-Εκκλησιαστικό Μουσείο.....	78
4.5	79
-Το Φυσικό Περιβάλλον του Δήμου Καλλονής-Αγιάσου.....	79
4.5.1	79
-Υγρότοπος-Κόλπος Καλλονής.....	79
4.5.2	80
-Αλυκές.....	80
4.5.3	81
-Ένας απέραντος ελαιώνας.....	81
4.5.4	81
-Ο Κήπος της Παναγίας.....	81
4.6	82
-Παραδοσιακές Οικίες-Διατηρητέα Κτίρια.....	82
4.7	85
-Ασχολίες κατοίκων-Επαγγέλματα Καλλονής.....	85
-Αγωγιάτες(Κιρατζήδες).....	85
-Αλιείς (Ψαράδες).....	85
-Αμαξάδες(Αραμπατζήδες) και Αυτοκινητιστές(Σωφέρηδες).....	87
-Αχθοφόροι(Χαμάληδες).....	88
-Βυρσοδέψες(Ταμπάκηδες).....	88
-Καραβομαραγκοί.....	89
-Ζευγάδες.....	90
-Εργάτες και εργάτριες που απασχολούνται στις Αλυκές.....	91
-Κεραμιδάδες.....	92
-Κηροποιοί(Μουμτζήδες).....	93
-Μετρητές (Κισιτζήδες).....	93

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

	Σελ.
5.1 Φορείς Πολιτισμικής Ανάπτυξης Δήμου Καλλονής.....	95
5.1.1 Σύλλογοι Εξωραϊστικοί και Οικολογικές Οργανώσεις.....	95
5.1.2 Σύλλογοι Πολιτιστικοί-Πολιτισμικοί.....	95
-Ερασιτεχνικός Θεατρικός Όμιλος Καλλονής.....	95
-Εκπολιτιστικός Σύλλογος Δαφίων.....	96
-Εκπολιτιστικός Αγροτικός Σύλλογος Παρακοίλων.....	97
-Σωματείο Αγίας Τριάδας.....	97
-Πολιτιστικός-Αθλητικός Σύλλογος Αρίσβης.....	97
-Σύλλογος Κυρίων και Δεσποινίδων Καλλονής "Η ΕΥΠΟΙΪΑ"....	99
-Σωματείο Μικρασιατών Δήμου Καλλονής.....	99
-Σχολή Βυζαντινής Μουσικής.....	101
-Συνεδριακό Κέντρο Καλλονής.....	101
-Αθλητική Ένωση Λεκανοπεδίου Καλλονής.....	102
5.1.3 Επιχορηγήσεις Πολιτιστικών Σωματείων από τον Δήμο Καλλονής (από 01/01/2002-06/03/2003).....	103
5.2 Φορείς Πολιτισμικής Ανάπτυξης Δήμου Αγιάσου.....	103
-Φιλόπτωχος Αδελφότης.....	103
-Φιλεκπαιδευτική Αδελφότητα.....	104
-Αναγνωστήριο Αγιάσου "Η Ανάπτυξη".....	104
-Το νέο Λαϊκό Μουσείο.....	106
-Πολιτιστικός Καρναβαλικός Σύλλογος Αγιάσου "Ο Σάτυρος".....	106
-Σύλλογος Καβαλαρέων Αγιάσου "Ο Προφήτης Ηλίας".....	107
-Γυμναστικός Ποδοσφαιρικός Σύλλογος Αγιάσου "Ο Όλυμπος".....	107
5.2.1 Επιχορηγήσεις Πολιτιστικών Σωματείων από τον Δήμο Αγιάσου(από 01/01/2002-01/02/2003).....	108

ΜΕΡΟΣ Γ'

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6^ο

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

6.1 Συμμετοχή των πολιτών στην πολιτιστική ανάπτυξη.....	110
6.2 Ανανέωση της πολιτιστικής έκφρασης από πολιτιστικούς φορείς Δήμου Καλλονής και Αγιάσου.....	112
6.3 Προτάσεις-Σχέδιο πολιτιστικής παρέμβασης στο σχεδιασμό συνολικής ανάπτυξης του Δήμου Καλλονής και Αγιάσου.....	113
• Βιβλιογραφία.....	117

Π Ι Ν Α Κ Ε Σ

Σελ.

1.4.1 -Προστασία και ανάδειξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς.....	16
-Γραφική Απεικόνιση σε μορφή Πίτας.....	16
1.4.4 -Ανάπτυξη Σύγχρονου Πολιτισμού-Περιγραφή και Στόχοι.....	23
-Γραφική Απεικόνιση σε μορφή Πίτας.....	24
1.4.6 -Τεχνική Βοήθεια-Περιγραφή και Στόχοι	27
-Γραφική Απεικόνιση σε μορφή Πίτας.....	27

Σ Υ Ν Τ Ο Μ Ο Γ Ρ Α Φ Ι Ε Σ

1. Ν.Π.Δ.Δ = Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου
2. Ν.Π.Ι.Δ = Νομικό Πρόσωπο Ιδιωτικού Δικαίου
3. Ο.Τ.Α = Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης
4. Τ.Α = Τοπική Αυτοδιοίκηση
5. ΤΑΠΑ =Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων & Απαλλοτριώσεων
6. Γ ΄ΚΠΣ = Τρίτο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης
7. ΕΤΠΑ =Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
8. ΚτΠ = Κοινωνία της Πληροφορίας
9. ΕΚΤ = Ευρωπαϊκό Κοινοτικό Ταμείο
10. Υπ.Πο = Υπουργείο Πολιτισμού
11. Ε.Π = Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
12. Η/Μ = Ηλεκτρονικά Μηχανήματα
13. ΟΜΜΑ-ΟΜΜΘ = Οργανισμός Μεγάλου Μουσικής Αθηνών-Θεσ/νίκης
14. ΚΕΔΚΕ =Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων
15. ΕΟΟΣ = Ευρωπαϊκός Όμιλος Οικονομικού Σκοπού
16. WorkShop =Εργασία σε μαγαζί
17. Ε.Ο.Τ = Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού
18. Natura 2000 = Φύση 2000
19. Unesco = United Nations Educational,Scientific and Cultural Organizatios(Εκπ/κός-Επιστημονικός-Πολιτιστικός ΟΗΕ)
20. Β' Παγκ.Πόλεμος = Δεύτερος Παγκόσμιος Πόλεμος
21. κ.λ.π = και τα λοιπά
22. εκατ. = εκατομμύρια
23. m² = τετραγωνικό μέτρο
24. % = Επί τοις εκατό
25. Β.Α = ΒορειοΑνατολικά
26. Β.Δ =ΒορειοΔυτικά
27. Ν.Δ = ΝοτιοΔυτικά
28. π.Χ = Προ Χριστού
29. μ.Χ = μετά Χριστόν
30. Ι.Μ = Ιερά Μονή

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η Παρούσα εργασία με τίτλο "Διαδικασίες κοινωνικοπολιτιστικής ανάπτυξης στην περιφέρεια. Το παράδειγμα του Δήμου Καλλονής και Αγιάσου", έχει ως κύριο σκοπό να ασχοληθεί με την Πολιτιστική Δραστηριότητα αυτών των δύο Δήμων αλλά και ταυτόχρονα να προβληθεί ο ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στον πολιτιστικό τομέα τόσο του Δήμου Καλλονής όσο και του Δήμου Αγιάσου. Η εργασία χωρίζεται σε τρία μέρη:

Το πρώτο μέρος αναφέρει την Περιφερειακή Πολιτιστική Ανάπτυξη και συγκεκριμένα στο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης 2000-2006 "Έπιχειρησιακό Πρόγραμμα «ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ». Γίνεται αναφορά στις δυνατότητες ανάπτυξης σύνδεσης του Πολιτισμού με άλλους τομείς, στην στρατηγική του Πολιτισμού για την περίοδο 2000-2006, περιγραφή προτεραιοτήτων και μέτρων καθώς επίσης και για το ρόλο της Τ.Α στην πολιτιστική ανάπτυξη.

Το δεύτερο μέρος ξεκινά περιγράφοντας τα χαρακτηριστικά τόσο του Δήμου Αγιάσου όσο και του Δήμου Καλλονής. Παρουσιάζονται οι πολιτιστικές δομές του κάθε Δήμου ξεχωριστά (σύνθεση, ήθη, έθιμα, σχολεία, εκκλησίες) καθώς επιπλέον οι ασχολίες των κατοίκων και τα παραδοσιακά επαγγέλματα που πολύ δύσκολα βρίσκονται σήμερα. Στο τέλος του δευτέρου μέρους κάνω αναφορά τους πολιτιστικούς συλλόγους των δύο μεγάλων Δήμων.

Το τρίτο μέρος θα μπορούσα να πω ότι αποτελεί επιστέγασμα σκέψεων –συμπερασμάτων και λήψης αποφάσεων για ότι παραπάνω ειπώθηκε. Σε αυτό το τελικό στάδιο, διατυπώνω δικές μου προτάσεις που ίσως κατά την άποψη μπορούν να αποτελέσουν την απαρχή μια πολιτιστικής ανάπτυξης Καλλονής και Αγιάσου.

Σκοπός πάντως αυτής της έρευνας είναι να αναλύσει τις δραστηριότητες πολιτισμικής ανάπτυξης τόσο του Δήμου Αγιάσου όσο

και του Δήμου Καλλονής καθώς επίσης τα συμπεράσματα και τις προτάσεις για την εξέλιξη του πολιτισμικού τομέα.

Σε αυτό το σημείο είναι σκόπιμο να γίνει και μια αναφορά στους πολιτιστικούς φορείς οι οποίοι πραγματικά μπορούν να επηρεάσουν με την παρουσία τους τον κοινωνικό και πολιτιστικό ιστό ενός τόπου.

Η μεταπολεμική οικονομική ανάπτυξη της χώρας μας καθώς και η προοπτική μιας κοινωνίας "αφθονίας" και κατανάλωσης, αναδείκνυε και διαμόρφωνε ένα επικερδή τομέα τη λεγόμενη "αγορά του πολιτισμού". Η αγορά αυτή καλύφθηκε από τη μαζική είσοδο Ελληνικών και ξένων επιχειρήσεων που μέσα από νέες τεχνολογικές μεθόδους επικοινωνίας και παραγωγής ανέτρεψαν την παραδοσιακή πολιτιστική αναφορά της Ελληνικής Κοινωνίας. Συγκροτήθηκαν έτσι ισχυρά οικονομικά συμφέροντα που ανέλαβαν την παραγωγή, την εμπορία και την διακίνηση των πολιτιστικών αγαθών, θεμάτων και γεγονότων. Ο κινηματογράφος, το ραδιόφωνο, οι εταιρείες παραγωγής δίσκων, η τηλεόραση εισέβαλλαν στους ιστούς της Ελληνικής κοινωνίας αποδιαρθρώνοντας τις κοινωνικές σχέσεις και τις δομές του λαϊκού πολιτισμού που ως σημειωθεί παρέμεινε ουσιαστικά σε μεγάλο βαθμό προφορικός.

Έτσι μορφές του λαϊκού πολιτισμού όπως η μουσική και το τραγούδι, η δημοτική ποίηση, η προφορική αφηγηματική παράδοση, οι εικαστικές τέχνες, η λαϊκή αισθητική, το πανηγύρι, το καφενείο καθώς και οι ανάγκες και συμπεριφορές, αλλοιώθηκαν σταδιακά.

Μια από τις σοβαρές επιπτώσεις της εμπορευματοποίησης του πολιτισμού, κι αυτή που επιδιώκει άμεσα να ανατρέψει η σημερινή πολιτική της αποκέντρωσης, είναι η καταστροφή των παραδοσιακών δικτύων διακίνησης των πολιτιστικών αγαθών και ακολουθεί παράλληλα η απογύμνωση του χωριού και της επαρχιακής πόλης από την εγχώρια πολιτιστική αναφορά και δημιουργία καθώς και από την απαραίτητη υλικοτεχνική υποδομή. Αυτήν την πολιτική προσπαθεί να εφαρμόσει τώρα η Τ.Α, η οποία έχει την ικανότητα να συγκεντρώνει όλες τις

ζωντανές πολιτιστικές δυνάμεις του χωριού και να τις εντάσσει σε μια συγκεκριμένη προοπτική αποκέντρωσης πολιτιστικής ανάπτυξης.

Θεωρώ χρέος μου από τη θέση αυτή να ευχαριστήσω την καθηγήτρια κ. Μπιτσάνη Ε. ως εποπτεύουσα καθηγήτρια, διότι ενέκρινε το θέμα της παρούσης εργασίας και με καθοδήγησε ενδελεχώς κατά τη σύνταξη της. Ωσαύτως εκφράζω τις ευχαριστίες μου προς τους Δήμους Καλλονής και Αγιάσου για την άψογη συνεργασία και επικοινωνία καθώς επίσης και όλους τους Πολιτιστικούς φορείς.

Μυτιλήνη, Φεβρουάριος 2003

Χ. Γ. Ρ

ΜΕΡΟΣ Α΄
ΣΥΓΧΡΟΝΕΣ ΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΕΣ ΣΤΟΝ ΤΟΜΕΑ ΤΟΥ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1^ο

1.1 Τάσεις και Προοπτικές του Τομέα του Πολιτισμού

Σήμερα, στην εποχή της παγκοσμιοποίησης των αγορών και των οικονομιών και της Κοινωνίας της Πληροφορίας, βασική προϋπόθεση για την ολοκληρωμένη ανάπτυξη των χωρών είναι η διατήρηση και η ανάδειξη της ιδιαίτερης πολιτιστικής φυσιογνωμίας τους. Παράλληλα, το πολιτιστικό προϊόν είναι πολλαπλά αξιοποιήσιμο, αφ' ενός ως εργαλείο οικονομικής συνοχής και μείωσης του κοινωνικού αποκλεισμού, και αφ' ετέρου ως δημιουργός προστιθέμενης αξίας και απασχόλησης.

Ο Πολιτισμός αποτελεί ένα συγκριτικό πλεονέκτημα της Ελλάδας. Είναι ο τομέας που την αναδεικνύει και την καθιερώνει ως σημαντικό διεθνή παράγοντα. Επιπλέον, μέσα από πρωτοβουλίες στον Τομέα του Πολιτισμού και την προώθηση πολιτιστικών δικτύων με τις Παρευξείνιες, Βαλκανικές και Μεσογειακές χώρες, η Ελλάδα θα μπορούσε να έχει καθοριστικό ρόλο στο πολιτιστικό γίνεσθαι της ευρύτερης περιοχής.

Ο ελληνικός πολιτισμός και ειδικότερα η Πολιτιστική¹ Κληρονομιά, αποτελεί βασικό παράγοντα προσέλκυσης του τουριστικού ενδιαφέροντος στη χώρα. Ο πλούτος των μνημείων, των αρχαιολογικών χώρων και των αρχαιολογικών διαδρομών είναι αυτοτελές έρεισμα για την ανάπτυξη υψηλής ποιότητας και δωδεκάμηνης διάρκειας πολιτιστικού και συνεδριακού τουρισμού, τόσο στα μεγάλα αστικά κέντρα όσο και στην περιφέρεια. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι το 1998 εκδόθηκαν 8,8 εκατομμύρια εισιτήρια στα 91 Μουσεία και στους 70 οργανωμένους και επισκέψιμους Αρχαιολογικούς Χώρους, για τους οποίους διατηρεί συστηματικά στοιχεία το ΤΑΠΑ.²

---

¹ Ε.Μπυσάνη «Πολιτιστική Περιφερειακή Ανάπτυξη» Καλαμάτα 1999 σσ. 34-35

² Ταμείο Αρχαιολογικών Πόρων και Απαλλοτριώσεων

Πρέπει να τονιστεί ότι στα παραπάνω στοιχεία δεν περιλαμβάνονται οι δωρεάν εισοδοί του κοινού στα Μουσεία και τους Αρχαιολογικούς χώρους, οι οποίες εκτιμώνται σε 3 εκατομμύρια περίπου ετησίως. Εάν συνυπολογίσουμε και τα 2 εκατομμύρια των επισκεπτών στις Πινακοθήκες και στα Μουσεία Νομικών Προσώπων Ιδιωτικού Δικαίου, ο συνολικός ετήσιος αριθμός εκτιμάται ότι ανέρχεται στα 14 εκατομμύρια άτομα.

Παράλληλα με τον τομέα της Πολιτιστικής Κληρονομιάς, σημαντική ανάπτυξη γνωρίζει τα τελευταία χρόνια, και ο τομέας του **Σύγχρονου Πολιτισμού**³. Οι δραστηριότητες σε τομείς του σύγχρονου πολιτισμού, όπως είναι εκθέσεις εικαστικών τεχνών, θεατρικές παραστάσεις, μουσικές εκδηλώσεις, κλπ, προσελκύουν το ενδιαφέρον του κοινού, ιδιαίτερα στα αστικά κέντρα, που διαθέτουν πολιτιστικές υποδομές.

Οι ραγδαίες εξελίξεις της τεχνολογίας, ιδιαίτερα στον τομέα των τηλεπικοινωνιών, η βελτίωση του βιοτικού και μορφωτικού επιπέδου των πολιτών, καθώς και η πρόσφατη αντίληψη για την οικονομία του ελεύθερου χρόνου, σε συνδυασμό με τη συνεχώς αυξανόμενη ζήτηση για πολιτιστικές δραστηριότητες, αγαθά και υπηρεσίες, δημιουργούν ενδιαφέρουσες προοπτικές για την ανάπτυξη και διάθεση του «πολιτιστικού προϊόντος».

Η συμμετοχή και η δυναμική του πολιτισμού ως παράγοντα που συμβάλλει στην προώθηση της ανάπτυξης, ιδίως στην Ελλάδα, η οποία διαθέτει πλούσιο πολιτιστικό απόθεμα, αλλά και η συμβολή του πολιτισμού στην βελτίωση της οικονομικής⁴ και κοινωνικής συνοχής και της απασχόλησης, έχουν πλέον ευρέως αναγνωρισθεί. Ο τομέας έχει ανοδική πορεία, με ρυθμό σημαντικά ανώτερο από το μέσο όρο σε όλα τα επιμέρους παρακολουθούμενα σχετικά μεγέθη, όπως είναι η απασχόληση των καλλιτεχνών, η ιδιωτική κατανάλωση για αναψυχή - διασκέδαση - μόρφωση κλπ. Επιπλέον, η ανάπτυξη του τομέα του

³ Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος «Σύγχρονος Πολιτισμός και Ανάπτυξη-Πρακτικά ΣυνεδρίουΚΕΔΚΕ»Θεσσαλονίκη 2001

⁴ Κ.Βαϊτσού «Οικονομική Ανάπτυξη» Αθήνα 1980,σσ.12

πολιτισμού συμβάλλει στη βελτίωση των εξαγωγικών επιδόσεων, τόσο σε εξειδικευμένες αγορές όσο και στο ευρύτερο κοινό.

Η συμβολή του **πολιτιστικού προϊόντος**⁵ στην δημιουργία ζήτησης, προστιθέμενης αξίας και εισοδημάτων μπορεί να αποδειχθεί ιδιαίτερα σημαντική. Εξ άλλου, λόγω των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του, στα οποία περιλαμβάνονται η εθνική διαφοροποίηση, ο ζωντανός τοπικός χαρακτήρας και η ένταση στους ανθρώπινους πόρους, το πολιτιστικό προϊόν μπορεί να αποτελέσει σοβαρό παράγοντα δημιουργικής αφομοίωσης των πιέσεων της διεθνοποίησης.

1.2. Δυνατότητες Ανάπτυξης και Σύνδεση του Τομέα του Πολιτισμού με άλλους Τομείς

Από την ανάλυση των διεθνών τάσεων και εξελίξεων, αλλά και των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών του Τομέα του Πολιτισμού στην Ελλάδα, προκύπτουν σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης. Οι σημαντικότερες παράμετροι αυτών των δυνατοτήτων είναι οι εξής:

Οι εξελίξεις στην τεχνολογία και τις τηλεπικοινωνίες, κύρια, στο πλαίσιο της **Κοινωνίας της Πληροφορίας**⁶, προσφέρουν τη δυνατότητα στον ελληνικό πολιτισμό να άρει τα εμπόδια στην διάχυσή του, καθιστώντας παράλληλα την πολιτιστική κληρονομιά και τον σύγχρονο ελληνικό πολιτισμό σημαντική πλουτοπαραγωγική πηγή για τη χώρα. Υπάρχουν πολλά περιθώρια για την δραστηριοποίηση της Έρευνας και Τεχνολογικής Ανάπτυξης και την προώθηση της καινοτομίας προς την κατεύθυνση αυτή.

Η ανάπτυξη και διάθεση του «πολιτιστικού προϊόντος», παράλληλα και με την ανάπτυξη του τουριστικού προϊόντος, βελτιώνει το περιβάλλον για την προώθηση επιχειρηματικών δραστηριοτήτων και

⁵ Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος «Σύγχρονος Πολιτισμός και Ανάπτυξη-Πρακτικά Συνεδρίου ΚΕΔΚΕ» Θεσσαλονίκη 2001

⁶ Δ. Προβατάς «Ανάπτυξη και Προοπτικές του Πολιτισμού» 4 τεύχος, Ιούλιος-Αύγουστος Αθήνα 1997, σσ.60

δημιουργεί νέες θέσεις εργασίας, συμβάλλοντας στη βελτίωση των δεικτών απασχόλησης.

Η ανταγωνιστικότητα του ελληνικού «πολιτιστικού προϊόντος», στα πλαίσια ενός έντονου διεθνούς ανταγωνισμού, δεν είναι δεδομένη παρά τον πολιτιστικό πλούτο της χώρας. Η ανταγωνιστικότητα αυτή εξαρτάται, στα πλαίσια κάθε χρονικής συγκυρίας, αφ' ενός από το μέγεθος, την ποιότητα των επενδύσεων σε υποδομές, ανθρώπινο δυναμικό και νέες τεχνολογίες και αφ' ετέρου από τον εκσυγχρονισμό των δομών, που σχετίζονται με τον πολιτισμό, τον αριθμό, την ποιότητα και πληρότητα των σχετικών δικτύων και τη διασύνδεσή τους με αντίστοιχα διεθνή δίκτυα. Μέχρι σήμερα οι σχετικές επενδύσεις και δράσεις, σημαντικές ίσως σε απόλυτα μεγέθη, θα μπορούσαν να θεωρηθούν δυσανάλογα μικρές σε σχέση με το ιδιαίτερα αξιόλογο πολιτιστικό απόθεμα της χώρας.

Οι πολιτιστικές δραστηριότητες και η ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς όχι μόνο είναι εμφανώς συμβατές με το περιβάλλον, αλλά συμβάλλουν σημαντικά στην προστασία και τη βελτίωσή του.

Σχετικά με τις περιφερειακές ανισότητες, σημειώνεται ότι ο Πολιτισμός αποτελεί ένα σημαντικό εργαλείο **Περιφερειακής Ανάπτυξης**⁷. Ιδιαίτερα η Πολιτιστική Κληρονομιά, αρχαιολογικοί χώροι και μνημεία, είναι διασκορπισμένη σε όλη τη χώρα και η κατάλληλη αξιοποίησή της μπορεί να αποτελέσει πόλο ευρύτερης κοινωνικής και οικονομικής ανάπτυξης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα ανάπτυξης στηριγμένης στην αξιοποίηση της πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελεί η **Μύκονος**⁸, η οποία αποτέλεσε τουριστικό προορισμό ήδη από τη δεκαετία του '50, λόγω της γειννιάσής της με τον αρχαιολογικό χώρο της Δήλου. Ανάλογα παραδείγματα αποτελούν οι Δελφοί, η Ολυμπία, η Επίδαυρος, η Ρόδος, κλπ. Επίσης, στις μέρες μας αντίστοιχο παράδειγμα αποτελεί η **Βεργίνα**, η οποία εξελίσσεται σε υπερτοπικής

⁷ Π. Καζάκος. «Μαθήματα Περιφερειακής Ανάπτυξης» Αθήνα 1984

⁸ Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού

σημασίας πόλο ανάπτυξης, λόγω προσέλκυσης σημαντικού αριθμού επισκεπτών.

Όσον αφορά τις **σχέσεις Δημοσίου και Ιδιωτικού Τομέα** σημειώνονται τα εξής :

- Στον **τομέα της Πολιτιστικής Κληρονομιάς** η παρουσία του κράτους (σχεδιασμός και άσκηση κρατικής πολιτικής) είναι εκ του Συντάγματος καθοριστική. Ο ρόλος του κράτους αναφέρεται τόσο στη δημιουργία των κατάλληλων υποδομών, όσο και στην προστασία και την ανάδειξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς της χώρας.
- Στον **τομέα του Σύγχρονου Πολιτισμού** η παρουσία του ελληνικού κράτους είναι καθοριστική σε ότι αφορά στη δημιουργία βασικής υποδομής και μεγάλων θεσμών ενώ έχει επικουρικό μόνο ρόλο σε ότι αφορά στη σύγχρονη πολιτιστική δημιουργία και στις σχετικές ιδιωτικές πρωτοβουλίες. Στο πλαίσιο αυτό θα πρέπει να ενθαρρυνθεί η κινητοποίηση ιδιωτικών χρηματοδοτήσεων στον τομέα του Σύγχρονου Πολιτισμού, όπως και στην Κοινωνία της Πληροφορίας.

1.3 Η Συνολική Αναπτυξιακή Στρατηγική για τον Τομέα του Πολιτισμού επιδιώκει:

- την προστασία - ανάδειξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς και την ανάπτυξη του Σύγχρονου Πολιτισμού⁹,
- την ισόρροπη περιφερειακή ανάπτυξη τόσο στους όρους προσφοράς, όσο και στη ζήτηση πολιτιστικών αγαθών και υπηρεσιών, λαμβανομένων υπ' όψη των ιδιαίτερων χαρακτηριστικών και αναγκών.

Η Στρατηγική αυτή θα υλοποιηθεί μέσα από το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Πολιτισμός»¹⁰, καθώς και από έργα και ενέργειες, που θα ενταχθούν στα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα, στο

⁹ Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα(Π.Ε.Π) Γ'ΚΠΣ 2000-2006

¹⁰ Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος «Σύγχρονος Πολιτισμός και Ανάπτυξη-Πρακτικά ΣυνεδρίουΚΕΔΚΕ»Θεσσαλονίκη 2001

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κοινωνία της Πληροφορίας», το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανθρώπινοι Πόροι», καθώς και τις Κοινοτικές Πρωτοβουλίες.

Ειδικότερα:

- Η αξιοποίηση της **Σύγχρονης Τεχνολογίας**¹¹ τόσο για την εξασφάλιση της εύκολης και αξιόπιστης μαζικής πρόσβασης στο προσφερόμενο πολιτιστικό προϊόν, αλλά και για την χρήση σύγχρονων συστηματικών μεθόδων έρευνας, συντήρησης και τεκμηρίωσης της πολιτιστικής κληρονομιάς αποτελούν αντικείμενο του μθέτρου «Τεκμηρίωση, Αξιοποίηση και Ανάδειξη του Ελληνικού Πολιτισμού» που περιλαμβάνεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Κοινωνία της Πληροφορίας», καθώς και άλλων παρεμβάσεων και Προγραμμάτων που ενισχύουν την έρευνα και την τεχνολογική ανάπτυξη.

- Ο Τομέας του Πολιτισμού αποτελεί ισχυρό παράγοντα ισόρροπης ανάπτυξης των Περιφερειών και συμβάλλει ιδιαίτερα στην περιφερειακή ανάπτυξη της Απασχόλησης, με την προώθηση υποδομών και δραστηριοτήτων της Πολιτιστικής Κληρονομιάς και του Σύγχρονου Πολιτισμού. Η διάσταση αυτή διαμορφώνει κατά κύριο λόγο τα σχετικά με τον Πολιτισμό έργα - ενέργειες στα Περιφερειακά Επιχειρησιακά Προγράμματα.

- Επίσης, θα δοθεί ιδιαίτερη σημασία στην εξασφάλιση επαρκούς και εξειδικευμένου Ανθρώπινου Δυναμικού. Για το σκοπό αυτό θα δοθεί έμφαση σε δράσεις στήριξης του ανθρώπινου δυναμικού στον Τομέα του Πολιτισμού, που θα συγχρηματοδοτηθούν από το Γ' Κ.Π.Σ¹² στα πλαίσια του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανθρώπινοι Πόροι».

Σημειώνεται ότι θα δοθεί προτεραιότητα σε δράσεις που αφ' ενός οδηγούν στην ποιοτική αναβάθμιση του προσφερόμενου από τη χώρα μας τουριστικού προϊόντος, και αφ' ετέρου ενισχύουν τη συνολική πολιτιστική ανάπτυξη. Ειδική μέριμνα θα δοθεί στις δράσεις που έχουν

¹¹ Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος «Σύγχρονος Πολιτισμός και Ανάπτυξη-Πρακτικά Συνεδρίου ΚΕΔΚΕ» Θεσσαλονίκη 2001

¹² Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (Π.Ε.Π) Γ' ΚΠΣ 2000-2006

άμεσα και ορατά θετικά αποτελέσματα στην ελκυστικότητα και επισκεψιμότητα των αρχαιολογικών χώρων και των μουσείων.

1.4 Συνοπτική Περιγραφή

Με βάση τα παραπάνω κύρια σημεία ανάλυσης, οι προτεραιότητες στον Τομέα του Πολιτισμού για την προγραμματική περίοδο 2000 - 2006, όπως αυτές αναφέρονται και στο Κοινοτικό Πλαίσιο Στήριξης, είναι οι ακόλουθες:

- 1) Προστασία και Ανάδειξη Πολιτιστικής Κληρονομιάς
- 2) Ανάπτυξη Σύγχρονου Ελληνικού Πολιτισμού
- 3) Ανάπτυξη του Τομέα του Πολιτισμού στην Κοινωνία της Πληροφορίας
- 4) Ενίσχυση και Εξειδίκευση του Ανθρώπινου Δυναμικού

Πρέπει ωστόσο να σημειωθεί ότι:

- Η «**Ανάπτυξη του Τομέα του Πολιτισμού στην Κοινωνία της Πληροφορίας**», εξειδικεύεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «**Κοινωνία της Πληροφορίας**», όπου προβλέπονται ενέργειες ενίσχυσης του Τομέα του Πολιτισμού στην ΚτΠ, με Κοινοτική συμμετοχή (ΕΤΠΑ)¹³ της τάξης των 80 εκατ. ευρώ.

- Η «**Ενίσχυση και Εξειδίκευση του Ανθρώπινου Δυναμικού**», εξειδικεύεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «**Ανθρώπινοι Πόροι**¹⁴» όπου προβλέπονται ενέργειες ενίσχυσης του ανθρώπινου δυναμικού στον Τομέα του Πολιτισμού, με Κοινοτική συμμετοχή (ΕΚΤ) της τάξης των 70 εκατ. ευρώ. Για την εξειδίκευση των σχετικών δράσεων και των τρόπων εφαρμογής του θα εκπονηθεί από το Υπουργείο Πολιτισμού, σε συνεργασία με το Υπουργείο Εργασίας, Σχέδιο Δράσης μέχρι τις αρχές του 2001.

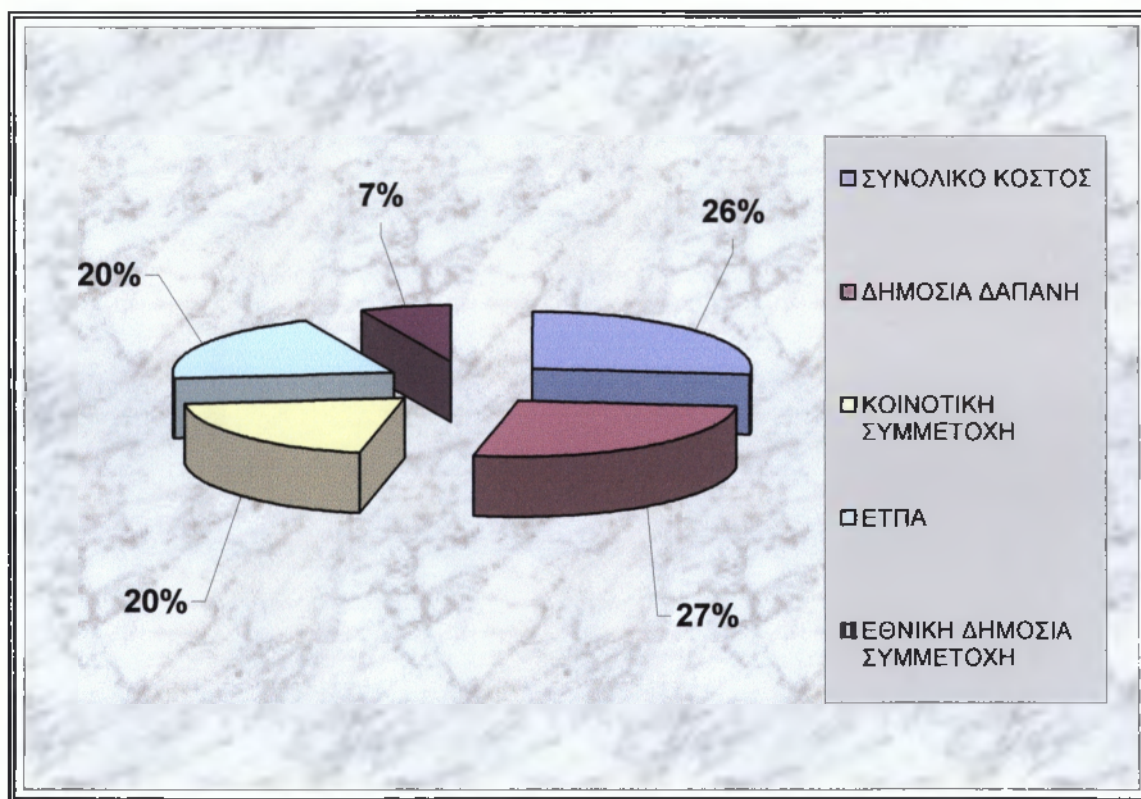
¹³ Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης

¹⁴ Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανθρώπινοι Πόροι»

**ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ»
«ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΤΗΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ»**

ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ :	64,6% ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ :	357.000.000 ΕΥΡΩ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ :	357.000.000 ΕΥΡΩ
ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ :	267.750.000 ΕΥΡΩ
ΕΤΠΑ :	267.750.000 ΕΥΡΩ
ΕΘΝΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ :	89.249.998 ΕΥΡΩ

Πίνακας 1.

Γραφική Απεικόνιση Πίνακα 1.

1.4.1 Προστασία και Ανάδειξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς - Περιγραφή και Στόχοι

Η Προτεραιότητα «Προστασία και Ανάδειξη της Πολιτιστικής Κληρονομιάς¹⁵» περιλαμβάνει ενέργειες και δράσεις που στοχεύουν στην Αναβάθμιση της Υποδομής Μουσείων και στη Βελτίωση των

¹⁵ Ε. Μπιτσάνη «Πολιτιστική Περιφερειακή Ανάπτυξη» Καλαμάτα 1999 σσ. 34-35

Προσφερόμενων από αυτά Υπηρεσιών, καθώς και στην Προστασία και στην Ανάδειξη Μνημείων, Συνόλων και Αρχαιολογικών Χώρων.

Για το σκοπό αυτό είναι απαραίτητο να εμπεδωθεί η σύγχρονη αντίληψη, τόσο στον τομέα των Μουσείων και της μουσειακής πολιτικής, όσο και στον τομέα των αρχαιολογικών χώρων και μνημείων μέσα από:

-την ενίσχυση των υποδομών
-την ποιοτική αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών και προϊόντων¹⁶.

Παράλληλα, θα προωθηθούν ειδικές δράσεις, όπως είναι η διοργάνωση και πραγματοποίηση περιοδικών εκθέσεων, η παραγωγή και διάδοση πληροφοριακού υλικού, η ενίσχυση της παραγωγής και διανομής αντιγράφων, καινοτομικών πολιτιστικών προϊόντων και πωλητέων ειδών, καθώς και η δημιουργία και ενίσχυση διακρατικών δικτύων συνεργασίας και ανταλλαγών.

Η υλοποίηση της παρούσας Προτεραιότητας αναμένεται ότι θα έχει ιδιαίτερα θετικές επιπτώσεις στη διεθνή προβολή και αναγνώριση της χώρας, στην αύξηση της επισκεψιμότητας των μουσείων, μνημείων και αρχαιολογικών χώρων και γενικότερα, στη βελτίωση της ανάπτυξης και διάθεσης του πολιτιστικού προϊόντος, και στην ποιοτική αναβάθμιση των προσφερόμενων υπηρεσιών πολιτισμού - αναψυχής στον τομέα του Τουρισμού. Επίσης θα συμβάλει στην αύξηση της Απασχόλησης¹⁷, στην ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής, στην ανάπτυξη της διεπιστημονικής συνεργασίας, στην προώθηση της έρευνας και της τεχνολογίας, στην ανάπτυξη της καινοτομίας στα θέματα Πολιτιστικής Κληρονομιάς, καθώς και στην προστασία του Περιβάλλοντος. Ιδιαίτερα η Προτεραιότητα αυτή συμβάλλει στην αξιόπιστη παρουσίαση, προβολή και κατανόηση του Ελληνικού Πολιτισμού. Ειδικότερα, θα προβληθεί διεθνώς το πολιτιστικό απόθεμα της χώρας, με τη χρήση όχι μόνο συμβατικών μέσων πληροφόρησης

¹⁶ ΚΕΔΚΕ «Πολιτιστική Δραστηριότητα των Ο.Τ.Α και Προοπτικές» Ι τόμος, Αθήνα 1993,σ.22

¹⁷ Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Γ'ΚΠΣ 2000-2006

αλλά και των νέων τεχνολογιών, μέσω του διαδικτύου και των άλλων ψηφιακών μέσων πληροφόρησης. Στο ανωτέρω πλαίσιο θα επιδιωχθεί η προώθηση ενεργειών και λειτουργιών για την προστασία των πνευματικών και συγγενικών δικαιωμάτων σε διεθνές επίπεδο.

Σε ό,τι αφορά στις επιπτώσεις της Προτεραιότητας αυτής στον τομέα του **Τουρισμού**¹⁸, αναμένεται ποιοτική βελτίωση του προσφερόμενου τουριστικού προϊόντος, προκειμένου αυτό να καταστεί περισσότερο ελκυστικό, ιδιαίτερα σε ό,τι αφορά ιδιαίτερες ομάδες - στόχους επισκεπτών με ειδικά ενδιαφέροντα και υψηλή μέση τουριστική δαπάνη. Άρα, με την αναβάθμιση της υφιστάμενης και τη δημιουργία νέων υποδομών, καθώς και με τη βελτίωση των προσφερόμενων υπηρεσιών, αναμένεται να επιτευχθεί αύξηση της επισκεψιμότητας των Μουσείων και Αρχαιολογικών Χώρων, συμβάλλοντας στην επίτευξη των παρακάτω στόχων της τουριστικής πολιτικής:

-Αύξηση του αριθμού των επισκεπτών και του μέσου αριθμού διανυκτερεύσεων, με την τόνωση της τουριστικής αγοράς ειδικών ενδιαφερόντων, όπως: πολιτιστικός τουρισμός, εκπαιδευτικά προγράμματα κλπ.

-Αύξηση του αριθμού των τουριστών υψηλότερης εισοδηματικής τάξης.

-Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου - άμβλυνση της εποχικότητας της τουριστικής κίνησης στη χώρα.

Σε ό,τι αφορά την **Απασχόληση**¹⁹, η προτεραιότητα θα συμβάλει στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας, τόσο κατά τη φάση της κατασκευής των έργων υποδομής, όσο και κατά τη φάση λειτουργίας τους και παροχής πολιτιστικών υπηρεσιών. Επίσης θα ενισχύσει την απασχόληση σε μικρομεσαίες επιχειρήσεις παραγωγής και διάθεσης αντιγράφων και άλλων πωλητέων ειδών και σε επιχειρήσεις πληροφορικής και συναφών κλάδων που θα δραστηριοποιηθούν στην

¹⁸ Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού

¹⁹ Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων «Πρόγραμμα απασχόλησης και κατάρτισης-Εθνικό Σχέδιο δράσης για την απασχόληση» περ, 'Ποιότητα Ζωής για τον Πολίτη' Αθήνα σσ.16

ανάπτυξη και διάθεση του πολιτιστικού προϊόντος και στην παροχή υπηρεσιών ηλεκτρονικής πληροφόρησης. Παράλληλα, σε ό,τι αφορά την ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής θα προωθηθεί η πολιτική των ίσων ευκαιριών για την πρόσβαση στα πολιτιστικά αγαθά και υπηρεσίες, με την ανάπτυξη εκπαιδευτικών προγραμμάτων και επιμορφωτικών - ψυχαγωγικών δραστηριοτήτων, που θα υποστηρίζονται από έντυπα και από εφαρμογές πληροφορικής. Ακόμη θα ενισχυθεί η διεπιστημονική συνεργασία αρχαιολόγων και μηχανικών, σε συνεργασία με συντηρητές και άλλες ειδικότητες, με ταυτόχρονη ενίσχυση της Καινοτομίας στην αρχαιολογική έρευνα, στην αναστήλωση και ιδιαίτερα στην ανάπτυξη τεχνολογικών εφαρμογών διεπιστημονικής υποστήριξης του αρχαιολογικού έργου.

Τέλος, σημειώνεται ότι η διατήρηση της Πολιτιστικής Κληρονομιάς είναι στενά συνδεδεμένη με την Προστασία του Φυσικού και Ανθρωπογενούς Περιβάλλοντος²⁰, δεδομένου ότι οι σχετικές ενέργειες συντελούν στη διατήρηση εκτεταμένων ελεύθερων κοινόχρηστων χώρων και στη διαμόρφωση φυσικών και πολιτιστικών τοπίων ιδιαίτερης αισθητικής και διδακτικής αξίας.

Δείκτες Αποτελεσμάτων-Επιπτώσεις

- Επιφάνεια υφιστάμενων Μουσείων²¹ που εκσυγχρονίζονται ή νέων Μουσείων που κατασκευάζονται: 60.000 m²
- Αύξηση επισκεπτών σε Μουσεία - Αρχαιολογικούς Χώρους: 25%.

²⁰ Υπουργείο Περιβάλλοντος Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων «Πρόγραμμα Χωροταξικής-Παραγωγικής-Οικιστικής και Περιβαλλοντικής Ανασυγκρότησης» περ. 'Ποιότητα Ζωής για τον Πολίτη' Αθήνα σσ.10

²¹ Ελληνικός Οργανισμός Τουρισμού

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ»	
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 1	ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
..*	ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΝΕΑΣ ΥΠΟΔΟΜΗΣ ΜΟΥΣΕΙΩΝ - ΒΕΛΤΙΩΣΗ ΠΡΟΣΦΕΡΟΜΕΝΩΝ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ/ ΤΑΜΕΙΟ ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	ΕΤΠΑ 34,7% ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ
ΦΟΡΕΑΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΡΟΥ	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΙ ΤΕΛΙΚΟΙ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΙ	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΟΠΤΕΥΟΜΕΝΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΟΥ, ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ (ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ), ΦΟΡΕΙΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

1.4.2 Αναβάθμιση Υφιστάμενης και Δημιουργία Νέας Υποδομής Μουσείων - Βελτίωση Προσφερομένων Υπηρεσιών - Συνοπτική Περιγραφή

Οι δράσεις αυτές αναφέρονται στην αναβάθμιση της κτιριακής²² και τεχνολογικής υποδομής των ήδη υφιστάμενων Μουσείων, αλλά και στη δημιουργία νέων, στις περιπτώσεις που αυτό είναι αναγκαίο. Παράλληλα, στο πλαίσιο μιας σύγχρονης αντίληψης για τη λειτουργία των Μουσείων, θα αναβαθμιστούν οι προσφερόμενες υπηρεσίες για την ανάδειξη της εκπαιδευτικής τους διάστασης, την ένταξή τους στην καθημερινή πολιτιστική ζωή του τόπου, τη βελτίωση της επικοινωνιακής τους πολιτικής και την προώθηση δικτύων διεθνούς συνεργασίας και ανταλλαγών, την προώθηση δικτύου παραγωγής και διακίνησης πιστοποιημένων αντιγράφων και πωλητέων ειδών υψηλής ποιότητας, κλπ. Επίσης, προβλέπονται ενέργειες «οριζόντιας» υποστήριξης της λειτουργίας των Μουσείων, όπως είναι η δημιουργία και ανάπτυξη δικτύου αρχαιολογικών αποθηκών και δικτύου κέντρων συντήρησης.

²² ΠΕΠ Γ' ΚΠΣ 2002-2006

Ειδικότερα, περιλαμβάνονται έργα και ενέργειες αναβάθμισης/ δημιουργίας Μουσείων Εθνικής Εμβέλειας, Περιφερειακών Μουσείων, καθώς και μικρών συλλογών και εκθέσεων.

Σε ό,τι αφορά τα **υφιστάμενα Μουσεία**, περιλαμβάνονται έργα - ενέργειες²³ που έχουν ως αντικείμενο, ενδεικτικά, την ανακαίνιση ή/και επέκταση κτιριακών υποδομών, συμπεριλαμβανομένης και της διαμόρφωσης του περιβάλλοντος χώρου, την εγκατάσταση ή/και αναβάθμιση βασικού εξοπλισμού λειτουργίας καθώς και Η/Μ εξοπλισμού καθώς και την εγκατάσταση ή/και αναβάθμιση ειδικού εκθεσιακού, επιστημονικού, εργαστηριακού, και λοιπού εξοπλισμού των Μουσείων, και γενικότερα της υλικοτεχνικής τους υποδομής που συντελεί στη βελτίωση όλων των κύριων λειτουργιών τους.

Επίσης περιλαμβάνονται έργα - ενέργειες που έχουν ως αντικείμενο να καταστήσουν τα μουσεία πιο προσιτά και ελκυστικά για το ευρύ κοινό, όπως είναι ενδεικτικά, η επανέκθεση των μόνιμων συλλογών τους, η διοργάνωση περιοδικών εκθέσεων, εκπαιδευτικών προγραμμάτων, η παραγωγή και διάθεση πολιτιστικών προϊόντων και πληροφοριακού υλικού, η υλοποίηση παράλληλων εκδηλώσεων. Όσον αφορά τα νέα Μουσεία που θα δημιουργηθούν, ανάμεσα στα οποία ιδιαίτερη βαρύτητα και σημασία έχει το Νέο Μουσείο Ακροπόλεως, περιλαμβάνονται έργα - ενέργειες, για την κατασκευή και τον εξοπλισμό του κτιρίου, καθώς και τη δημιουργία της έκθεσης, προκειμένου τα νέα Μουσεία να είναι λειτουργικά και να εξασφαλιστεί ο σύνθετος πολιτιστικός, εκπαιδευτικός και κοινωνικός τους ρόλος, σύμφωνα με τις νέες αντιλήψεις και προκλήσεις του 21ου αιώνα. Επίσης, στα πλαίσια του Μέτρου πρόβλεπεται η διοργάνωση εκθέσεων διεθνούς σημασίας, με εκθέματα από άλλα μουσεία της Ελλάδας και του εξωτερικού, ώστε να αξιοποιηθούν οι ευκαιρίες και οι δυνατότητες που προσφέρονται από την Πολιτιστική Ολυμπιάδα, τους Ολυμπιακούς Αγώνες του 2004, καθώς

---

²³ Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος «Σύγχρονος Πολιτισμός και Ανάπτυξη-Πρακτικά Συνεδρίου ΚΕΔΚΕ» Κως 2000

και από την Πολιτιστική Πρωτεύουσα της Ευρώπης - Πάτρα 2006. Ακόμη, θα περιληφθούν άλλες ενέργειες που θα συμβάλουν στην υλοποίηση των στόχων του Μέτρου.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ»	
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 1	ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΚΛΗΡΟΝΟΜΙΑΣ
	ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΝΑΔΕΙΞΗ ΜΝΗΜΕΙΩΝ, ΣΥΝΟΛΩΝ ΚΑΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ/ ΤΑΜΕΙΟ ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	ΕΤΠΑ 29,9% ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ
ΦΟΡΕΑΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΡΟΥ	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΙ ΤΕΛΙΚΟΙ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΙ	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΟΠΤΕΥΟΜΕΝΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΟΥ, ΑΝΕΞΑΡΤΗΤΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ ΦΟΡΕΙΣ (ΝΟΜΙΚΑ ΠΡΟΣΩΠΑ ΔΗΜΟΣΙΟΥ ΚΑΙ ΙΔΙΩΤΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ), ΦΟΡΕΙΣ ΑΥΤΟΔΙΟΙΚΗΣΗΣ

1.4.3 Προστασία και Ανάδειξη Μνημείων, Συνόλων και Αρχαιολογικών Χώρων - Συνοπτική Περιγραφή

Περιλαμβάνει έργα και ενέργειες²⁴ που αφορούν στην επιστημονικά αξιόπιστη και τεκμηριωμένη προστασία, προβολή και ανάδειξη Μνημείων, Συνόλων και Αρχαιολογικών Χώρων, καθώς και στην ορθολογική αξιοποίησή τους με την ένταξη νέων, συμβατών χρήσεων σε αυτά. Με το παρόν Μέτρο προωθείται η συνέχιση του επίπνου και χρονοβόρου προγράμματος προστασίας, στερέωσης και συντήρησης των Μνημείων της χώρας, η ανάδειξη Αρχαιολογικών Χώρων, η δημιουργία πολιτιστικών διαδρομών, η βελτίωση της επισκεψιμότητας και αντιληπτικότητας των μνημείων και των χώρων, η αναβάθμιση των υπηρεσιών που προσφέρονται στους επισκέπτες, καθώς και η ένταξη ορισμένων μνημείων στη σύγχρονη πολιτιστική ζωή,

²⁴ ΠΕΠ Γ' ΚΠΣ 2002-2006

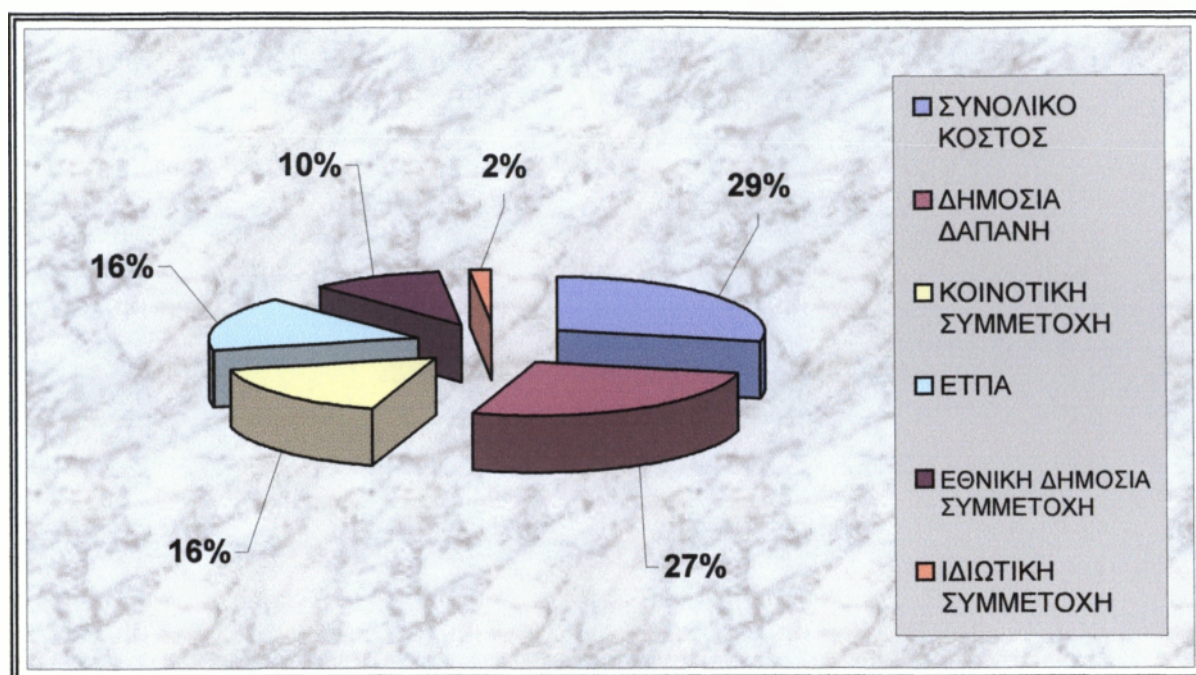
όπου αυτό είναι δυνατό. Επίσης, θα περιληφθούν έργα - ενέργειες για την Προστασία και Ανάδειξη Ιδιωτικών Μνημείων, με στόχο την απόδοση σε αυτά Πολιτιστικής Χρήσης. Ακόμη, στα πλαίσια του Μέτρου θα συνεχιστούν οι επεμβάσεις της Ενοποίησης των Αρχαιολογικών Χώρων της Αθήνας.

Ειδικότερα, περιλαμβάνονται έργα - ενέργειες που έχουν ως αντικείμενο, ενδεικτικά, τη συντήρηση, στερέωση, και αναστήλωση μνημείων, συνόλων και αρχαιολογικών χώρων, την προβολή και ανάδειξη μνημείων και αρχαιολογικών χώρων, τη δημιουργία δικτύων - διαδρομών μνημείων, αρχαιολογικών χώρων και μουσείων, την ανακαίνιση υπαρχόντων μνημείων, ενδεχόμενα και με τη επέκτασή τους και την κατασκευή προσθηκών, καθώς και την εγκατάσταση του απαραίτητου εξοπλισμού, με στόχο την επαναλειτουργία τους και την ανάπτυξη σε αυτά σύγχρονων πολιτιστικών δραστηριοτήτων. Επίσης περιλαμβάνονται ενέργειες αναβάθμισης των παρεχόμενων υπηρεσιών, όπως είναι η δημιουργία σύγχρονων και ελκυστικών χώρων εξυπηρέτησης κοινού, η παραγωγή και διάθεση πολιτιστικών προϊόντων και πληροφοριακού υλικού. Παράλληλα, θα προωθηθεί η έρευνα, τεχνολογία, η χρήση νέων υλικών και τεχνικών στην Αρχαιολογία, κλπ. Επίσης, θα περιληφθούν άλλες ενέργειες που θα συμβάλουν στην υλοποίηση των στόχων του Μέτρου.

«ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ»

Πίνακας 2

ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ :	32,4% ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ :	231.500.000 ΕΥΡΩ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ :	217.000.000 ΕΥΡΩ
ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ :	134.250.000 ΕΥΡΩ
ΕΤΠΑ :	134.250.000 ΕΥΡΩ
ΕΘΝΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ :	82.750.000 ΕΥΡΩ
ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ :	14.500.000 ΕΥΡΩ

Γραφική Απεικόνιση Πίνακα 2.

1.4.4 Ανάπτυξη Σύγχρονου Πολιτισμού - Περιγραφή και Στόχοι

Η ανάπτυξη του Τομέα του Σύγχρονου Πολιτισμού²⁵ στην Ελλάδα, παρουσιάζει σήμερα σχετική καθυστέρηση σε σύγκριση με τις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Στόχος της Προτεραιότητας αυτής είναι η μείωση αυτής της απόστασης, με την τόνωση της προσφοράς και ζήτησης πολιτιστικών αγαθών και υπηρεσιών. Ειδικότερα, ο στόχος αυτός θα επιτευχθεί με:

- Την ενίσχυση των υποδομών Σύγχρονου Πολιτισμού.
- Την ανάπτυξη και προώθηση μεγάλων επικοινωνιακών γεγονότων Σύγχρονου Πολιτισμού.

Βασική επιδίωξη για αυτές τις κατευθύνσεις, αποτελούν αφ' ενός η συμπλήρωση υφιστάμενων ή/και δημιουργία νέων υποδομών Σύγχρονου Πολιτισμού σε όλη την επικράτεια της χώρας, και αφ' ετέρου η ανάπτυξη σταθερών και μόνιμων δικτύων διασυνδεδεμένων μεταξύ τους, καθώς και με αντίστοιχα διεθνή πολιτιστικά δίκτυα για την

²⁵ Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος «Σύγχρονος Πολιτισμός και Ανάπτυξη-Πρακτικά Συνεδρίου ΚΕΔΚΕ» Θεσσαλονίκη 2001

προώθηση καλών πρακτικών και την ανταλλαγή εμπειρίας σε όλους τους τομείς του Σύγχρονου Πολιτισμού.

Οι παραπάνω ενέργειες αναμένεται ότι θα έχουν ιδιαίτερα θετικές επιπτώσεις στην **Απασχόληση**²⁶, με τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας. Σημειώνεται ότι σε ευρωπαϊκό επίπεδο έχει διαπιστωθεί ότι ένα μεγάλο μέρος των νέων θέσεων απασχόλησης ανήκει στο Σύγχρονο Πολιτισμό. Η ανάπτυξη του Τομέα αυτού και στη χώρα μας αναμένεται ότι θα συμβάλει αποφασιστικά και θα αποτελέσει κινητήρια δύναμη για την αύξηση της Απασχόλησης με άμεσες, έμμεσες και παράγωγες θέσεις εργασίας. Επίσης, η δημιουργία πολιτιστικής υποδομής και η υλοποίηση μεγάλων επικοινωνιακών γεγονότων, με την παράλληλη ενδυνάμωση και περαιτέρω ανάπτυξη των πολιτιστικών δικτύων, θα ανατρέψει την άνισα κατανομημένη προσφορά σύγχρονου πολιτισμού ανάμεσα στις άλλες χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και την Ελλάδα. Ακόμη, η ισόρροπη πολιτιστική ανάπτυξη, και η παροχή ίσων ευκαιριών πρόσβασης στα πολιτιστικά αγαθά, αποτελεί μία από τις θεμελιώδεις προϋποθέσεις της Δημοκρατίας, επί της οποίας μπορεί να στηριχθεί η κοινωνική συνοχή. Παράλληλα, κατευθυντήρια γραμμή είναι να ευνοηθεί η ισότητα ευκαιριών μεταξύ ανδρών και γυναικών. Η ισότητα αυτή έχει εν μέρει επιτευχθεί πολύ περισσότερο στον τομέα του σύγχρονου πολιτισμού, σε σχέση με άλλους τομείς της οικονομίας. Παραμένει ωστόσο στο επίκεντρο των επιδιώξεων του σχεδιασμού, προκειμένου να βελτιωθεί η θέση των γυναικών στο σύνολο των πολιτιστικών δραστηριοτήτων.

Τέλος, σημαντικότερη είναι η συμβολή της Καινοτομίας, στην ανάπτυξη του Σύγχρονου Πολιτισμού²⁷, καθώς εξ ορισμού ο Σύγχρονος Πολιτισμός αποτελεί πρωτότυπη δημιουργία, ένα φαινόμενο διαρκούς ανανέωσης και καινοτομικής προσπάθειας, τόσο σε ό,τι αφορά τις

---

²⁶ Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων «Πρόγραμμα απασχόλησης και κατάρτισης-Εθνικό Σχέδιο δράσης για την απασχόληση» περ, 'Ποιότητα Ζωής για τον Πολίτη' Αθήνα σσ.16

²⁷ Επιχειρησιακό πρόγραμμα «Πολιτισμός»

αισθητικές μορφές, τις αντιλήψεις και κώδικες έκφρασης, όσο και σε ό,τι αφορά τα τεχνικά και τεχνολογικά μέσα που χρησιμοποιεί.

Δείκτες Αποτελεσμάτων - Επιπτώσεις

- Επιφάνεια υφιστάμενων πολιτιστικών κτιρίων που εκσυγχρονίζονται ή νέων που κατασκευάζονται: 30.000 m².
- Ολοκλήρωση Μητροπολιτικών Συνεδριακών και Πολιτιστικών Κέντρων: 2 Κέντρα συνολικού εμβαδού (Β' και Γ' Κ.Π.Σ.)120.000m².
- Αύξηση θέασης: 15%.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ»	
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 2	ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΣΥΓΧΡΟΝΟΥ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
	ΟΛΟΚΛΗΡΩΣΗ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΣΥΝΕΔΡΙΑΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΩΝ ΚΕΝΤΡΩΝ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ/ ΤΑΜΕΙΟ ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	ΕΤΠΑ 13,8% ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ
ΦΟΡΕΑΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΡΟΥ	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΙ ΤΕΛΙΚΟΙ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΙ	ΟΜΜΑ, ΟΜΜΘ

1.4.5 Ολοκλήρωση Μητροπολιτικών Συνεδριακών και Πολιτιστικών Κέντρων - Συνοπτική Περιγραφή

Εδώ περιλαμβάνονται έργα - ενέργειες που έχουν ως αντικείμενο τη συμπλήρωση και ολοκλήρωση των Πολιτιστικών Κέντρων Αθηνών και Θεσσαλονίκης, τα οποία και αποτελούν σημαντικές παρεμβάσεις στον Τομέα του Σύγχρονου Πολιτισμού που χρηματοδοτήθηκαν από το Κ.Π.Σ. 1994 - 1999.²⁸

Με την ολοκλήρωσή τους, τα δύο αυτά κέντρα θα λειτουργήσουν αποτελεσματικά, ως κόμβοι του συνολικού πολιτιστικού δικτύου της χώρας, συμβάλλοντας έτσι στη συνολική πολιτιστική ανάπτυξη, τόσο στο κέντρο όσο και στην περιφέρεια. Συγκεκριμένα περιλαμβάνονται:

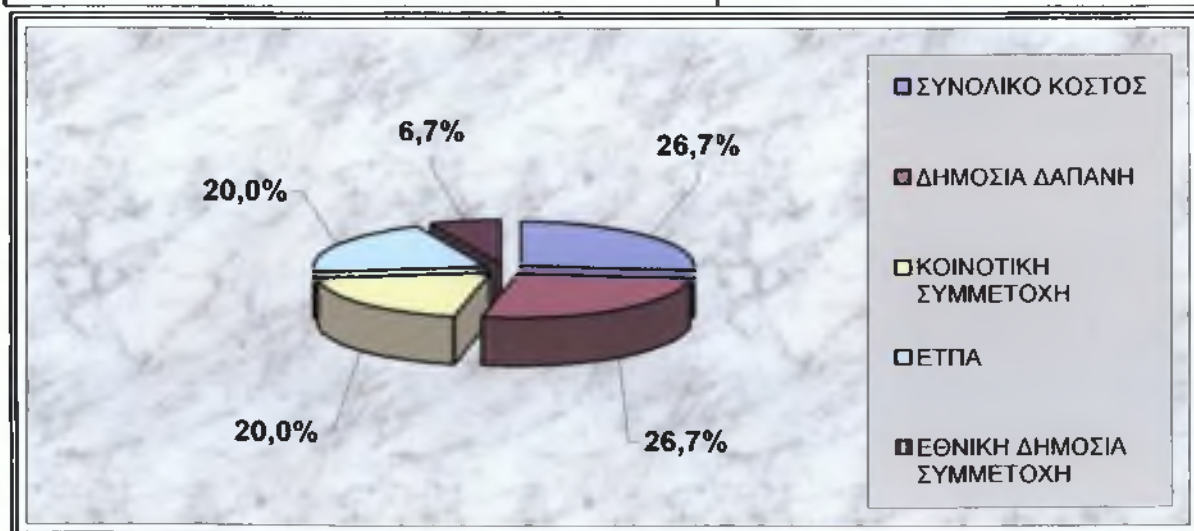
²⁸ Περιφερειακό Επιχειρησιακό Πρόγραμμα(Π.Ε.Π) Β'ΚΠΣ 1994-1999

α) Το έργο της Ολοκλήρωσης του Συνεδριακού και Πολιτιστικού Κέντρου Αθηνών²⁹, στα πλαίσια του οποίου προβλέπεται η μελέτη, η κατασκευή και ο εξοπλισμός κτιριακών εγκαταστάσεων Πολιτιστικής, Συνεδριακής και Εκπαιδευτικής Χρήσης του Υπόγειου Σταθμού Αυτοκινήτων, των προσβάσεων από τις περιβάλλουσες οδούς και από τον παρακείμενο σταθμό του Μετρό, η διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου, κλπ.

β) Το έργο της Συμπλήρωσης του Συνεδριακού και Πολιτιστικού Κέντρου Θεσσαλονίκης, στα πλαίσια του οποίου προβλέπεται η μελέτη, η κατασκευή και ο εξοπλισμός του Κτιρίου Β' του Συνεδριακού και Πολιτιστικού Κέντρου Θεσσαλονίκης, των χώρων στάθμευσης, η διαμόρφωση του περιβάλλοντος χώρου, κλπ.
«ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ»

Πίνακας 3.

ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	
ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ :	3,0% ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ
ΣΥΝΟΛΙΚΟ ΚΟΣΤΟΣ :	16.400.000 ΕΥΡΩ
ΔΗΜΟΣΙΑ ΔΑΠΑΝΗ :	16.400.000 ΕΥΡΩ
ΚΟΙΝΟΤΙΚΗ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ :	12.300.000 ΕΥΡΩ
ΕΤΠΑ :	12.300.000 ΕΥΡΩ
ΕΘΝΙΚΗ ΔΗΜΟΣΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ :	4.100.000 ΕΥΡΩ

Γραφική Απεικόνιση Πίνακα 3.

²⁹ Υπουργείο Πολιτισμού

1.4.6 Τεχνική Βοήθεια - Περιγραφή και Στόχοι

Η Προτεραιότητα αυτή αποσκοπεί στην αποτελεσματική οργάνωση και λειτουργία των δομών και υπηρεσιών που έχουν ως αποστολή το σχεδιασμό, την υλοποίηση, την παρακολούθηση και χρηματοοικονομική διαχείριση, τον έλεγχο και αξιολόγηση, καθώς και την προβολή και διάδοσή των αποτελεσμάτων των δράσεων του Προγράμματος.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ»	
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 3	ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ
	ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ, ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ, ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ ΚΑΙ ΕΛΕΓΧΟΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΤΑΜΕΙΟ ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	ΕΤΠΑ 1,1% ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ
ΦΟΡΕΑΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΡΟΥ	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΙ ΤΕΛΙΚΟΙ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΙ	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΟΠΤΕΥΟΜΕΝΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΟΥ

1.4.7 Διαχείριση, Λειτουργία, Παρακολούθηση και Έλεγχος του Προγράμματος

Οι δράσεις αυτές αφορούν την Οργάνωση, Διαχείριση, Παρακολούθηση της Υλοποίησης και Αξιολόγηση του Προγράμματος, καθώς και στη λειτουργία της Διαχειριστικής Αρχής και της Επιτροπής Παρακολούθησης. Ειδικότερα, περιλαμβάνονται δράσεις που αναφέρονται στην προετοιμασία, επιλογή, αξιολόγηση, παρακολούθηση και εσωτερική εκτίμηση του Προγράμματος, στη λειτουργία της Διαχειριστικής Αρχής, της Επιτροπής Παρακολούθησης και των υποεπιτροπών, στη διενέργεια ελέγχων και επιθεωρήσεων, και σε κάθε άλλο έργο ή ενέργεια που θα συμβάλει στη βελτίωση των οργανωτικών δομών και διαδικασιών σχεδιασμού, υλοποίησης, παρακολούθησης και αξιολόγησης του Προγράμματος.

ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ «ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ»	
ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑ 3	ΤΕΧΝΙΚΗ ΒΟΗΘΕΙΑ
	ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ ΕΦΑΡΜΟΓΗΣ ΚΑΙ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ/ΤΑΜΕΙΟ ΣΥΓΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗΣ ΒΑΡΥΤΗΤΑ ΩΣ ΠΡΟΣ ΤΟ ΣΥΝΟΛΟ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	ΕΤΠΑ 1,9% ΤΗΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΗΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΣ
ΦΟΡΕΑΣ ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ ΜΕΤΡΟΥ	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΙ ΤΕΛΙΚΟΙ ΔΙΚΑΙΟΥΧΟΙ	ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΕΠΟΠΤΕΥΟΜΕΝΟΙ ΦΟΡΕΙΣ ΤΟΥ

1.4.8 Υποστήριξη της Εφαρμογής και Υλοποίησης του Προγράμματος

Οι δράσεις αυτές αναφέρονται ενδεικτικά στην εκπόνηση μελετών και εμπειρογνωμοσυνών, στην παροχή υπηρεσιών συμβούλων και υπηρεσιών τεχνικής υποστήριξης, στον καθορισμό δεικτών για τον τομέα του Πολιτισμού, στην καταγραφή και επεξεργασία στοιχείων του τομέα του Πολιτισμού σε εθνικό και διεθνές επίπεδο, στην ανάπτυξη και λειτουργία εφαρμογών πληροφορικής, στη διοργάνωση ημερίδων και επιμορφωτικών σεμιναρίων, στην υλοποίηση ενεργειών πληροφόρησης και ενημέρωσης, και άλλων ενεργειών που συμβάλουν στην υλοποίηση του μέτρου.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2^ο

2.1 Ο Ρόλος της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στην Πολιτιστική Ανάπτυξη-Προοπτικές

Οι υπηρεσίες που παρέχονται από την Τοπική Αυτοδιοίκηση συχνά χαρακτηρίζονται από αποσπασματικότητα, είναι ευκαιριακές, εξαντλούνται σε κάποιες ενέργειες άμεσης απόδοσης, δεν απαντούν στο τεράστιο πρόβλημα της δημιουργίας υποδομής που να μπορεί να εξασφαλίζει τη συνεχή πολιτιστική ανανέωση. Μόνο ένας μικρός αριθμός οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης³⁰ έχει να παρουσιάσει κάποια ολοκληρωμένα προγράμματα τοπικής πολιτιστικής ανάπτυξης, τα οποία στηρίζονται σε έναν καλό σχεδιασμό, σε ένα μακροπρόθεσμο

³⁰ Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων «Τοπική Αυτοδιοίκηση και Πολιτιστική Ανάπτυξη-Πρακτικά Συνεδρίου» Αθήνα 2000

προγραμματισμό. Όλοι ξέρουμε αυτά τα προβλήματα που αντιμετωπίζουν οι Ο.Τ.Α, τα οποία ευθύνονται κατά ένα μεγάλο μέρος και για την κατάσταση της πολιτιστικής δραστηριότητας. Οικονομικά, θεσμικά ,προβλήματα μεγέθους στελέχωσης των υπηρεσιών.

Αλλά σε όλα αυτά τα προβλήματα θα πρέπει να προστεθεί η έλλειψη. από πλευράς Τοπικής Αυτοδιοίκησης, η αδυναμία να αξιοποιήσει κάποιες υπάρχουσες δυνατότητες για διαδημοτικές συνεργασίες στον τομέα του πολιτισμού. Είναι χαρακτηριστικό ότι ανάμεσα σε αμιγείς δημοτικές και κοινοτικές επιχειρήσεις πολιτιστικής ανάπτυξης δεν παρουσιάζεται καμία περίπτωση διαδημοτικών ή διακοινοτικών τέτοιων πολιτιστικών επιχειρήσεων. Το ζήτημα της πολιτιστικής ανάπτυξης και του ρόλου της Τοπικής Αυτοδιοίκησης έχει βέβαια να κάνει και με το επίπεδο ανάπτυξης του θεσμού, την εξάρτηση της την οικονομική και την διοικητική.

Πέρα από αυτά τα θεσμικά και τα οικονομικά ζητήματα ανακύπτουν κάποια βασικά προβλήματα που αφορούν την έλλειψη άποψης, την έλλειψη εκδοχής πολιτιστικής ανάπτυξης που εκφράζεται κυρίως στο είδος, στο χαρακτήρα των πολιτιστικών δραστηριοτήτων που αναπτύσσει η Τοπική Αυτοδιοίκηση. Βλέπουμε όλοι ένα είδος δραστηριοτήτων που εξαντλείται στις μετακλήσεις κάποιων γνωστών ονομάτων από το κέντρο, που εξαντλείται σε μια σειρά εκδηλώσεων που είναι τα Φεστιβάλ, οι οποίες συνήθως δεν έχουν καμία συνέχεια μεταξύ τους. Αυτές δεν έχουν καμία φυσιογνωμία, συνεπάγονται τεράστιο κόστος και παράλληλα δεν αφήνουν τελικά τίποτα στο συγκεκριμένο χώρο. Αυτή είναι μια πραγματικότητα που όντως νομίζω ότι αυτό το δίλημμα ανάμεσα στον εφήμερο χαρακτήρα του Φεστιβάλ και στην ανάγκη να δημιουργηθούν κάποιες σταθερές προϋποθέσεις πολιτιστικής ανάπτυξης, μπορεί σήμερα να αντιμετωπιστεί όχι με όρους σύγκρουσης αλλά με όρους σύνθεσης. Αν δηλαδή συνδυαστούν οι εκδηλώσεις αυτές με κάποιες επιμορφωτικές και εκπαιδευτικές δραστηριότητες, μέσα σε μια συνολική διαδικασία καλλιτεχνικής παιδείας και αισθητικής αγωγής,

τότε θα επιτευχθεί και η ένταξη του καλλιτεχνικού δυναμικού της περιοχής σε αυτές τις εκδηλώσεις, αλλά και να διαμορφωθεί ένα ενημερωμένο, ενεργητικό και απαιτητικό κοινό.

Έτσι όταν αυτές οι εκδηλώσεις αποτελούν το επιστέγασμα μιας συνολικής διαδικασίας, η εμπειρία τουλάχιστον αρκετών δήμων έδειξε, ότι μέσα από την περιοδικότητα τους μπορούν να αναχθούν σε θεσμούς ευρύτερης εμβέλειας και να υποκινήσουν διαδικασίες και να διαμορφώσουν σταθερούς όρους πολιτιστικής ανάπτυξης. Ένα δεύτερο σημαντικό πρόβλημα ακόμη είναι ότι δεν αξιοποιούνται ορθολογικά οι ούτως ή άλλως περιορισμένοι πόροι που έχει η Τοπική Αυτοδιοίκηση για τα πολιτιστικά. Συχνά οι φορείς Αυτοδιοίκησης πολυπραγμονούν, κατακερματίζουν δυνάμεις και πόρους με μεγάλο αριθμό δραστηριοτήτων, με αποτέλεσμα να υποβαθμίζεται και η ποιότητα υπηρεσιών που παρέχουν. Αυτό το πρόβλημα οφείλεται κυρίως στην απουσία σχεδιασμού τοπικών πολιτιστικών πολιτικών που θα καθόριζαν προτεραιότητες, θα έβαζαν στόχους κυρίαρχους και θα επέτρεπαν την επιλεκτική ανάπτυξη εκείνων των πολιτιστικών τομέων που καθορίζονται κάθε φορά από την πολιτιστική φυσιογνωμία της περιοχής. Το πρόβλημα αυτό επιτείνεται από την έλλειψη συντονισμού μεταξύ των Ο.Τ.Α, που θα συνέβαλε στη συγκέντρωση των δυνάμεων και πόρων σε λίγες και καλές πολιτιστικές δραστηριότητες που θα λειτουργούσαν σε ένα πλαίσιο ανταλλαγών και συνεργασιών μεταξύ των Ο.Τ.Α, ευρύτερων τοπικών συνόλων, και θα επέτρεπαν οικονομίες κλίμακας και συγχρόνως παροχή πολιτιστικών υπηρεσιών καλύτερων υψηλότερων απαιτήσεων.

2.2 Στόχοι επίλυσης χρόνιων προβλημάτων πολιτιστικής δραστηριότητας των Ο.Τ.Α Στρατηγικοί στόχοι³¹ όπως αυτοί καθορίζονται από την ανάγκη επίλυσης των χρόνιων προβλημάτων της

---

³¹ Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος «Πόλη και Πολιτισμός -Πρακτικά Συνεδρίου ΚΕΔΚΕ» Ζάκυνθος 2002

πολιτιστικής δραστηριότητας των Ο.Τ.Α θα λέγαμε πως είναι οι παρακάτω:

- Εξεύρεση πόρων
- Αδυναμία οργάνωσης και στελέχωσης
- Έλλειψη πληροφόρησης
- ... ➤ Έλλειψη συντονισμού και συνεργασιών με τους αρμόδιους δημόσιους φορείς.

Άλλοι στρατηγικοί στόχοι που καθορίζονται από την ανάγκη επίλυσης αυτών των προβλημάτων³² και καθορίζονται επίσης και από τις ευκαιρίες, από τις νέες συνθήκες που διαμορφώνονται σε εθνικό και ευρωπαϊκό επίπεδο θα προσθέταμε τους εξής:

- Η διευκόλυνση της πρόσβασης στον πολιτισμό όσο των δυνατών ευρύτερων ομάδων του πληθυσμού της χώρας. (Να αμβλυνθούν, με τη συμβολή της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, όσο γίνεται ανισότητες που υπάρχουν από γεωγραφικές, κοινωνικές, οικονομικές και εκπαιδευτικές παραμέτρους).
- Ισόρροπη χωροταξική κατανομή της πολιτιστικής υποδομής.
- Ενεργοποίηση του τοπικού πληθυσμού στον προγραμματισμό της πολιτιστικής δράσης.
- Ανάπτυξη καλλιτεχνικής παιδείας
- Δημιουργία θετικής εικόνας των πόλεων μέσα από πολιτιστικές παρεμβάσεις και βελτίωση της ελκυστικότητας τους.
- Βελτίωση της ποιότητας των παρεχομένων από την Τοπική Αυτοδιοίκηση πολιτιστικών υπηρεσιών.

---

³² Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδος «Σύγχρονος Πολιτισμός και Ανάπτυξη-Πρακτικά Συνεδρίου ΚΕΔΚΕ» Κως 2000

➤ Ενίσχυση της ενδονεοούς πολιτιστικής παραγωγής και προβολή της σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Οι κυριότερες πολιτικές οι οποίες θα μπορούσαν να προταθούν για να υλοποιηθούν αυτοί οι στόχοι αν μη τι άλλο κατατάσσονται παρακάτω:

... 1) Πρώτα απ' όλα είναι η ανάγκη συνεργασιών της Τοπικής Αυτοδιοίκησης με το Δημόσιο³³, τον ιδιωτικό και τον εθελοντικό τομέα. Ειδικότερα όσον αφορά τη συνεργασία στο δημόσιο τομέα, θα πρέπει να ειπωθεί ότι η πολιτιστική αποκέντρωση δεν είναι μόνο δουλειά της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, αποτελεί κοινή ευθύνη της Δημόσιας Διοίκησης και της Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Άρα απαιτείται η λήψη κοινών μέτρων σε επίπεδο θεσμικό, οργανωτικό και σε επίπεδο χρηματοδότησης. Στο θεσμικό επίπεδο απαιτείται η αποσυγκέντρωση των αρμοδιοτήτων και η μεταφορά πόρων στην Περιφέρεια, ενώ παράλληλα προτείνεται η ανάπτυξη ιδίου μηχανισμού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης που θα υποστηρίζει τις πολιτιστικές δραστηριότητες των Ο.Τ.Α. Απαραίτητη σε αυτή τη διαδικασία, την ανάπτυξη των μηχανισμών είναι η διαπλοκή, να δημιουργηθούν κόμβοι διαπλοκής ανάμεσα στις υπηρεσίες του Υπουργείου Πολιτισμού και τις υπηρεσίες της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

2) Μια δεύτερη πολιτική για την υλοποίηση αυτών των στόχων είναι να προωθηθούν διαδημοτικές συνεργασίες και ανταλλαγές στον τομέα του πολιτισμού.

3) Μια τρίτη πολιτική είναι να συνδυαστούν οι τοπικές πολιτιστικές πολιτικές με άλλες δράσεις του κοινωνικού και του οικονομικού τομέα. Όπως είναι ο τουρισμός, όπως είναι η ποιότητα ζωής, η κατάρτιση, το περιβάλλον, ο ελεύθερος χρόνος.

4) Τέταρτη πολιτική είναι να προωθηθεί περαιτέρω η συνεργασία με την Ευρωπαϊκή Κοινότητα και να αναπτυχθούν συνεργασίες και με άλλους διεθνείς πολιτιστικούς οργανισμούς. Καμία

---

³³ Τοπική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων «Τοπική Αυτοδιοίκηση και Πολιτιστική Ανάπτυξη-Πρακτικά Συνεδρίου» Αθήνα 2000

δουλειά δεν έχει γίνει μέχρι τώρα από φορείς της Τοπικής Αυτοδιοίκησης στο Συμβούλιο της Ευρώπης, καμιά δουλειά δεν έχει γίνει σε συνεργασία με την UNESCO. Κι όμως υπάρχουν σημαντικές δυνατότητες αξιοποίησης και αυτών των Οργανισμών. Το πρόβλημα είναι η έλλειψη πληροφόρησης που έχουμε.

2.3 Έννοια της Αδελφοποίησης

Όλο και περισσότερο οι πόλεις τείνουν να ενταχθούν στο δίκτυο των διεθνών σχέσεων. Η ανάπτυξη της Ευρωπαϊκής Κοινότητας συμβάλει κατά πολύ σε αυτό. Εδώ ακριβώς η αδελφοποίηση³⁴ προσφέρει ένα προνομιούχο πλαίσιο, που βοηθά στη διατήρηση σχέσεων με μια ή περισσότερες συμβαλλόμενες πόλεις σε διάφορα κράτη. Βέβαια, δεν είναι αυτός ο μόνος τρόπος διεθνούς συναλλαγής και συνεργασίας. Ωστόσο έχει το πλεονέκτημα να συνδυάζει τους δεσμούς της φιλίας με πολυποικίλες κατηγορίες ανταλλαγών. Εκτός αυτού, με τη μακροβιότητα που τη χαρακτηρίζει, η αδελφοποίηση διευκολύνει την πραγματική ανάπτυξη αμοιβαίας γνωριμίας μεταξύ των κατοίκων των συμβαλλομένων πόλεων.

Το έργο της γαλλογερμανικής συμφιλίωσης που αναλήφθηκε μετά το 1945, ευνοήθηκε κατά μέγα μέρος από τις πολύ συχνές αδελφοποιήσεις μεταξύ πόλεων των δύο όχθων του Ρήνου. Σε μεγαλύτερη κλίμακα, η διαδικασία της ευρωπαϊκής ολοκλήρωσης επωφελείται από τον πολλαπλασιασμό των αδελφοποιήσεων που έχουν επεκταθεί και στα άλλα ευρωπαϊκά κράτη.

Τη στιγμή λοιπόν που η Κοινότητα έχει πρόγραμμα να προχωρήσει προς μια ακόμη πιο στενή ένωση των κρατών που τη συνθέτουν, οι αδελφοποιήσεις αποτελούν ένα δυναμικό, που το μόνο που χρειάζεται είναι να το εκμεταλλευθούμε περισσότερο.

2.4 Η Αδελφοποίηση Δήμων κίνητρο για την ανάδειξη πολιτιστικών στοιχείων.

---

³⁴ Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας «Αδελφοποίηση Πόλεων-Πρακτικά Συνεδρίου ΚΕΔΚΕ»Κρήτη 2000

2.4.1 Marco Polo System

Στις 10 Φεβρουαρίου 2000 στη Βενετία ιδρύθηκε μεταξύ της κεντρικής Ένωσης Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας (ΚΕΔΚΕ) και του Δήμου της Βενετίας, ο Ευρωπαϊκός Όμιλος Οικονομικού Σκοπού(Ε.Ο.Ο.Σ)³⁵ ονομαζόμενος Marco Polo System με έδρα στο Μέγαρο Nani-Βενετία.

Αντικείμενο του Ε.Ο.Ο.Σ είναι η προώθηση δράσεων πολιτιστικής και τουριστικής συνεργασίας διακρατικού χαρακτήρα, αξιοποιώντας και διαφυλάττοντας την πολιτιστική και αρχιτεκτονική κληρονομιά, ξεκινώντας από τα Βενετσιάνικα φρούρια της Μεσογείου.

Συγκεκριμένα, στόχος είναι:

- Η υποβολή προγραμμάτων στην Ευρωπαϊκή Ένωση
- Η υλοποίηση και διαχείριση των κοινοτικών Προγραμμάτων.
- Η δημιουργία μελετών στους τομείς του Κοινοτικού Προγραμματισμού.
- Η οργάνωση πολιτιστικών πρωτοβουλιών, σεμιναρίων, συνεδρίων, workshops.
- Η δημιουργία εντύπων ή πολυμέσων για την προώθηση και τη διάδοση των προαναφερομένων πρωτοβουλιών.

2.4.2 Αμφικτιονία Αδελφοποιημένων Πόλεων και περιοχών της Μεσογείου.

Το Δίκτυο ΑΜΦΙΚΤΥΟΝΙΑ Αδελφοποιημένων Πόλεων³⁶ και Περιοχών της Μεσογείου ιδρύθηκε το 1997, ύστερα από 10ετή επίπονη συνεργασία Δημάρχων από την Ελλάδα και την Ιταλία.

Τα ιδρυτικά μέλη που υπέγραψαν το καταστατικό του Δικτύου ήταν δεκατρείς (13)Δήμοι από την Ελλάδα-Γαλλία-Κύπρο, καθώς και την Νομαρχία Αθηνών. Με την αποδοχή των άρθρων του καταστατικού απέβλεπαν στην προώθηση των σχέσεων συνεργασίας και

³⁵ Ευρωπαϊκός Όμιλος Οικονομικού Σκοπού

³⁶ Κεντρική Ένωση Δήμων και Κοινοτήτων Ελλάδας «Αδελφοποίηση Πόλεων-Πρακτικά Συνεδρίου ΚΕΔΚΕ»Κρήτη 2000

αδελφοποίησης μεταξύ πόλεων και Περιφερειών της Μεσογείου, κάτι που μέχρι τότε γινόταν άτυπα. Σήμερα το Δίκτυο έχει επεκταθεί και αριθμεί σαράντα πέντε(45) Δήμους από την Ελλάδα, την Ιταλία, την Γαλλία, την Κύπρο, την Τουρκία και την Παλαιστίνη, λειτουργεί δε με βάση τις αρχές, τις αξίες και τις πολιτιστικές παραδόσεις που ενώνουν όλους τους λαούς της Μεσογείου.

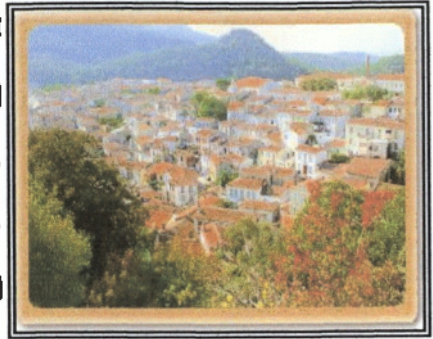
Στόχοι του Δικτύου σύμφωνα πάντα με το καταστατικό του είναι:

- Η κοινή δράση και συνεργασία με άλλες Τοπικές Αυτοδιοικήσεις Α΄, Β΄ και Γ΄ βαθμού των χωρών της Μεσογείου, με επιστημονικά κέντρα και ιδρύματα των χωρών αυτών, καθώς και με θεσμούς και όργανα της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά και με διεθνείς οργανισμούς.
- Η έρευνα και αναζήτηση της πολιτισμικής ταυτότητας των λαών της Μεσογείου στην κατεύθυνση ανάπτυξης δεσμών φιλίας, συνεργασίας, κοινωνικής-πολιτιστικής και οικονομικής ανάπτυξης.
- Η ουσιαστική επικοινωνία των νέων των Πόλεων- Μελών του Δικτύου σε μιας προσπάθεια κοινών πρωτοβουλιών.
- Η επαφή των κοινωνικών επαγγελματικών τάξεων και μη, στην κατεύθυνση στήριξης των Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων που τους αφορούν.

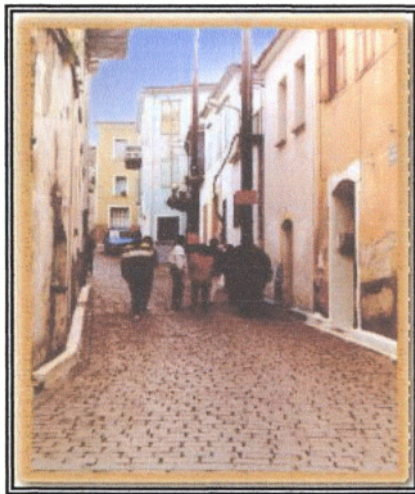
ΔΟΜΕΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΑΓΙΑΣΟΥ

3.1 Ιδιαίτερα Χαρακτηριστικά της Αγιάσου

Η Αγιάσος³⁷ είναι ένα από τα πιο γραφικά χωριά της Λέσβου με πλούσια εμπορική κίνηση και έντονη λαογραφική παράδοση, σκαρφαλωμένο στους πρόποδες της Β.Α. πλαγιάς του Ολύμπου, μέσα σε άφθονη βλάστηση.

Δρόμοι στενοί, γραφικοί, ανηφορικοί, σας γυρίζουν πραγματικά σε μια άλλη εποχή. Σπίτια απλά, αλλά ταυτόχρονα εντυπωσιακά, με ξύλινα μπαλκόνια και γλάστρες με κάθε λογής λουλούδια. Οι κάτοικοί του³⁸, άνθρωποι "ιδιαίτεροι", που διακρίνονται κυρίως για την οξύνοια, την εργατικότητα, την έντονη πνευματικότητα, μα και για το μόνιμα

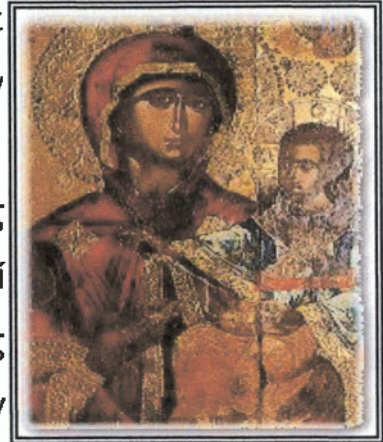
καλοπροαίρετο περιπαιχτικό τους ύφος, εκπέμπουν φως και γίνονται μεταγωγί ψυχικής καλλιέργειας σε όλους με όσους συναναστρέφονται. Δασκαλομάνα λέγεται από πολλούς η Αγιάσος και είναι αλήθεια, αφού ένας μεγάλος αριθμός εκπαιδευτικών προέρχονται από αυτήν. Η περιοχή της Αγιάσου είναι γεμάτη από πράσινο. Εκτάσεις από καστανιές, καρυδιές, μηλιές, βυσσινιές, καθιστούν το τοπίο μοναδικό σε φυσική ομορφιά χειμώνα - καλοκαίρι. Η ανθοφορία της περιοχής είναι πολύ αξιόλογη, κυρίως την Άνοιξη. Ανεμώνες με φανταστικά χρώματα κυκλάμινα, αιώνιες και άγριες ορχιδέες έρχονται να

³⁷ Κ. Κόντος, "Αγιάσο", Αγιάσος, τόμος 3, τεύχος 47, Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών, Αθήνα 1986, σσ. 4-6

³⁸ Μ.Κοντούλη -Τοκμακίδου, «Το χρονικό της γενιάς μας», Αγιάσος, 2 τόμος, τεύχος 31, Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών, Αθήνα 1985, σσ. 3-5

συμπληρώσουν την εικόνα του μαγευτικού τοπίου.

Η μετοίκηση μεγάλου πλήθους ανθρώπων στις αρχές του 18^{ου} αιώνα στην Αγιάσο, και μάλιστα πολλών καλών τεχνιτών κάθε είδους και η αντιμετώπιση των αναγκών που δημιουργήθηκαν για την εξυπηρέτηση ενός χωριού, είχε σαν αποτέλεσμα τη δημιουργία πολλών βιοτεχνιών που τα προϊόντα τους άριστα ποιοτικά έγιναν γρήγορα γνωστά και περιζήτητα σε όλο το νησί. Από τα τέλη του περασμένου αιώνα μάλιστα η δημιουργία πέντε ατμοκίνητων ελαιοτριβείων δημιούργησε βιοτεχνίες κατασκευής ειδικών σάκων για τον πολτό της ελιάς.

Σήμερα η ραγδαία εξάπλωση της νέας τεχνολογίας είχε σαν αποτέλεσμα να εξαφανισθεί το μεγαλύτερο ποσοστό αυτής της δραστηριότητας. Το γεγονός αυτό αποτελεί έναν από τους λόγους για τους οποίους από το 1952

και για αρκετά χρόνια μετά, η Αγιάσος αιμορράγησε, χάνοντας με τη μετανάστευση, εσωτερική και εξωτερική, μεγάλο, μέρος από το ανθρώπινο δυναμικό της.

Το όνομα

Το όνομα προέρχεται από την επιγραφή της Ιερής Εικόνας της Παναγιάς που έφερε ο Αγάθων από τα Ιεροσόλυμα **ΜΗΤΗΡ ΘΕΟΥ ΑΓΙΑ ΣΙΩΝ**. Αγία Σιών η εικόνα, Αγία Σιών το μοναστήρι. Οι πιστοί που θα πήγαιναν για προσκύνημα έλεγαν: *“Πάμε στην Αγία Σιών”* ή *“πάμε στην Αγιά Σων”* και η αιτιατική ηχητικά *“Αγιάσον”* έγινε και ονομαστική *“Αγιάσος”*.³⁹

Έτσι η Παναγία είναι η αιτία όχι μόνο της δημιουργίας του χωριού αλλά και της ονομασίας του. Κι αυτό οι Αγιασώτες το έχουν συνειδητοποιήσει και τρέφουν απεριόριστο σεβασμό προς τη Θεομήτορα, πολύ

³⁹ Γ. Χατζηβασιλείου, «Η Παναγία της Αγιάσου», Αγιάσος, 4 τόμος, τεύχος 89, Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών, Αθήνα 1995, σσ 8-10

μεγαλύτερο απ' αυτόν που τρέφει οποιοσδήποτε πιστός.

Το ιστορικό του χωριού

Η ιστορία του χωριού⁴⁰ είναι ταυτισμένη με την ιστορία της Παναγιάς, της Παναγιάς της Αγιάσου.

Γυρίζοντας πίσω τις σελίδες της ιστορίας κατά 1200 χρόνια σταματάμε για λίγο στο Βυζάντιο, κάπου στα τέλη του όγδοου αιώνα - περίοδος εικονομαχιών. Στη Κωνσταντινούπολη, ο ιερέας του παρεκκλησίου των ανακτόρων Αγάθων ο Εφέσιος, εικονόφιλος, πέφτει στη δυσμένεια του αυτοκράτορα Λέοντος του Α' και αυτοεξορίζεται στα Ιεροσόλυμα. Στις αρχές του 802μ.Χ. πληροφορείται ότι στη Λέσβο ήταν εξόριστη η Αυτοκράτειρα Ειρήνη η Αθηναία, και αυτή εικονόφιλη. Θέλοντας να τη συναντήσει, μα και για να είναι πιο κοντά στην Κωνσταντινούπολη, φεύγει για τη Λέσβο παίρνοντας μαζί του μια εικόνα της Παναγιάς Βρεφοκρατούσας, έναν Ασημένιο Σταυρό με Τίμιο Ξύλο, ένα χειρόγραφο Ευαγγέλιο και άλλα κειμήλια. Φθάνει στο νησί. Η Ειρήνη η Αθηναία εν τω μεταξύ είχε πεθάνει και ο Αγάθων ακολουθώντας ρεύματα χειμάρρων βρίσκει ένα δασωμένο και έρημο μέρος, για να μείνει και να γνωρίσει με ασφάλεια το περιβάλλον. Στο μέρος αυτό, που είναι στη Καρυά, εκεί ακριβώς όπου υπάρχει σήμερα το εκκλησάκι της Ζωοδόχου Πηγής με το Αγίασμα, έκρυψε τα Ιερά κειμήλια και έφτιαξε σκήτη.

Ήρθε σε επαφή με τους κατοίκους των κοντινών χωριών Καρύνης και Πενθίλης, απέκτησε την εμπιστοσύνη και το σεβασμό τους και τους αποκάλυψε το μυστικό του δηλώνοντας ότι το εικόνισμα της Παναγιάς - διαστάσεων 0,86x 0,62, το είχε ζωγραφίσει σε κηρομαστίχα ο Ευαγγελιστής Λουκάς. Το εικόνισμα έφερε την επιγραφή "Μήτηρ Θεού, Αγία Σιών". Αγία Σιών λεγόταν τότε η Ιερουσαλήμ. Με την πάροδο του χρόνου η μικρή και ταπεινή σκήτη εξελίχτηκε σε μοναστήρι, όπου συγκεντρώθηκαν ευσεβείς άνδρες απ' τα γειτονικά χωριά.

⁴⁰ Μαυραγάνης Γ., «Ιστορικά του τόπου μας (Αγιάσος Λέσβου)». Αγιάσος, τεύχος 42. Σύλλογος Αγιασωτών Λέσβου, Αθήνα 1983. σσ. 69-72.

Όταν στις 2 Φεβρουαρίου 830 κοιμήθηκε εν Κυρίω ο γέροντας Αγάθων, οι μοναχοί εκτελώντας την τελευταία θέλησή του εξακολούθησαν να διατηρούν μέσα στη κρύπτη της μονής, την ιερή εικόνα της Παναγίας και τα άλλα κειμήλια. Αιτία του φόβου των μοναχών της μονής ήταν οι εικονομάχοι, αλλά και οι πειρατές, που λυμαίνονταν τα νησιά και τις παραλιακές πόλεις της Μικράς Ασίας. Κατά το έτος 842 η Ορθοδοξία θριάμβευσε και επακολούθησε η αναστήλωση των ιερών εικόνων σε όλη την επικράτεια της βυζαντινής αυτοκρατορίας. Η σκήπη του Αγάθωνος έγινε από τότε τόπος προσκυνήματος. Η Παναγία του Ευαγγελιστή Λουκά έγινε γνωστή όχι μονάχα στο νησί αλλά και σ' ολόκληρη την αντικρινή Αιολίδα. Δυο προσκυνήματα στην Αγία Σιών ισοδυναμούσαν με έναν στους Αγίους Τόπους.

Πληθυσμιακή Σύθεση της Αγιάσου

Σήμερα η Αγιάσος έχει περίπου 3.000 μόνιμους κατοίκους 2.500 σπίτια, ενώ την δεκαετία του '60 είχε περίπου 8.000 μόνιμους κατοίκους⁴¹.

Η μετακίνηση μεγάλου πλήθους ανθρώπων στις αρχές του 18^{ου} αιώνα στην Αγιάσο, και μάλιστα πολλών καλών τεχνιτών κάθε είδους και η αντιμετώπιση των αναγκών, που δημιουργήθηκαν για την εξυπηρέτηση ενός χωριού, είσαι σαν αποτέλεσμα την δημιουργία πολλών βιοτεχνιών(βυρσοδέψες,σαμαράδες,τουλουμτζήδες,σιδεράδες,μαραγκοί,αγγειοπλάστεςκεραμοποιοί,ασβεστάδες)ήταν απαραίτητοι για τη λειτουργία της γεωργικής οικονομίας της πόλης μα και πολλών πόλεων της Νήσου Λέσβου, αφού τα προϊόντα των βιοτεχνιών τους ήταν άριστα ποιοτικά και έγιναν γρήγορα γνωστά και περιζήτητα σε όλο το νησί.

Η ραγδαία όμως εξάπλωση της νέας τεχνολογίας είχε σαν αποτέλεσμα να εξαφανιστούν αρκετές από τις παραπάνω δραστηριότητες. Το αποτέλεσμα; Από το 1952 και έπειτα η Αγιάσος

---

⁴¹ Εφημερίδα «Ηχώ της Αγιάσου-Ο πληθυσμός της Αγιάσου σήμερα» αρ.φύλου 115. Σύλλογος Αγιασωτών Λέσβου, Αγιάσος 2002.

αιμορραγούσε χάνοντας με τη μετανάστευση -εσωτερική και εξωτερική- μεγάλο μέρος από το ανθρώπινο δυναμικό της, και από μόνιμους κατοίκους.

3.2 Η Αρχιτεκτονική της Αγιάσου

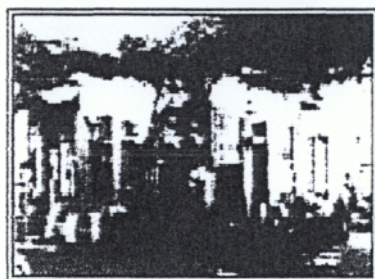
Η Αγιάσος είναι χτισμένη στις παρειές του όρους Όλυμπος, του ψηλότερου βουνού της Λέσβου. Η πολεοδομική της δόμηση και αρχιτεκτονική⁴² διατηρεί σχεδόν αναλλοίωτη την μορφή του παρελθόντος, γεγονός που αποτελεί πόλο έλξης των περιηγητών και τουριστών του νησιού. Ο αρχικός πυρήνας του οικισμού φαίνεται ότι δημιουργήθηκε τον 12ο αιώνα μ. Χ. με επίκεντρο μία σκήτη, που περιλάμβανε την θαυματουργή εικόνα της Παναγίας "Αγία Σιών" που αποτελεί όπως είπα σήμερα αντικείμενο ιερού προσκυνήματος στον Ναό της Υπεραγίας Θεοτόκου στο κέντρο του οικισμού. Από τον 16ο αιώνα άρχισαν να συρρέουν στην Αγιάσο οι κάτοικοι των γύρω μικρών κοινοτήτων, οι οποίοι εγκαταστάθηκαν σε ξεχωριστές συνοικίες, ανάλογα με την προέλευσή τους. Η μετεγκατάσταση αυτή κορυφώθηκε τον 18ο αιώνα, όταν η Αγιάσος εξασφάλισε με σουλτανικό φερμάνι την απαλλαγή των κατοίκων της από την καταβολή φόρων. Η Αγιάσος αναδείχτηκε σε μεγάλο βιοτεχνικό - αγροτικό κέντρο και παρουσίασε σημαντική πληθυσμιακή ανάπτυξη. Ο πληθυσμός της υπολογίζεται ότι έφτασε τους 7.000 κατοίκους τη δεκαετία του 1910. Από το 18ο και κυρίως τον 19ο αιώνα η αγροτική παραγωγή και η παράγωγη βιοτεχνία - βιομηχανία (ελαιοτριβεία), καθώς και η παραγωγή άλλων αγροτικών (κάστανα, σπωρικά, φρούτα) και βιοτεχνικών προϊόντων (αγροτικά εργαλεία, κεραμικά σκεύη), συνέβαλαν στην μεγάλη οικονομική ακμή του οικισμού και στην εμπλοκή του στα ευρύτερα εμπορικά δίκτυα της Λέσβου με την απέναντι Μικρασιατική ακτή (Σμύρνη, Αϊβαλί), την Κωνσταντινούπολη και τις ελληνικές παροικίες στη Μαύρη Θάλασσα. Μετά την απελευθέρωση της Λέσβου το 1912 η Αγιάσος γνώρισε μια

---

⁴² Γ. Βαλέτας «Η Αρχιτεκτονική της Αγιάσου και η πολεοδομική της δομή» Αγιάσος, 2 τόμος τεύχος 46, Φιλολόγος Σύλλογος Αγιασσιτών, Αθήνα 1997, σσ. 115-118.

νέα περίοδο ακμής, όπως άλλωστε και όλο το νησί, μέχρι τον πόλεμο του 1940. Μετά την ανταλλαγή των πληθυσμών το 1923, αρκετές προσφυγικές οικογένειες της Μικράς Ασίας, που κατάγονταν από την Αγιάσο, εγκαταστάθηκαν στον οικισμό και ενδυνάμωσαν το εργατικό της δυναμικό, εισήγαγαν νέες καλλιέργειες, όπως της αμπελουργίας και συνέβαλαν στην βιοτεχνική και πνευματική τοπική ανάπτυξη. Την περίοδο 1950-1965, λόγω της μεταπολεμικής οικονομικής κάμψης και της παρακμής της αγροτικής και βιοτεχνικής οικονομίας, πολλοί Αγιασώτες μετανάστευσαν στην Αθήνα, την Αυστραλία και αλλού. Σήμερα ο πληθυσμός του οικισμού αριθμεί περίπου 3.000 κατοίκους και γνωρίζει αξιόλογη τοπική ανάπτυξη, που επικεντρώνεται κυρίως στην αγροτική καλλιέργεια, τη βιοτεχνική δραστηριότητα (αγγειοπλαστική, ξυλογλυπτική) και τον αγροτουρισμό, ενώ το ιερό προσκύνημα της Παναγίας το Δεκαπενταύγουστο προσελκύει προσκυνητές από όλη τη Λέσβο, αλλά και την ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα. Αρκετοί επισκέπτες παρακολουθούν και τις Καρναβαλικές Εκδηλώσεις της Αποκριάς.

3.2.1 Η Πολεοδομική δομή και οικιστική αρχιτεκτονική της Αγιάσο

Η πολεοδομική δομή⁴³ της Αγιάσου, αντικατοπτρίζει την οικιστική προέλευση και την κοινωνική διαφοροποίηση των κατοίκων. Ο οικισμός, χτισμένος με το συνεχές οικοδομικό σύστημα, έχει αστική δομή. Οι κατοικίες είναι

συνήθως διόροφες και λιθόκτιστες, δεν έχουν αυλές, ενώ οι βασικοί δρόμοι του οικισμού, καλντερίμια με μικρά λιθάρια (ντουσιμέδες κατά την τοπική διάλεκτο), οδηγούν στην

⁴³ Σ. Παγωτέλης, «Οικοδομική και αρχιτεκτονική της Αγιάσου», Αγιάσος, Τόμος 2, τεύχος 41. Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών. Αθήνα 1987. σσ. 3-7.

κεντρική (πάνω) πλατεία της Αγοράς, τον "Κάμπο". Η παλιότερη οικιστική αρχιτεκτονική, μερικά δείγματα της οποίας σώζονται μέχρι σήμερα, είχε ξύλινο τον επάνω όροφο με τοίχους από «μπαγδατί» και πολλά ανοίγματα και προεξείχε στην πρόσοψη με το χαρακτηριστικό και κομψό «σαχνισίνι». Μετά την μεγάλη πυρκαγιά της Αγιάσου το 1877, τα περισσότερα σπίτια αντικαταστάθηκαν από λίθινες οικοδομές, που διατηρούνται μέχρι σήμερα.

3.3 Βιοτεχνική και εμπορευματική παραγωγή στην Αγιάσο

Η Αγιάσος είναι ένας ημιορεινός δήμος, χτισμένος αμφιθεατρικά στις ανατολικές παρειές του όρους Όλυμπος. Στην περιφέρεια της ανήκουν εκτάσεις καλλιεργήσιμης γης, καθώς και δάση και απόκρημνες, δύσβατες περιοχές.

Η οικονομία της Αγιάσου συγκροτήθηκε γύρω από δύο κύριους άξονες: α) τη γεωργική παραγωγή και β) τη βιοτεχνία.

3.3.1 Γεωργική παραγωγή της Αγιάσου

Η γεωργική παραγωγή⁴⁴ φαίνεται ότι επικεντρωνόταν στην ελαιοκαλλιέργεια, όπως και σ' ολόκληρη την ανατολική Λέσβο. Η Αγιάσος θεωρείται ότι έρχεται τρίτη στην παραγωγή λαδιού, μετά το Πλωμάρι και τη Γέρα. Τα ελαιοκτήματα είναι γενικά κατατμημένα σε μικρά κομμάτια, ενώ λίγοι είναι οι πραγματικοί ακτήμονες. Αυτή η κατανομή οφείλεται ως ένα βαθμό και στην ορεινή τοπογραφία της περιφέρειας της Αγιάσου, που δεν επιτρέπει την ύπαρξη μεγάλων ενιαίων καλλιεργήσιμων εκτάσεων. Ωστόσο, παρά την ιδιόμορφη τοπογραφία της Αγιάσου, από το 19ο αιώνα και μέχρι τη δεκαετία του 1960, υπήρχαν αρκετοί εύποροι γαιοκτήμονες, οι οποίοι κατείχαν σχετικά μεγάλες εκτάσεις με ελαιόδενδρα, και μίσθωναν συστηματικά εργάτες για την περιποίηση των κτημάτων και τη συλλογή του καρπού. Σήμερα το μεγάλο κόστος της καλλιέργειας και ο εμπορικός

⁴⁴ Γ. Χατζηβασιλείου, «Η γεωργική παραγωγή της Αγιάσου...», Αγιάσος, 3 τόμος, τεύχος 53, Φιλοπράδος Σύλλογος Αγιασωτών, Αθήνα 1988, σσ. 17-19.

ανταγωνισμός στον ελλαδικό και στον ευρύτερο ευρωπαϊκό χώρο έχουν περιορίσει σε σημαντικό βαθμό την ελαιοκαλλιέργεια.

Εκτός από τις ελιές, η αγροτική παραγωγή της Αγιάσου συμπεριλάμβανε και κάστανα, καρύδια, μήλα, κεράσια, αχλάδια, βύσσινα, σταφύλια. Η διανομή εκκλησιαστικών, δημοτικών και σχολικών κτημάτων στους ακτήμονες καλλιεργητές, το 1924, επί κυβερνήσεως Ν. Πλαστήρα, έδωσε αποφασιστική ώθηση σ' αυτές τις καλλιέργειες. Οι Αγιασώτες με προσωπικό μόχθο και επίπονη εργασία κατόρθωσαν να μετατρέψουν τα νεοαποκτηθέντα εδάφη σε καλλιεργήσιμες εκτάσεις. Με εξαίρεση την αμπελοκαλλιέργεια που έχει σχεδόν εξαλειφτεί στην περιοχή, τα υπόλοιπα αγροτικά προϊόντα εξακολουθούν να παράγονται μέχρι σήμερα και χαίρουν ιδιαίτερης εκτίμησης από την τοπική λεσβιακή αγορά.

Για μια σύντομη χρονική περίοδο την εποχή του Μεσοπολέμου η Αγιάσος αποτέλεσε επιπλέον κέντρο παραγωγής και εμπορίας σιτηρών, δημητριακών και οσπρίων στο εσωτερικό της Λέσβου.

3.3.2 Βιοτεχνική οργάνωση και παραγωγή στην Αγιάσο

Η βιοτεχνία⁴⁵ κατείχε σημαντικό ρόλο στην οικονομική συγκρότηση της Αγιάσου και η ανάπτυξη της είχε καταστήσει την Αγιάσο ένα σπουδαίο βιοτεχνικό και εμπορικό κέντρο της Λέσβου. Είναι πιθανόν ότι η ανάπτυξη της βιοτεχνίας οφείλεται στην ανεπάρκεια της γεωργικής παραγωγής να καλύψει τις βιοποριστικές ανάγκες των κατοίκων της Αγιάσου, οι οποίοι έφτασαν τους 7.000-8.000 από το τέλος του 19ου αιώνα μέχρι το 1950 περίπου. Επιπλέον η έλλειψη άμεσης διεξόδου προς τη θάλασσα, καθώς και η κυρίαρχη μέχρι το 1940 πρακτική του ανταλλακτικού εμπορίου, συνέβαλαν επιπλέον στον προσανατολισμό των κατοίκων στην βιοτεχνική δραστηριότητα. Μετά το Β' Παγκόσμιο πόλεμο πολλές βιοτεχνίες παύουν να λειτουργούν και πολλά επαγγέλματα εξαφανίζονται εξ' αιτίας της ανάπτυξης του εμπορίου και της βιομηχανίας στα μεγάλα μεταπολεμικά αστικά κέντρα, του

⁴⁵ Γ. Χατζηβασιλείου, «Η βιοτεχνία της Αγιάσου...», Αγιάσος, 3 τόμος, τεύχος 47, Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών, Αθήνα 1988, σσ. 7-9.

εκχρηματισμού της οικονομίας, καθώς και του μεταναστευτικού ρεύματος.

Οι σημαντικότερες βιοτεχνίες ήταν αυτές που επεξεργάζονταν τον καρπό της ελιάς για την παραγωγή λαδιού, δηλαδή οι παλιοί ελαιόμυλοι, και μετά το 1879 τα ατμοκίνητα ελαιοτριβεία, οι επονομαζόμενες "μηχανές", που έφτασαν τις 5 την περίοδο 1900-1940. Πολύ σημαντικές βιοτεχνίες για την τοπική οικονομία ήταν και οι "τσουρχανάδες" ή "κλωσταριά", που κατασκεύαζαν ελαιόπανα ("τουρβάδες") για τα ελαιοτριβεία, καθώς και "διαδρόμους", ένα είδος μακρόστενου καλύμματος δαπέδου. Για τα πρώτα χρησιμοποιούσαν ως πρώτη ύλη αιγότριχα από τη Μακεδονία και κυρίως τη Χαλκιδική, ενώ για τους δεύτερους κυρίως ντόπια αιγότριχα, ή αργότερα ίνες ινδικής κάνναβης. Άλλες σημαντικές βιοτεχνίες που ήταν ιδιαίτερα γνωστές στην λεσβιακή κοινωνία, ήταν η κατασκευή σιδερένιων αγροτικών εργαλείων, η **αγγειοπλαστική** και η **ξυλογλυπτική**. Οι δύο τελευταίες άκμασαν κυρίως τον 20ό αιώνα και συνεχίζουν μέχρι σήμερα, αναπροσαρμόζοντας την παραγωγή τους ώστε να εξυπηρετεί τις σημερινές ανάγκες της αγοράς και της ελεύθερης οικονομίας.

3.4 Η σημασία της Αγιάσου στο εμπορικό δίκτυο

Η Αγιάσος συνδεόταν με ένα εμπορικό δίκτυο⁴⁶, τόσο με άλλα μέρη της Λέσβου, όσο και με τα μικρασιατικά παράλια και τη Μαύρη Θάλασσα (μέχρι το 1922), την ηπειρωτική και νησιωτική Ελλάδα, ακόμη και το εξωτερικό. Κύριο εξαγώγιμο προϊόν ήταν βεβαίως το λάδι. Πριν το 1912, το λάδι το πουλούσαν στην Κωνσταντινούπολη και στην Οδησό όπου το αγόραζαν (και) για τα καντήλια των εκκλησιών, στη Σμύρνη, ακόμα και στη Συρία. Συνήθως διαμεσολαβούσαν έμποροι από τη Μυτιλήνη. Η διακίνηση γινόταν από το λιμάνι της Μυτιλήνης, όπου το μετέφεραν με άμαξες ("αραμπάδες"). Ένα εναλλακτικό λιμάνι διακίνησης λαδιού και άλλων εμπορευμάτων μέχρι το 1940, ήταν το "Ντίπι", στον

⁴⁶ *Περιοδικό « Φουρτουτήρα »*, 55 τεύχος, Σύλλογος Αγιασωτών Λέσβου, Αθήνα 1988, σσ. 24-25

κόλπο της Γέρας, απ' όπου φόρτωναν λάδι και σαπούνια γία τη Ρωσία, την Αίγυπτο και άλλα μέρη. Μετά την απελευθέρωση της Λέσβου το 1912, και ιδίως μετά την μικρασιατική καταστροφή το 1922, οι εξαγωγές άρχισαν να στρέφονται σταδιακά προς την ευρύτερη περιοχή της Μακεδονίας και ως ένα βαθμό στη Θράκη, κυρίως μέσω του λιμανιού της Θεσσαλονίκης ή της Καβάλας. Αυτές οι εμπορικές ανταλλαγές ενισχύθηκαν κατά τη διάρκεια της γερμανικής κατοχής, και διατηρούνται ως ένα βαθμό μέχρι σήμερα.

Σημαντικό οικονομικό εισόδημα απέφεραν μετά το 1922 και οι εξαγωγές ελαιοπάνων. Την περίοδο της κατοχής και μέχρι σχεδόν το τέλος της δεκαετίας του '50, τα ελαιόπανα ήταν το βασικό προϊόν σε ένα δίκτυο ανταλλακτικού εμπορίου⁴⁷ που κάλυπτε το εσωτερικό της Λέσβου (Παράκοιλα, Ερεσό, Σκαλοχώρι, Φίλια, Ανεμότια, ευρύτερη περιοχή Πλωμαρίου) και επεκτεινόταν μέχρι τη Μακεδονία. Η Αγιάσος δεν είχε σημαντικό εισαγωγικό εμπόριο, πέρα από το εμπόριο τροφίμων και σποραδικές συναλλαγές με την υπόλοιπη Λέσβο. Μέχρι το 1922 τα ελαιοτριβεία έφερναν μηχανήματα και ανταλλακτικά από το εργοστάσιο του Έλληνα Ισηγόνη στη Σμύρνη, που τροφοδοτούσε ολόκληρη τη Λέσβο. Αντίστοιχα μηχανήματα έφερναν και από τον Πειραιά. Οι ανώτερες εισοδηματικά τάξεις αγόραζαν τα έπιπλα τους από την Κωνσταντινούπολη και τη Μυτιλήνη, ενώ πολλοί Αγιασώτες επισκέπτονταν το Αϊβαλί, ή τη Σμύρνη, για διάφορες αγορές. Ορισμένοι είχαν αγοράσει λατέρνες και μουσικά όργανα από την Κωνσταντινούπολη ή τα μικρασιατικά παράλια. Το μόνο προϊόν που εισήγαγε σταθερά η Αγιάσος ήταν η αιγότριχα, από τη Μακεδονία (κυρίως) και τη Θράκη, μέχρι την εγκατάλειψη των "τσουρχανάδων" στη δεκαετία του '70. Σήμερα γίνεται περιορισμένη εισαγωγή ξύλου καρυδιάς από την Αφρική, για τις ανάγκες της βιοτεχνίας των ξυλογλύπτων.

⁴⁷ Περιοδικό « Φουρτουτήρα », 55 τεύχος, Σύλλογος Αγιασωτών Λέσβου, Αθήνα 1988, σσ 24-25

3.5 Λαϊκή τέχνη – Παράδοση-Πολιτιστική Ανάπτυξη

Κεραμική

Η Κεραμική τέχνη⁴⁸ στην περιοχή της Αγιάσου είναι τόσο παλιά όσο και η ίδια η κωμόπολη. Με τη μεταφορά της εικόνας της Παναγιάς και των άλλων κειμηλίων και τη δημιουργία του μοναστηριού, η Αγιάσος έγινε τόπος προσκυνήματος με αποτέλεσμα τη συρροή

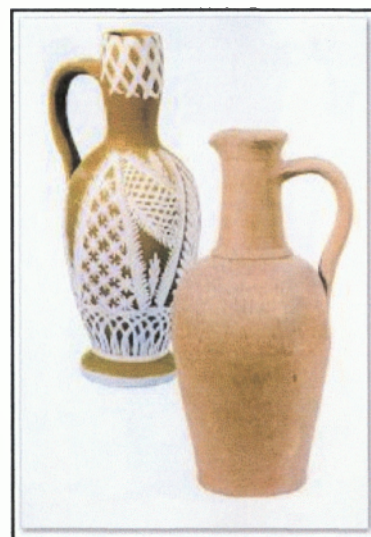

πλήθους πιστών, ιδιαίτερα κατά τους χρόνους της Τουρκοκρατίας. Για τους λόγους αυτούς, δημιουργείται η ανάγκη μιας αυξημένης παραγωγής πήλινων αντικειμένων, για να καλύψει τις διάφορες ανάγκες του πλήθους των ευσεβών, όπως κουμάρια για το νερό,

πινάκια κλπ.

Ακόμα, αρχίζουν να κατασκευάζουν ένα καινούργιο είδος , ένα μικρό δοχείο σε σχήμα στάμνας που το χρησιμοποιούσαν οι προσκυνητές για να μεταφέρουν τον αγιασμό στο σπίτι τους όπως και διάφορα μικρά διακοσμητικά αντικείμενα από πηλό.

Αξίζει να σημειώσουμε πω στην Αγιάσο, λόγω της αυξημένης αυτής ζήτησης και των τεχνιτών που έφτασαν από το Τσανάκ – Καλέ της Μικράς Ασίας, η κεραμική τέχνη βρίσκεται σ' ένα πιο προχωρημένο στάδιο από ό,τι βρίσκεται στ' ανατολικά του νησιού.

⁴⁸ Π. Ψάλτης, «Λαογραφικά Σημειώματα», *Λεσβιακές Σελίδες*, Αρ. Ν. Δελής και Δ. Π. Ματζουράνης (επιμ.), Αθήνα 1950, σσ. 139-150.

Λόγω των ειδικών συνθηκών που επικρατούσαν οι τσουκαλάδες της περιοχής (αγγειοπλάστες) όπως και άλλα επαγγέλματα είχαν οργανωθεί σε σωματεία, τα λεγόμενα σινάφια. Μαρτυρία για το σινάφι των Αγιασωτών τεχνιτών αποτελεί ένα κουτί-κουμπάρας, που διασώθηκε και χρονολογείται από το 1864.

Όλη όμως αυτή η άνθιση της κεραμικής τέχνης στην Αγιάσο, αρχίζει να χάνεται σιγά-σιγά μαζί με τον παλιό τρόπο ζωής, τις νέες ανάγκες των ανθρώπων και την εισβολή των καινούργιων και πιο ανθεκτικών υλικών. Έτσι ενώ πριν από 40 χρόνια υπήρχαν 10 τσουκαλάδικα σήμερα υπάρχουν μόνο δύο. Παρ' όλα αυτά η ιδιαιτερότητα στην αγγειοπλαστική τέχνη είναι φανερή και στους σημερινούς επισκέπτες. Το ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της Αγιασώτικης τεχνικής που δεν θα συναντήσουμε πουθενά αλλού είναι τα μικροαντικείμενα καθαρά διακοσμητικού χαρακτήρα. Τα θέματα αυτών των αναμνηστικών είναι παρμένα από σκηνές της καθημερινής Αγιασώτικης ζωής όπως γαϊδουράκια φορτωμένα, βοσκοί, γυναίκες που γνέθουν, κουμάρια για τα μικρά παιδιά που "κελαηδούν" με νερό κ.ά. Αυτά τα έπλαθαν χωρίς τη βοήθεια του τροχού. Σήμερα χρησιμοποιούν γύψινα καλούπια. Στην συνέχεια, μετά από μια τελική επεξεργασία που τους γίνεται για να χαθούν τα σημάδια των καλουπιών, τα ζωγραφίζουν δίνοντάς τα πραγματικά χρώματα των προτύπων που απεικονίζουν.

Ξυλογλυπτική

Ιδιαίτερα ανεπτυγμένη είναι η παραδοσιακή τέχνη της ξυλοτεχνίας⁴⁹ σε ξύλο ελιάς και καρυδιάς. Ξακουστές είναι οι Αγιασώτικες σκαλιστές εικόνες αλλά και τα σκαλιστικά έπιπλα δουλεμένα στο χέρι με ιδιαίτερο μεράκι από έμπειρους τεχνίτες.

Η παράδοση της ξυλογλυπτικής ξεκινάει από τους τεχνίτες που έφτιαξαν το ξυλόγλυπτο τέμπλο της εκκλησιάς της Παναγίας το 1812. Ήταν

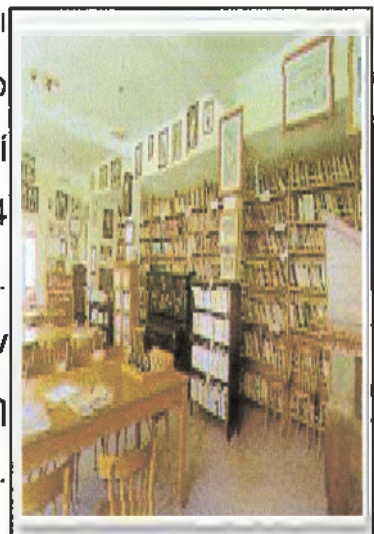
⁴⁹ Γ Χατζηβασιλείου, «Η Ξυλογλύπτες της Αγιάσου... και η τέχνη τους» Αγιάσος, Τόμος 3, τεύχος 47 Φιλοπροσδος Σύλλογος Αγιασωτών, Αθήνα 1988, σσ. 7-9.

Έλληνες της Μικράς Ασίας και οι βοηθοί τους πανέξυπνοι Αγιασώτες που κληρονόμησαν τη τέχνη τους. Οι οικογένειες των Σεντουκάδων, ονομάστηκαν έτσι, γιατί κάποια μέλη τους έφτιαχναν πολύ καλά σεντούκια. Παρά πολλά σπίτια στη Αγιάσο έχουν παλιά έπιπλα (κυρίως σεντούκια) διακοσμημένα με ξυλόγλυπτα σχέδια.

Στα μεταπολεμικά χρόνια, την τέχνη άσκησε από το 1950 και μετά ο Δημήτρης Καμαρός, που είχε παππού ξυλογλύπτη. Τα σκαλιστά του έγιναν γνωστά και ονομαστά όχι μόνο στο νησί αλλά σ' όλη την Ελλάδα και στο εξωτερικό. Κοντά του μαθήτευσαν όλοι σχεδόν οι σημερινοί νέοι σκαλιστάδες, καθένας από τους οποίους ανέπτυξε τη δική του προσωπικότητα και τεχνοτροπία, και δημιουργούν όλοι τους αξιόλογα έργα. Όλα τα ξυλόγλυπτα (σεντούκια, γραφεία, τραπέζια, καρέκλες κρεβατοκάμαρες, σκρίνια, σεκρετέρ, καθρέφτες, εικόνες, κ.λ.π) είναι χειροποίητα πολύ καλής τέχνης, άρτια τεχνικά, και δεν είναι λίγοι εκείνοι που επισκέπτονται την Αγιάσο ειδικά για να παραγγείλουν σκαλιστά χειροποίητα έπιπλα.

Λαογραφική παράδοση

Η λαογραφική παράδοση της Αγιάσου είναι ιδιαίτερα πλούσια. Πνευματικός φάρος της είναι το Αναγνωστήριο "**η ΑΝΑΠΤΥΞΗ**"⁵⁰ που ακτινοβολεί πολύ πιο πέρα από το χωριό. Ιδρύθηκε στα 1894 όταν ακόμα το νησί το κατείχαν οι Τούρκοι. Υπήρξε έκφραση της ανάγκης κάποιων πνευματικά ανήσυχων ανθρώπων για μόρφωση και ενημέρωση, μέσα από βιβλία και εφημερίδες. Από τότε δημιούργησε νυχτερινή σχολή,

ερασιτεχνικό όμιλο για θεατρικές παραστάσεις και χορωδία για μουσικοφιλολογικές βραδιές. Υπήρξε πυρήνας εθνικής ανάτασης και

⁵⁰ Π. Πράτσος, «Το λαογραφικό μουσείο του Αναγνωστηρίου», Αγιάσος, 3 τόμος, τεύχος 48, Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών, Αθήνα 1988, σσ. 3-5.

βοήθησε σημαντικά τον Μακεδονικό αγώνα. Η δραστηριότητά του και η παρουσία του στα πνευματικά και καλλιτεχνικά δρώμενα της Αγιάσου είναι έντονη ως τις μέρες μας. Σήμερα στεγάζεται σε ιδιόκτητο κτιριακό συγκρότημα, λίγο μετά την κάτω είσοδο του χωριού, που περιλαμβάνει: Βιβλιοθήκη με περισσότερους από 20.000 τόμους παλιών και σύγχρονων βιβλίων που αναφέρονται σε όλους τους τομείς της επιστήμης, μεγάλη αίθουσα αναγνωστηρίου, αίθουσα θεάτρου και κινηματογραφικών προβολών, λαογραφικό μουσείο και αίθουσα εκθέσεων που στεγάζει πίνακες ζωγραφικής.

Το καλλιτεχνικό του τμήμα παρουσίασε πληθώρα θεατρικών έργων ξένων⁵¹, Ελλήνων (αρκετών μάλιστα Αγιασωτών) θεατρικών συγγραφέων, από όλα τα θεατρικά είδη, Από το 1954 και μετά έχει παρουσιάσει περισσότερα από 35 θεατρικά έργα, Εκτός από την Αγιάσο το καλλιτεχνικό τμήμα έχει δώσει θεατρικές παραστάσεις στη Μυτιλήνη, σε όλα σχεδόν τα χωριά του νησιού, στην Αθήνα, στον Πειραιά και στη μακρινή Αυστραλία πάντα με πολλή μεγάλη επιτυχία. Διαλέξεις και φιλολογικές εκδηλώσεις αποτελούν συνηθισμένες δραστηριότητες του Αναγνωστηρίου.

Ο Καρνάβαλος

Η Αγιάσος είναι η Μέκκα του Λεσβιακού καρναβαλιού, όπου συρρέουν χιλιάδες κόσμου κάθε χρόνο για να παρακολουθήσουν τις εκδηλώσεις του. Το καρναβάλι⁵² της Αγιάσου ξεχωρίζει όμως κι από όλες τις πανελλήνιες εκδηλώσεις για την ιδιομορφία του, την καυστική και σπιρτόζικη έμμετρη (ιαμβικός δεκαπεντασύλλαβος) σάτιρα που την εκφράζουν με το ντόπιο γλωσσικό ιδίωμα οι λαϊκοί ποιητές. Η ιστορία του ξεκινά από τα χρόνια της Τουρκοκρατίας και φτάνει ως τις μέρες μας. Μέσα στο

⁵¹ Κ. Μίσιος, «Προγράμματα Αναγνωστηρίου Αγιάσου», τεύχη 67-68-69, Αθήνα 1986, σσ. 27-28.

⁵² Σ. Αναστασέλλης, «Αγιασωτικό Καρναβάλι», Λεσβιακά, στ' τόμος, Εταιρεία Λεσβιακών Μελετών, Μυτιλήνη 1973, σσ. 23-36.

διάβα ενός και πλέον αιώνα το έθιμο πέρασε από πολλά στάδια, επηρεάστηκε από μύριες καταστάσεις και συνοδοιπόρησε με την εκάστοτε ιστορική εποχή εξελικτικά⁵³. Σήμερα διατηρεί τη μορφή που πήρε μεταπολεμικά (λαϊκό δρώμενο με έντονα θεατρικά στοιχεία σε ανοιχτό δημόσιο χώρο που συνδυάζει σε ολοκληρωμένη θεματική ενότητα τον έμμετρο σατιρικό λόγο με την εμφάνιση αρμάτων). Η θεματολογία της λαϊκής μούσας καλύπτει ένα ευρύτατο φάσμα.

Συνήθως επιλέγεται ένας γνωστός ιστορικός μύθος μέσα από τον οποίο αναπαράγεται με αλληγορικό και συμβολικό τρόπο η σημερινή

κοινωνικοπολιτική πραγματικότητα και σατιρίζονται με παραλληλισμούς πρόσωπα και καταστάσεις της επικαιρότητας. Ο ποιητής λαός δε μασκαρεύεται απλά για να τέρψει το ακροατήριο του, αλλά φρονηματίζει, παραδειγματίζει, καυτηριάζει με το θερμοκαυτήρα της πέννας του το σάπιο κομμάτι του κοινωνικού σώματος. Δεν είναι σεμνότυφος, χτυπά αλύπητα τα στραβά, μιλά σταράτα και ειλικρινά. Είναι τολμηρός και προφητικός. Δε φοβάται, δε συμβιβάζεται, δε χαρίζεται σε κανέναν. Με την καυστική αθυροστομία του κάνει ενέσεις στον άρρωστο κοινωνικό οργανισμό.

Έντονοι είναι οι δεσμοί του Αγιασώτικου καρναβαλιού με την αρχαιοελληνική πολιτιστική δημιουργία και παράδοση⁵⁴. Ο Καρνάβαλος είναι τραγικό πρόσωπο. Προσπαθεί να αντεπεξέλθει στα χτυπήματα της μοίρας του με τη διακωμώδηση των ίδιων των δεινών του, να βγάλει γέλιο μέσα από τον κυκεώνα των δεινοπαθημάτων του,

⁵³ Π. Κουτσκουδής, «Η παράδοση συνεχίζεται... Οι φετινές καρναβαλικές εκδηλώσεις του «Σατύρου» στην Αγιάσο». Αγιάσος, 2 τόμος, τεύχος 45. Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών. Αθήνα 1988. σσ. 3-10.

⁵⁴ Π. Κουτσκουδής, «Καρναβάλι. Η πολιτιστική διάσταση του εθίμου». Αγιάσος, 2 τόμος, τεύχος 37 Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών. Αθήνα 1986. σσ. 3-7.

για να μπορέσει να αντέξει ψυχικά και σωματικά και τελικά να επιβιώσει. Είναι γιορτές των Βακχειών⁵⁵ που τελούνταν προς τιμή του θεού Διόνυσου και εξυμνούσαν την αέναη αναδημιουργία, τη γονιμότητα και την αναζωογόνηση της φύσης κατά την άνοιξη. Χαρακτηρίζονταν από το διονυσιακό οργασμό των μειούμενων στη θεϊκή λατρεία (βακχικά όργια), μέσα από τον οποίο πιστευόταν ότι επέρχεται η ψυχική κάθαρση και η εξύψωση στην τελειότητα μιας υπερκόσμιας ζωής.

Απομεινάρια της βακχικής αυτής αντίληψης για τη ζωή είναι και τα "τριψίματα", δίστιχα ομοικαταληκτικά τραγούδια που υμνούν τα γεννητικά όργανα, καθώς και τα "ιμ' τζουρώματα" αυτών που "αρχιώντι" (η λέξη αρχιώμι, προέρχεται από το αρχαιοελληνικό ρήμα "ορχούμαι" που σημαίνει μετέχω στον όρχο, χορεύω, μετέχω στον κύκλο των μυστών της διονυσιακής λατρείας, οι οποίοι βάφονταν με την τρυγία, το κατακάθι του σταφυλιού, το σώσμα του κρασιού, που είχε χρώμα κόκκινο. Στην Αγιάσο του 1950 εξακολουθούσαν να βάφονται με κόκκινα κραγιόνια. Αργότερα επικράτησε το μουτζούρωμα με το κάρβουνο).

Το Αγιασώτικο καρναβάλι είναι ένα ζωντανό πολιτισμικό σύμβολο. Μοναδικό δείγμα της ντόπιας λαϊκής πνευματικής και καλλιτεχνικής δημιουργίας σε πανελλαδική κλίμακα. Παρά τη μηδαμινή στήριξη εκ μέρους της Πολιτείας, κατορθώνει να επιβιώνει, χάρη στην ανιδιοτελή προσφορά και το μεράκι των Αγιασωτών.

Η Αγιασώτικη φορεσιά

Ιδιαίτερο χαρακτηριστικό της Αγιασώτικης φορεσιάς⁵⁶ από τον 18^ο αιώνα και πέρα, αποτελεί το σκαλωτό σαλβάρι το οποίο συναντιέται και σε άλλα χωριά της Λέσβου όπως στο Πλωμάρι. Είναι συνήθως εξάφυλλο και το πλάτος μοιράζεται στα τρία. Τα δύο πλάγια τμήματα τα οποία σχηματίζουν τα σκέλη της βράκας, τα καλαμοβράκια - "οι κλαπάτσες" όπως λέγονται - είναι πιο μακριά από το μεσαίο τμήμα της που αποτελεί

⁵⁵ Π. Κουτσουδής . «Οι καρναβαλικές εκδηλώσεις στην Αγιάσο» Αγιάσος, 4 τόμος . τεύχος 82. Φιλοπρόσδος Σύλλογος Αγιασωτών. Αθήνα 1994, σσ. 20-24.

⁵⁶ Μ.Αναγνωστοπούλου. «Μια λεσβιακή φορεσιά του 18^{ου} αιώνα με τις παραλλαγές της», Λεσβιακά. Τόμος Θ'. Εταιρεία Λεσβιακών Μελετών. Μυτιλήνη 1985. σσ. 13-26.

τη “σέλα”. Η αναλογία στο μάκρος του καλαμοβρακιού σε σχέση με της σέλας εξαρτάται από το ύψος της γυναίκας και αποτελεί καθοριστικό στοιχείο για το σωστό ζύγισμα της βράκας. Τα καλομοβράκια, που συχνά γίνονται από απλό πανί για οικονομία, καταλήγουν σε

βρακοθηλειές από όπου περνά συνήθως πλεγμένο γαϊτάνι, η “βρακοζώνα”. Δένονται κάτω από τα γόνατα και σκεπάζονται καθώς η βράκα πέφτει αναδιπλωμένη ως κάτω στους αστραγάλους.

Εκείνο που κάνει να ξεχωρίζει το σαλβάρι, ιδιαίτερα της νέας γυναίκας του νησιού, είναι το υφαντό με τα ζωηρά ζεστά χρώματα όπως το κόκκινο και το κίτρινο και η ζωντάνια των καρό και ριγωτών σχεδίων που γίνεται πιο έντονη στους συνδυασμούς με το λευκό και στις ποικίλες συνθέσεις με το “γερανιό”, το “μαβί” το πράσινο. Τα υφαντά γινόταν στο σπιτικό αργαλειό, δουλεμένα με ιδιαίτερη τέχνη και μεράκι .

Ένα άλλο χαρακτηριστικό της βρακούσας ήταν επίσης ο αυξημένος όγκος της βράκας το “παραγέμισμά” της με δύο, τρία ή και περισσότερα βρακιά, όμοια ή μικρότερα σε μέγεθος από το εξωτερικό. Τα κατωβράκια⁵⁷ αυτά όπως τα ονόμαζαν οι Αγιασώτισσες μαζί με το μεσοφούστανο που φορούσαν κατάσαρκα ήταν απαραίτητα ιδιαίτερα στις γιορτινές τους εμφανίσεις.

Αυτά τα συνοδευτικά ενδύματα έδιναν με τον όγκο τους εκείνη την πλαστικότητα στη φόρμα του σαλβαριού που χάριζε στη βρακούσα μια θηλυκότητα πληθωρική, σύμφωνα πάντα με τις αισθητικές αντιλήψεις της εποχής.

Η φορεσιά συμπληρωνόταν με το καμιζόρι και το χρυσοκεντημένο λιμπαντέ που φορούσε η νέα γυναίκα πάνω από το καλό της πουκάμισο.

⁵⁷ Περιοδικό « Αγιάσος », 62 τεύχος, Σύλλογος Αγιασωτών Λέσβου, Αθήνα 1990, σσ. 10-12

Από τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιών. η ευρωπαϊκή μόδα, που εισέβαλε και στα χωριά του νησιού, παραμέρισε σιγά σιγά την τοπική φορεσιά. Η εγκατάλειψη της λαϊκής φορεσιάς ξεκινά, όπως συνήθως, από τις ανώτερες κοινωνικά τάξεις που φέρνουν τα ενδύματά τους από την Πόλη, τη Σμύρνη ή κέντρα του εξωτερικού. Η τάση αυτή είναι πιο έντονη στη πόλη της Μυτιλήνης. Το φουστάνι με τις πυκνές πτυχώσεις αρχίζει να επικρατεί περισσότερο. Οι βρακούσες εκείνες με τα όμορφα σαλβάρια και τα πολύχρωμα υφαντά δεν υπάρχουν πια. Παρ' όλα αυτά στην ορεινή Αγιάσο ίσως να δείτε πολλές γερόντισσες που φορούν ακόμα τη βράκα.

Μα και η αγρότισσα, που ακολουθεί πια τη μόδα, όταν βγαίνει στα χωράφια το χειμώνα γίνεται και αυτή βρακούσα. Φορά τότε τη συνηθισμένη της βράκα, ή μια πιο λιτή, πιο εύχρηστη, και αμολιέται στις πλαγές για να μαζέψει ελιές ή κάστανα. Μια συνήθεια που κρατά ως σήμερα, που η ενδυμασία με το σαλβάρι έγινε μουσειακό είδος.

Μουσική Παράδοση

Τα όργανα

Μια πλήρης "κομπανία"⁵⁸ στην Αγιάσο αποτελείται από 6 όργανα: βιολί, σαντούρι, κλαρίνο, τρομπόνι, μπάσο και κορνέτα. Παράλληλα υπάρχουν και μεμονωμένοι "μουζικάντες" που παίζουν ζουρνά και νταούλι. Στις αρχές του αιώνα γύρω στο 1916 – 17, εισάγεται η λατέρνα από τη Σμύρνη, ενώ λίγο αργότερα έρχεται το μαντολίνο και η κιθάρα για τους ερασιτέχνες που κάνουν καντάδα στην αγαπημένη τους. Μαντολίνο όμως μαθαίνουν και πολλές κοπέλες από

⁵⁸ Π. Κουτσκουδής . «Η πρώτη λαϊκή ορχήστρα εγχόρδων της Αγιάσου», Αγιάσος, 4 τόμος . τεύχος 68. Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών. Αθήνα 1992. σσ. 3-7.

εύπορες οικογένειες. Μετά τον πόλεμο μπαίνει και το μπουζούκι, το οποίο παίρνει στην ορχήστρα τη θέση του σαντουριού.

Οισκοποί

Οι Αγιασώτες δεν τραγουδούν πάνω στο χορό.⁵⁹ Τραγουδούν τραγούδια της τάβλας, σε γάμους, αρραβώνες, βαφτίσια ή σκοπούς περιπατητικούς που παίζονται από την κομπανία στην πατινάδα της Κυριακής ή συνοδεύοντας τη νύφη⁶⁰ στην εκκλησία ή το νεκρό στην τελευταία του κατοικία, με ανάλογο βέβαια πάντα περιεχόμενο.

Ως προς την προέλευση, είναι δύσκολο να ξεχωρίσει κανείς τους Λεσβιακούς από τους Μικρασιάτικους σκοπούς. Λέσβος και Μικρασιατική ακτή θεωρούνταν ένα και το αυτό, η επαφή ήταν συνεχής οι μουσικοί⁶¹ ταξίδευαν συχνά απ' το ένα μέρος στο άλλο. Γνωστοί σκοποί το ζεϊμπέκικο του Αίβαλιού, το Σμυρνέικο, το Περγαμηνό. Οι πιο δημοφιλείς σκοποί όμως, που θεωρούνται και οι εθνικοί ύμνοι της Λέσβου, είναι τα "Ξύλα", συρτό προερχόμενο μάλλον από τουρκικό εμβατήριο και ο "κίόρογλου", ρυθμός 5/8, που παίζεται κυρίως στη γιορτή του Προφήτη Ηλία.

Παράλληλα όμως με τους ντόπιους σκοπούς έχουμε και τους ευρωπαϊκούς.

Λαογραφικό Μουσείο

Λειτουργεί στο χώρο της αυλής του Ναού της Παναγίας. Στην συγκεκριμένη περίπτωση υπάρχει μια εξομοίωση με δωμάτιο Αγιασώτικου σπιτιού. Περιέχει πολύτιμα έργα λαϊκής τέχνης (κεντήματα, υφαντά, ενδυμασίες, παλαιά χάλκινα οικιακά σκεύη και άλλα), παλαιό τιμαλφή από δωρεές πιστών (δακτυλίδια, βραχιόλια, σκουλαρίκια,

⁵⁹Γ. Χατζηβασιλείου . «Μουσικοχορευτική παράδοση της Λέσβου». Αγιάσος, 4 τόμος . τεύχος 77, Φιλοπρόσδος Σύλλογος Αγιασωτών. Αθήνα 1993, σσ. 3-9.

⁶⁰Κ. Σταύρου , «Η χορευτική παράδοση της Αγιάσου και η σχέση της με την κοινωνική ζωή», Αγιάσος, 4 τόμος , τεύχος 74, Φιλοπρόσδος Σύλλογος Αγιασωτών. Αθήνα 1993, σσ. 6-9.

⁶¹Κ.Κορομηλάς . «Η μουσικοχορευτική παράδοση της Αγιάσου. Μέρος Α'». Αγιάσος, 4 τόμος . τεύχος 91, Φιλοπρόσδος Σύλλογος Αγιασωτών. Αθήνα 1995, σσ. 4-8.

κουλαγίνες, καρφίτσες, πόρπες κλπ.) νομίσματα παλιά κ.ά., ενώ μια "Αγιασιώτικη γωνιά" απεικονίζεται σ' ένα τμήμα του Μουσείου.

3.6 Η Θρησκευτική Πολιτιστική Κληρονομιά του Δήμου Αγιάσου- Ήθη-Έθιμα

Η εκκλησία της Παναγιάς

Η πρώτη εκκλησία της Παναγίας

Το 1170, οι καλόγεροι της Καρυάς, έχτισαν με άδεια του Κωνσταντίνου Βαλέριου την εκκλησία της Παναγίας⁶², στο ύψωμα που βρισκόταν τα οστά του Αγάθωνα. Ο ναός αυτός διάνυσε μακρό βίο. Έζησε 636 χρόνια. Γύρω στην εκκλησία σχηματίστηκε ένας μικρός οικισμός που πήρε το όνομα Αγία Σιών (Αγιάσος), ο οποίος εξελίχτηκε με την πάροδο του χρόνου σε μεγάλη και αξιόλογη κωμόπολη. Όταν το νησί υποδουλώθηκε στους Τούρκους, πολλοί χριστιανοί πήραν τις οικογένειές τους και κατέφυγαν στην εκκλησία της Παναγίας για να σωθούν.

Το 1701 η Αγιάσος με σουλτανικό φερμάνι πήρε το δικαίωμα να μην πληρώνει φόρους. Ο Τούρκος διοικητής της περιοχής, που είχε την έδρα του στη Συκούντα, αρρώστησε βαριά. Απελπισμένος δέχτηκε να τον θυμιάσουν, να τον ραντίσουν με το Αγίασμα της Ζωοδόχου Πηγής. Και το θαύμα έγινε. Ο Τούρκος ενθουσιασμένος ήθελε να κάνει ένα μεγάλο δώρο στην εκκλησία της Παναγίας, αλλά κάτι τέτοιο το απαγόρευε το Κοράνιο. Πήγε λοιπόν στην Πόλη και έφερε το φερμάνι να μην πληρώνει κανείς απ' τους κατοίκους της Αγιάσου φόρο, όχι μονάχα στους Τούρκους αλλά και στη Δημογεροντία της Μυτιλήνης. Το προνόμιο αυτό έκανε τους κατοίκους της γύρω περιοχής να έρχονται και να μένουν στην Αγιάσο για να αποφύγουν τη φορολογία. Η Αγιάσος έγινε το φημισμένο κέντρο χειροτεχνίας. Στα 1729 οι οικογένειες του χωριού είχαν φθάσει τους 500. Το φερμάνι καταργήθηκε το 1783.

⁶² Περιοδικό «Αγία Σων-Η Εκκλησία της Παναγίας», 33 τεύχος, Σύλλογος Αγιασσιωτών Λέσβου. Αθήνα 1991, σσ. 9-11

Η δεύτερη εκκλησία της Παναγιάς

Επειδή όμως ο πρώτος ναός ήταν πλέον ετοιμόρροπος και επικίνδυνος, λόγω της φθοράς του χρόνου, κατά το έτος 1806 με την πρωτοβουλία το τότε Μητροπολίτη Μυτιλήνης Ιερεμίου και των προκρίτων της Αγιάσου κατεδαφίστηκε και κτίστηκε νέος ναός, μεγαλύτερος, παρόλο που οι τουρκικές αρχές είχαν δώσει αυστηρή εντολή να αναγερθεί ο νέος ναός⁶³ πάνω στα θεμέλια του παλαιού. Οι εργασίες για τον εξωτερικό και εσωτερικό καλλωπισμό του ναού κράτησαν πολλά χρόνια. Ο διάκοσμος του ναού ήταν βαρύτατος, όπως και του παλαιού, γιατί τα δωρήματα των χριστιανών ήταν πλούσια. Ο ναός απέκτησε ωραία έργα εκκλησιαστικής ξυλογλυπτικής, όπως το τέμπλο, ο θρόνος, ο άμβωνας, τα προσκυνητάρια.

Η τρίτη εκκλησία της Παναγιάς

Ενώ οι τεχνίτες εργαζόταν ακόμη για τα έργα της ξυλογλυπτικής ξαφνικά τη νύχτα της 6ης Αυγούστου 1812⁶⁴, ο ναός έγινε παρανάλωμα της φωτιάς, κατά τη μεγάλη πυρκαγιά, που αποτέφρωσε μεγάλο μέρος της κωμόπολης. Ευτυχώς από τις εικόνες του τέμπλου μόνο μία, η εικόνα του

Χριστού, καταστράφηκε, όλες δε οι άλλες διασώθηκαν. Απερίγραπτη ήταν η λύπη και η οδύνη που κατέλαβε τις ψυχές των ευσεβών χριστιανών της Αγιάσου και βαρύτατο το πένθος, που κάλυψε ολόκληρο το νησί για την καταστροφή του μεγάλου αυτού χριστιανικού μνημείου.

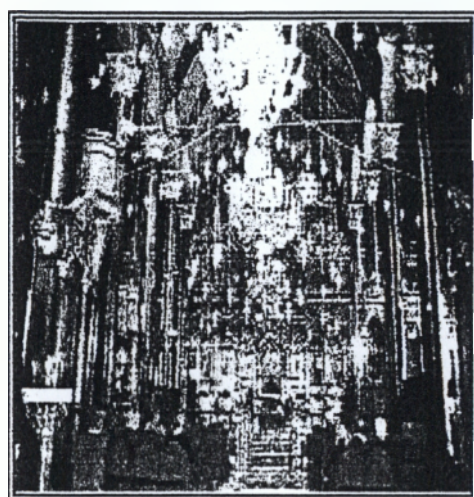
Κάτω το έτος 1815 με τις δωρεές, τις οποίες με ενθουσιασμό προφέρουν οι Χριστιανοί της Αγιάσου, και με τους εράνους, που ενεργεί ο μητροπολίτης Μυτιλήνης Καλλίνικος με απεσταλμένους του στην

⁶³ Περιοδικό «Αγία Σων-Η Εκκλησία της Παναγιάς», 33 τεύχος, Σύλλογος Αγιασωτών Λέσβου, Αθήνα 1991, σσ. 9-11

⁶⁴ Περιοδικό «Αγία Σων-Η Πυρκαγιά της Εκκλησίας της Παναγιάς», 35 τεύχος, Σύλλογος Αγιασωτών Λέσβου, Αθήνα 1991, σσ. 14-16

επαρχία, αλλά και στα απέναντι μέρη της Μικρής Ασίας, ανεγείρεται πάνω στα θεμέλια του παλιού νέου ναός, ο τρίτος στη σειρά, ο οποίος διασώζεται μέχρι σήμερα.

Ο ναός κτίστηκε ύστερα από άδεια τους Σουλτάνου Μαχμούτ του Β, που χορηγήθηκε ύστερα από αίτηση των κατοίκων της Αγιάσου, με τον όρο να μη γίνει μεγαλύτερος απ' τον παλιό. Το μήκος του ναού είναι 32,20m και το πλάτος 26,20 Είναι βασιλική τρίκλιτη και έχει τρεις αψίδες

με τρεις άγιες Τράπεζες, απ' τις οποίες η δεξιά είναι αφιερωμένη στον Άγιο Χαράλαμπο και η αριστερή στην Άγιο Νικόλαο.

Για την αποπεράτωση του ναού πουλήθηκαν όλα σχεδόν τα εκκλησιαστικά κτήματα. Το έτος 1816⁶⁵ έγινε ιδιαίτερος έρανος, μεταξύ των χριστιανών στις πόλεις και τα χωριά της Αιολίδας, για να συμπληρωθεί ο εσωτερικός διάκοσμος του ναού. Επί είκοσι χρόνια ειδικοί τεχνίτες καταγίνονταν με την κατασκευή του τέμπλου, του θρόνου και του άμβωνα.

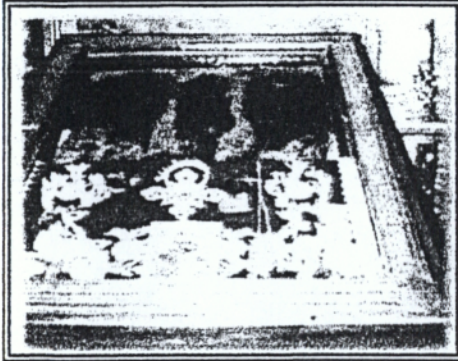
Η εκκλησία της Παναγίας είναι ένα πραγματικό ανάκτορο πίστης. Τα αφιερώματα αποτελούν ένα θησαυρό αμύθητης αξίας. Βυζαντινές και μεταβυζαντινές εικόνες κοσμούν το ναό, και δημιουργούν την εντύπωση ότι βρίσκεσαι σ' ένα χώρο βυζαντινής, θρησκευτικής ομορφιάς.

Μια δεύτερη πυρκαγιά, στα 1877, έκαψε σχεδόν ολόκληρο το χωριό, όχι όμως και την εκκλησία. Τα σπίτια, που μέχρι τότε ήταν από τη μέση και πάνω ξύλινα και προεξείχαν στους στενούς δρόμους χτίστηκαν ξανά πέτρινα και οι δρόμοι μεγάλωσαν. Το χωριό πήρε τη σημερινή μορφή του.

⁶⁵ Περιοδικό « Αγία Σων-Η Πυρκαγιά της Εκκλησίας της Παναγίας », 35 τεύχος, Σύλλογος Αγιασσιτών Λέσβου, Αθήνα 1991, σσ. 14-16

Γιορτή της Παναγίας

Το πανηγύρι της Παναγιάς⁶⁶ γίνεται στις 15 Αυγούστου. Από την 1 Αυγούστου οι προσκυνητές συρρέουν στα κελιά και στον αυλόγυρο της εκκλησίας όπου "δεκαπεντίζουν" διανυκτερεύοντας στην ύπαιθρο. Η κωμόπολη παίρνει μια όψη πανηγυρική. Οι προσκυνητές φθάνουν με όλα τα μέσα και πολλοί ξεκινούν απ' τη Μυτιλήνη και από τ' άλλα χωριά του νησιού, με τα πόδια, απολαμβάνοντας την ομορφιά της λεσβιακής Αυγουστιάτικης νύχτας. Σταθμός της όλης αυτής διαδρομής είναι η

Καρύνη. Σχεδόν όλοι οι προσκυνητές σταματούν στα αιωνόβια πλατάνια για να ξαποστάσουν για λίγο, όπου συνήθως στήνεται ένα παραδοσιακό γλέντι. Απ' εκεί οι πιο αποφασισμένοι παίρνουν ένα παλιό πλακόστρωτο μονοπάτι τη "πατωμένη"

όπως είναι γνωστό, όπου ανάμεσα στους ελαιώνες, έχουν τη δυνατότητα να φτάσουν πιο γρήγορα στην Αγιάσο. Το χωριό σφύζει από κίνηση όλο το βράδυ της Παραμονής της Γιορτής. Η πόλη της Μυτιλήνης κυριολεκτικά αδειάζει και ο κόσμος της βρίσκεται εκεί... στην Αγιάσο ... και πηγαινοέρχεται στην εκκλησιά στα γραφικά πλακόστρωτα, στις πλατείες, στο Κήπο της Παναγιάς.

Οι μικροπωλητές απλώνουν παντού τιςπραμάτειες τους, οι ντόπιοι προβάλουν με το καλύτερο τρόπο τα τοπικά προϊόντα όπως χαλβάς, ξυνόμηλα αχλάδια καρύδια ενώ η μυρωδιά της ρίγανης και του φασκόμηλου, δεν αφήνουν κανέναν από τους επισκέπτες ασυγκίνητο. Πολλούς απ' αυτούς τους βρίσκει το ξημέρωμα και η πρωινή δροσιά του βουνού. Η ατμόσφαιρα είναι εξαιρετικά γιορταστική, η εμπειρία για τον καθέναν που θα βρεθεί εκεί, μοναδική.

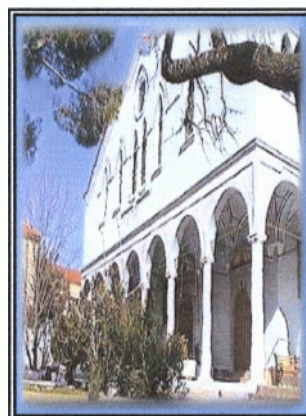
⁶⁶ Μαυραγάνης Γ., «Γιορτές και Πανηγύρια», Αγιάσος, τεύχος 9. Σύλλογος Αγιασωπιτών Λέσβου, Αθήνα 1983, σσ. 122-123.

Την ημέρα της γιορτής της Παναγίας ύστερα απ' τη καθιερωμένη λειτουργία γίνεται επίσημα η περιφορά της εικόνας γύρω από το ναό.

ΟΙ.ΝαόςΑγίαςΤροιάδαςΑνιάσου

Βρίσκεται στη περιοχή "Καμπούδι" στη πάνω είσοδο του χωριού. Είναι ο δεύτερος μεγάλος Ναός της Αγιάσου. Χτίστηκε το 1870 και είναι πιστό αντίγραφο της εκκλησίας τους Παναγίας και των άλλων Βασιλικών του 18^{ου} αιώνα που επικρατούσαν στη Λέσβο.

Έχει πολλές αξιόλογες εικόνες, μερικές από τις οποίες χρονολογούνται από τον 17^ο αιώνα, Άξιωματίας είναι το καμπαναριό της εκκλησίας μικρό και κομψό. Στη γιορτή του Αγίου Πνεύματος που είναι το πανηγύρι της εκκλησίας αρχίζει ουσιαστικά η καλοκαιρινή περίοδος για τις δραστηριότητες του χωριού.

Το "Καστέλι" ένα φανταστικό ύψωμα κατάφυτο από πεύκα στα βορειοδυτικά της κωμόπολης και σε υψόμετρο 600m. Εκεί ανάμεσα σε ανθόκηπους και λαχανόκηπους βρίσκεται και το γραφικό εκκλησάκι του Ταξιάρχη. Διακρίνονται ακόμη κατάλοιπα μεσαιωνικής οχύρωσης. Λίγο πριν την Αγιάσο είναι η "δεξαμενή της Καρύνης" ρωμαϊκής εποχής βουτηγμένη ανάμεσα σε αιωνόβια πλατάνια, ένα απ' τα οποία είναι ξακουστό για την τεράστια κουφάλα του.

3.7 Ασχολίες κατοίκων-Επαννέματα Ανιάσου

Αγγειοπλαστική

Η αγγειοπλαστική έχει μακραίωνη παράδοση στη Λέσβο. Τα πήλινα αγγεία καθημερινής χρήσης ήταν απαραίτητα σ' όλα τα νοικοκυριά μέχρι τη δεκαετία του 1950, οπότε άρχισαν να αντικαθίστανται

από τα φτηνά βιομηχανοποιημένα γυάλινα και πλαστικά σκέυη. Στη Λέσβο τα πιο γνωστά κέντρα αγγειοπλαστικής ήταν και παραμένουν μέχρι σήμερα ο Μανταμάδος με την ευρύτερη περιφέρεια του

(Ασπροπόταμος, Άγιος Στέφανος, Σκίδια, Καλαφάτης κ. ά.) και η Αγιάσος. Ωστόσο τον 18ο και 19ο αιώνα υπήρχαν και άλλα κέντρα κεραμικής, όπως τα χωριά της Γέρας (Παλαιόκηπος, Πέραμα κ. άλλα), όπου παράγονταν τα περίφημα "Γερα(γ)ώτικα" αγγεία, η Φίλια, αλλά και το Σκαλοχώρι, που τότε ονομαζόταν "Τσουκαλοχώρι" και είχε σημαντικό μουσουλμανικό πληθυσμό και μεγάλη παραγωγή πήλινων αγγείων. Κάθε τόπος εξειδικευόταν ως ένα βαθμό σε κάποια είδη αγγειοπλαστικής, ανάλογα με την τεχνογνωσία, την παράδοση και το είδος του πηλού που επεξεργαζόταν. Σήμερα υπάρχουν αξιόλογα εργαστήρια αγγειοπλαστικής στον Μανταμάδο, στην Αγιάσο, στη Μυτιλήνη, αλλά και μεμονωμένα σε άλλους οικισμούς του νησιού. Στην Αγιάσο⁵⁷ η παράδοση αναφέρει ότι η τέχνη της αγγειοπλαστικής ξεκίνησε από τους τεχνίτες που κατασκεύαζαν μικρά πήλινα αγγεία για την μεταφορά του αγιάσματος στο ιερό προσκύνημα της Παναγίας της Αγιάσου. Αγγειοπλαστικά εργαστήρια είχαν από το 19ο αιώνα αρκετές οικογένειες, που σταδιακά αύξησαν την παραγωγή και την ποικιλία των μορφών των αγγείων, αναπτύσσοντας ιδιαίτερα τη διακοσμητική τέχνη. Οι οικογένειες Κουρτζή και Χατζηγιάννη είναι ίσως οι παλαιότερες και συνεχίζουν μέχρι σήμερα με απaráμιλλη τέχνη, προσδίδοντας όλο και περισσότερο σημασία στη διακόσμηση, ιδιαίτερα μετά τη δεκαετία του 1960 που περιορίστηκε σημαντικά ο χρηστικός ρόλος της κεραμικής. Σήμερα στην Αγιάσο υπάρχουν αρκετά αξιόλογα κεραμικά εργαστήρια τόσο από Αγιασώτες, όσο και από αγγειοπλάστες από άλλα μέρη της Ελλάδας που εγκαταστάθηκαν στην ορεινή αυτή κωμόπολη συνεχίζοντας την πλούσια τοπική παράδοση.

Ασβεστοποιοί

Ο ασβέστης χρησιμοποιήθηκε κυρίως ως επίστρωμα στα σπίτια, στις αυλές, στα καλντερίμια και στις κρήνες της Αγιάσου. Οι Αγιασώτες

---

⁵⁷ Σ.Π.Κολαξιζέλης «Η Αγγειοπλαστική της Αγιάσου» Αγιάσος, Τόμος Β. Φιλοπρόεδρος Σύλλογος Αγιασωτών. Αθήνα 1997 . σσ. 396-398.

ασβεστοποιοί⁶⁸ έφτιαχναν τον ασβέστη στα ασβεστοκάμινα χρησιμοποιώντας ως καύσιμη ύλη τους πρίνους και τα κλαδιά της ελιάς, μετά την περίοδο του κλαδέματος. Τα ασβεστοκάμινα τα κατασκεύαζαν οι ίδιοι: άνοιγαν ένα μεγάλο λάκκο, έχτιζαν τα τοιχώματά του με "λιγδόπετρες" και συνέχιζαν προς τα πάνω με μαρμαρόπετρες και λάσπη. Τις μαρμαρόπετρες τις εξόρυσσαν από τα νταμάρια με τη βοήθεια λοστού ή βαριοπούλας. Η καύση μετέτρεπε τις μαρμαρόπετρες σε ασβέστη. Η φωτιά στο ασβεστοκάμινο ξεκινούσε τα ξημερώματα, ενώ η καύση έπρεπε να είναι συνεχής για ένα εικοσιτετράωρο, ώστε να ασβεστοποιηθεί η πέτρα. Μετά την καύση χρειαζόταν ακόμα μία μέρα για να κρυώσει το καμίνι. Στη συνέχεια τη διανομή του ασβέστη αναλάμβαναν οι **αγωγιάτες**⁶⁹, που κουβαλούσαν τον ασβέστη μέσα σε τρίχινα τσουβάλια. Ασβεστοποιοί υπήρχαν επιβεβαιωμένα στο Πλωμάρι και στην Αγιάσο, όπου είχαν και δικό τους σωματείο, το ισνάφι ή "ρουφέτι" των ασβεστάδων, με προστάτη Άγιο τον Προφήτη Ηλία. Σήμερα δεν υπάρχουν πια ασβεστοποιοί, εφόσον ο ασβέστης παράγεται μαζικά από ειδικευμένες βιομηχανίες.

Ανελύτρες

Μέχρι τα τέλη του 19ου αιώνα η παραγωγή μεταξιού ήταν εξαιρετικά διαδεδομένη και αποτελούσε κυρίως οικιακή απασχόληση των γυναικών της Αγιάσου. Τη μεταξωτή κλωστή τη χρησιμοποιούσαν στο κέντημα και σε διάφορα υφαντά ενδύματα. Το μετάξι το έφτιαχναν οι γυναίκες στα σπίτια τους εκτρέφοντας μεταξοσκώληκες με φύλλα μουριάς. Την παραγωγή όμως της μεταξωτής κλωστής από τα κουκούλια του μεταξοσκώληκα αναλάμβαναν ειδικευμένες επαγγελματίες, οι ανελύτρες.

Αυτές έβραζαν τα «κουκούλια» σε καζάνια με νερό μέχρι να μαλακώσουν, να λιώσει η κόλλα τους και να ξεχωρίσουν οι μεταξωτές

⁶⁸ Χ.Κουδουνέλης, «Ασβεστοποιία και ασβεστοποιοί της Αγιάσου», Αγιάσος, 4 τόμος, τεύχος 84. Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών. Αθήνα 1994, σσ. 11-14.

⁶⁹ Σ.Π.Κολαζιζέλης, «Οι Ασβεστάδες.....», Αγιάσος, Τόμος Β. Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών. Αθήνα 1997, σσ. 184-185.

κλωστές. Στη συνέχεια έπαιρναν ένα φουντωτό κλαδί ("αστιβιά") και γυρίζοντας το πάνω από τα κουκούλια μάζευαν το μετάξι, το οποίο άλλες γυναίκες τύλιγαν στην ανέμη. Από μια οκά κουκούλια έβγαινε μία οκά μετάξι. Το επάγγελμα της ανελύτρας⁷⁰ εξέλιπε όταν περιορίστηκε η οικιακή παραγωγή μεταξιού, λόγω μιας ασθένειας του μεταξοσκώληκα, αλλά και εξαιτίας της εισαγωγής έτοιμου μεταξιού από την Ανατολή και την Ευρώπη.

Βαφείς Υφασμάτων(Μπογιατζήδες)

"Μπογιατζήδες"⁷¹ της Αγιάσου ονομάζονταν οι τεχνίτες που έβαφαν τα βαμβακερά προϊόντα της οικιακής υφαντουργίας και ιδιαίτερα τις βράκες. Η βράκα ήταν το κυριότερο αγροτικό λεσβιακό ένδυμα όλο τον 19ο αιώνα και μέχρι το 1950. Τις ύφαιναν οι γυναίκες στους αργαλειούς (κρεβατές) και στη συνέχεια τις παρέδιδαν στους μπογιατζήδες⁷² για να τις βάψουν σε ποικίλους χρωματισμούς, χρησιμοποιώντας φυσικές ύλες όπως βαλανίδι, θειικό σίδηρο (καραμπογιά) ή λουλάκι. Η διαδικασία του βαψίματος απαιτούσε μεγάλη τέχνη και εξειδικευμένη γνώση και περιελάμβανε πολλά στάδια: ασάρωμα, βάψιμο, στέγνωμα, κοπάνισμα και στίλβωμα.

Οι μπογιατζήδες Αγιασώτες εργάζονταν όλο το χρόνο, ωστόσο η δουλειά τους ήταν ιδιαίτερα εντατική την περίοδο της Μεγάλης Σαρακοστής, γιατί έπρεπε να βάψουν όλες τις νέες βράκες που, σύμφωνα με το έθιμο, επρόκειτο να φορεθούν για πρώτη φορά τη νύχτα του Μεγάλου Σαββάτου, στη Δευτερανάσταση.

Καπιστράδες

Καπιστράδες⁷³ έλεγαν τους Αγιασώτες τεχνίτες που κατασκεύαζαν τα καπίστρια, τις μεσιές και τους καπ(ου)λοδέτες, δηλαδή τα λουριά που περνούν από τα καπούλια του ζώου και συγκρατούν το σαμάρι. Συχνά

⁷⁰ Γ.Χατζηβασιλείου, «Αναγνωστήριο "Η Ανάπτυξη" Αγιάσου-Οι Ανελύτρες» (1894-1994), Αθήνα 1994.

⁷¹ Χ.Τραγέλλης «Περασμένα αλλά όχι ξεχασμένα. Παλιά επαγγέλματα της Καλλονής Λέσβου», Αθήνα 1986, σσ. 202-204.

⁷² Γ.Χατζηβασιλείου, «Αναγνωστήριο "Η Ανάπτυξη" Αγιάσου-Οι Μπογιατζήδες» (1894-1950), Αθήνα 1994.

⁷³ Τοπική Εφημερίδα «Η Λαϊκή Φωνή-Το επάγγελμα των Καπιστράδων» αρ.φύλλου 45.

την τέχνη του καπιστρά τη γνώριζαν και την ασκούσαν οι σαμαροποιοί, αλλά και οι τσαγκάρηδες, ιδιαίτερα τις τελευταίες δεκαετίες που έχει περιοριστεί σημαντικά η ζήτηση. Καπιστράδες υπήρχαν σχεδόν σε όλες τις ορεινές κοινότητες της Λέσβου, ιδιαίτερα όμως στην Αγιάσο, στο Μανταμάδο και στην Αγία Παρασκευή, όπου υπήρχαν και τα περισσότερα μόνοπλα ζώα.

Κατασκευαστές Κουδουνιών

Τα κουδούνια που βάζουν οι κτηνοτρόφοι στα πρόβατα έχουν διάφορα μεγέθη ανάλογα με την ηλικία του ζώου, αλλά και την εποχή. Το καλοκαίρι τα κουδούνια είναι πιο μικρά, τα επονομαζόμενα "πετρωτά" και έχουν ήχο πιο ξερό και υπόκωφο. Όλα τα κουδούνια μετά την πάροδο κάποιων χρόνων χρειάζονται ανανέωση ή επισκευή, για να γίνει πάλι αρμονικός ο ήχος τους. Τα κουδούνια ήταν από λαμαρίνα και τα κατασκεύαζαν ειδικοί τεχνίτες που γνώριζαν επιπλέον την τέχνη της πρόσμιξης χαλκού στο σιδερόφυλλο, που προσέδιδε μεγαλύτερη αντοχή και αρμονία στον ήχο του κουδουνιού. Η τέχνη κατασκευής κουδουνιών μεταδιδόταν μέσα στο πλαίσιο της μαθητείας ή της οικογενειακής παράδοσης. Χαρακτηριστικό παράδειγμα η Αγιασώτες κατασκευαστές. Οι τσοπάνηδες και οι κτηνοτρόφοι της Αγιάσου που είχαν ιδιαίτερο μεράκι έδεναν τα κουδούνια σε όμορφα κομμάτια δέρματος και τα κούρδιζαν χτυπώντας τα κατά τόπους, μέχρι να βγάλουν αρμονία. Στην προβατίνα που οδηγεί το κοπάδι έβαζαν διαφορετικό κουδούνι, ενώ κάποιοι κτηνοτρόφοι έβαζαν μεγάλα κουδούνια και στα βόδια που είχαν για αναπαραγωγή και έβοσκαν ελεύθερα. Τεχνίτες κουδουνιών⁷⁴ υπήρχαν στην Αγιάσο και στην Πελόπη (Γέλια), που προμήθευαν τους κτηνοτρόφους και τους τσοπάνηδες όλου του νησιού. Ωστόσο εισάγονταν στη Λέσβο και μπρούτζινα κουδούνια από την Κύπρο, τα επονομαζόμενα "κυπριά". Σήμερα δεν υπάρχουν πια κατασκευαστές κουδουνιών στην Αγιάσο καθώς και σε όλο το νησί και όλα τα

⁷⁴ ⁷⁴ Σ.Π.Κολαξιζέλης, «Τα "Κυπριά" της Αγιάσου», Αγιάσος, Τόμος Β. Φιλοπρόσδος Σύλλογος Αγιασωτών, Αθήνα 1997, σσ. 211-213.

κουδούνια είναι εισαγόμενα από άλλες περιοχές της Ελλάδας ή της Τουρκίας.

Ξυλοσχίστες ή Υλοτόμοι(Μπισκιτζήδες)

Οι ξυλοσχίστες, που επονομάζονταν "Μπισκιτζήδες"⁷⁵, εργάζονταν στα δάση της Αγιάσου και υλοτομούσαν την απαραίτητη ξυλεία για τις οικοδομές, τη ναυπηγική, αλλά και για τις κατασκευές των επιπλοποιών και των μαραγκών. Γενικά, τα δάση της Λέσβου εκτείνονται σε όλο το κεντρικό τμήμα του νησιού και η ξυλεία από τα πεύκα, τις καρυδιές ή τις λεύκες, κάλυπτε όλες τις σχετικές ανάγκες. Οι περισσότεροι ξυλοσχίστες (Μπισκιτζήδες) προέρχονταν από τα ορεινά χωριά, όπως η Αγιάσος, ο Μανταμάδος, η Γέρα, ο Σκουτάρος κ. ά.

Σιδεράδες

Οι σιδεράδες, οι τεχνίτες που κατασκεύαζαν στο αμόνι σιδερένια εργαλεία, όπως αξίνες (κασμάδες), τσάπες, τσεκούρια, δρεπάνια, σφυριά, βαριές, αλλά και διάφορα σιδερένια εξαρτήματα όπως καρφιά, μασιές, μεντεσέδες, ονομάζονταν και "δεμιρτζήδες" ή "ντεμιρτζήδες" από την τουρκική λέξη "demir" που σημαίνει σίδηρο. Την τέχνη του σιδερά που απαιτούσε μεγάλη εμπειρία, αλλά και οργανωμένο εργαστήριο, την μάθαιναν οι νέοι μέσα από την οικογενειακή παράδοση ή τη μαθητεία.

Το επάγγελμα του σιδερά ασκούσαν συχνά και οι Τσιγγάνοι ή "Γύφτοι", καθώς και οι πεταλωτές (αλμπάνηδες) που κατασκεύαζαν τα πέταλα των αλόγων. Σιδεράδες υπήρχαν πολλοί στην Αγιάσο, που αποτελούσε σημαντικό εμπορικό κέντρο αγροτικών εργαλείων για όλο το νησί, καθώς και στην πόλη της Μυτιλήνης και σε όλους τους μεγάλους αγροτο-κτηνοτροφικούς οικισμούς της Λέσβου.

⁷⁵ Σ.Π.Κολαξίζελης, «Οι Μπισκιτζήδες της Αγιάσου», Αγιάσος, Τόμος Β. Φιλοπρόσδος Σύλλογος Αγιασωτών, Αθήνα 1997, σσ. 274-277.

Υφάντρες

Η υφαντική⁷⁶ ήταν κυρίως οικιακή απασχόληση και μία από τις πρωταρχικές γυναικείες ασχολίες στην Αγιάσο. Οι γυναίκες ύφαιναν στον αργαλειό (κρεβατή) όλα τα είδη της καθημερινής ενδυμασίας (με κυριότερη τη βαμβακερή βράκα), τα εσώρουχα, καθώς και τα μαξιλάρια, τα σεντόνια, τα κλινοσκεπάσματα, τα "κιλίμια" κ.ο.κ. Ως πρώτη ύλη χρησιμοποιούσαν το τοπικό βαμβάκι, το λινάρι, το μαλλί του προβάτου, καθώς και το μετάξι, το οποίο καλλιεργούσαν οι ίδιες, μέχρι τα τέλη του

19ου αιώνα, οπότε η ασθένεια του μεταξοσκώληκα οδήγησε σε παρακμή την παραγωγή μεταξιού. Η κατασκευή των νημάτων, το λανάρισμα, το γνέσιμο, το κλώσιμο, αλλά και η εργασία στον αργαλειό, απαιτούσαν πολύ χρόνο και οι περισσότερες γυναίκες, ιδιαίτερα στις

αγροτικές περιοχές, έκαναν τις εργασίες αυτές την άνοιξη και το καλοκαίρι, όταν τελείωνε η απασχόλησή τους στο «μάζωμα» της ελιάς. Μέχρι σήμερα η παραδοσιακή υφαντική διασώζεται από παλιές έμπειρες υφάντρες σε πολλούς αγροτικούς οικισμούς της Λέσβου, όπως στην Αγιάσο, στον Ανώματο, στην Πηγή, στη Λαφιώνα, στην Άγρα και αλλού.

⁷⁶ Μ. Αναγνωστοπούλου, «Τα υφαντά της Λέσβου», Δήμος Καλλονής, Καλλονή 1990.

ΔΟΜΕΣ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΤΟΥ ΔΗΜΟΥ ΚΑΛΛΟΝΗΣ

4.1 Ιδιαίτερα Χαρακτηριστικά της Κωμόπολης

Λιμανάκι Σκ.Καλλονής

Η Καλλονή⁷⁷ με τους επτά οικισμούς της (Παράκοιλα, Σκάλα Καλλονής, Παπιανά, Κεράμι, Αργιανά, Δάφια και Αρίσβη) βρίσκεται ακριβώς στο κέντρο της Λέσβου. Τον νεοσύστατο δήμο

Καλλονής δε, πλαισιώνουν και τα χωριά Άγρα, Ανεμώτια, Σκαλοχώρι, Φίλια. Ευνοημένη από τη φύση, με τα νερά του Κόλπου να αγκαλιάζουν, την πλούσια πεδιάδα των 100 τετραγωνικών χιλιομέτρων που καταβρέχουν ποτάμια και γονιμοποιούν τα υπόγεια νερά, με τα ιστορικά της μοναστήρια να της παραστέκουν φρουροί, ήταν ανέκαθεν το σταυροδρόμι, απ' όπου περνούσαν οι βασικοί άξονες του νησιού, που δεν έχουν αλλάξει και πολύ από την Αρχαιότητα. Δυο πόλεις ορίζουν το μυθικό και αρχαίο παρελθόν της: η Αρίσβη και Πύρρα, που συμπλήρωναν μαζί με τη Μυτιλήνη, τη Μήθυμνα, την Άντισσα και την Ερεσό την εξαδά των αρχαίων πόλεων της Λέσβου.

Το όνομα

Το όνομα της κωμόπολης προέρχεται απ' το Καλλ⁷⁸ που είναι σχετικό με το κάλλος, αλλά αναφέρεται και στο διαυγές, άφθονο νερό, και την κατάληξη ονή, που σημαίνει περιοχή, χώρα.

Η Καλλονή έχει τον μεγαλύτερο και το πιο εύφορο κάμπο της Λέσβου και η εκδοχή ότι πήρε το όνομα της από τη λέξη καλλο - γή - που σιγά -

⁷⁷ Γ.Μουτζούρης, «Η Καλλονή και τα χωριά της. Οικιστική κατάσταση τους πρώτους αιώνες της Τουρκοκρατίας», Τα Καλλονιάτικα, 31 τεύχος, Σύλλογος Καλλονιατών Λέσβου, Αθήνα 1985, σσ. 13-14.

⁷⁸ Ι.Μουτζούρης, « Η Καλλονή της Λέσβου. Συμβολή στη Μελέτη της ιστορίας και της παιδείας της», Δήμος Καλλονής Λέσβου, Αθήνα 1996.

σιγά έγινε Καλλονή - ευσταθεί όπως και η πρώτη, μια που το περιεχόμενο της λέξης, και στις δύο περιπτώσεις, σημαίνει κάτι το νοικοκυρεμένο, το καθαρό, το όμορφο.

Η πλατεία της Καλλονής

Τα αρχαιολογικά ευρήματα και τα διάσπαρτα λείψανα τειχών, σφονδύλων, κιονόκρανων, αγγείων, τα ερείπια ναών, οι βωμοί, τα αντικείμενα, τα νομίσματα σκορπισμένα σε μια έκταση που ξεπερνά τα 2.500 τετραγωνικά μέτρα σηματοδοτούν το ιστορικό παρελθόν και τον σημαντικό πολιτισμό των δύο πόλεων, που χάθηκαν από μεγάλο σεισμό στα 231 π.Χ.

Δύο ήταν επίσης οι φυσικοί παράγοντες που προσδιόρισαν και προσδιορίζουν και σήμερα ακόμα τον πλούτο της Καλλονής⁷⁹ και της περιοχής της: ο Κόλπος Καλλονής, που στην αρχαιότητα λόγω της Πύρρας, ονομαζόταν "Πυρραίων Εύριπος" και ο "Εύδενδρος" κάμπος της, όπως τον ονόμαζαν οι αρχαίοι Έλληνες. Ήταν πάντοτε και παραμένει λιμάνι εμπορικό, τόπος παραγωγής εκλεκτών ψαριών και οστρακοειδών αλλά και τόπος διακοπών και μελέτης της φύσης από τα χρόνια του Αριστοτέλη.

Ο κάμπος της Καλλονής που είναι η μεγαλύτερη πεδιάδα του νησιού, με τα πολλά νερά, το πλούσιο χώμα, τον ήλιο που τον ζεσταίνει 3.000 ώρες το χρόνο και την πρωινή του δροσιά της "εέρσα", όπως την υμνεί η μεγάλη ποιήτρια Σαπφώ, αποτελεί το καταπράσινο κέντρο της Λέσβου και κατοικείται πυκνά, λόγω του πλούτου του, από την αρχαιότητα. Εδώ ο μεγάλος φιλόσοφος και οι μαθητές του **Θεόφραστος**

⁷⁹ Σ.Μισιγίρης, «Ιστορία της Καλλονής, Καλλονή Λέσβου» 1974.σσ 37-40

και **Φαινίας ο Ερέσιος** έθεσαν τα θεμέλια της φυσικής ιστορίας μελετώντας τα φυτά, τα θαλασσινά, και τα ψάρια της περιοχής του Κόλπου που είναι μοναδικά (κωβιοί, κουτσουμούρες, σαρδέλες, χτένια, αστερίες κ.α.). Διατρέχοντας τους αιώνες η Καλλονή που τα βυζαντινά χρόνια ήταν μια από τις πλουσιότερες πόλεις της Αυτοκρατορίας όπως μας λέει ο Λαόνικος Χαλκοκονδύλης, αναγεννήθηκε πολλές φορές από τις στάχτες, που άφηναν πίσω τους θεομηνίες και φυσικές καταστροφές αλλά και οι επιδρομές κουρσάρων στη διάρκεια του Μεσαίωνα, χάρη στη θέληση των κατοίκων της.

Κέντρο και φάρος ορθοδοξίας και πολιτισμού⁸⁰ προσδιόρισε σε σημαντικό βαθμό το επίπεδο παιδείας στο νησί με τα ιστορικά της Μοναστήρια και την ιστορική της Μητρόπολη. Εδώ στην **I. Μονή Λειμώνος** λειτούργησε από το 1530 το πρώτο σχολείο αρρένων για κληρικούς και λαϊκούς και στην **I. Μονή της Παναγίας της Μυρσινιώτισσας**, το πρώτο σχολείο θηλέων της Ελλάδας, χάρη στη φροντίδα του ιδρυτή των Μονών Αγίου Ιγνατίου Αγαλλιανού. Εδώ στην Καλλονή θα λειτουργήσει και το πρώτο σχολείο μέσης εκπαίδευσης του νησιού, η περίφημη "**Επαρχιακή Ελληνική Σχολή**",⁸¹ στα 1804 απ' όπου θα αποφοιτήσουν οι δάσκαλοι που θα επανδρώσουν τα υπόλοιπα σχολεία του νησιού. Ο οικονομικός πλούτος της περιοχής θα οδηγήσει μετά το 1912 και την απελευθέρωση από την τουρκική κατοχή, στην πνευματική και πολιτιστική άνθιση του τόπου, όπως συνέβη και με το υπόλοιπο νησί. Πόλος αναφοράς της Β.Δ Λέσβου, κέντρο

⁸⁰ Σ.Μισιγίρης, «*Η Ιστορία της Καλλονής*», Αθήνα 1974, σσ. 27-2

⁸¹ Ι.Μουτζούρης, «*Η Καλλονή της Λέσβου. Συμβολή στη Μελέτη της ιστορίας και της παιδείας της*», Δήμος Καλλονής Λέσβου, Αθήνα 1996.

εκκλησιαστικό, διοικητικό, εκπαιδευτικό, εμπορικό αγροτικό και οικονομικό η Καλλονή ήταν και παλαιότερα ενωμένη με τους εφτά οικισμούς της σε Δήμο με κοινή τη μοίρα και την πορεία τους στο χρόνο. Εδώ για όποιοι σήμερα θα ήθελε να επισκεφθεί την περιοχή το παρελθόν ζει μέσα στο παρόν. Η συνεχής κατοίκηση της περιοχής από την Αρχαιότητα μέχρι τις μέρες μας προσφέρει ένα μοναδικό περίπατο στην ιστορία και τον πολιτισμό του τόπου.

Εδώ φτάνει κανείς απ' όλα τα μέρη του νησιού σε λιγότερα από μια ώρα. Η πόλη της Καλλονής⁸² διαθέτει μια μεγάλη σύγχρονη αγορά με καταστήματα που καλύπτουν όλες τις ανάγκες του ανθρώπου. Είναι έδρα του Κέντρου Υγείας της Β.Δ. περιφέρειας, όπου παρέχεται πλήρης ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Σήμερα η Καλλονή δεν αποτελεί μόνο ένα τόπο νοσταλγίας και ξενάγησης στο ιστορικό παρελθόν όπως, ίσως συμβαίνει με άλλα μέρη. Εδώ, που οι αιώνες ανάστησαν και χώνεψαν πόλεις και ανθρώπους, η ζωή σφύζει όλες τις εποχές του χρόνου. Η κάθε εποχή έχει τα δικά της χρώματα και τις δικές της μυρουδιές. Ο επισκέπτης μπορεί να ξεκουραστεί, να διασκεδάσει να γνωρίσει το ιστορικό παρελθόν αλλά και να ζήσει το παρόν σ' αυτό το παλίμψηστο των καιρών που σφραγίζει ξεχωριστά τη φυσιογνωμία του ιστορικού και δυναμικού κέντρου του νησιού, την Καλλονή.

Πληθυσμιακή Σύνθεση της Καλλονής

Κατά την διάρκεια του Β' Παγκόσμιου πολέμου και μετά παρατηρείται έντονο το φαινόμενο της μετανάστευσης. Από το 1970 και μετέπειτα η μετανάστευση σταματά και παρατηρείται μια σταδιακή επιστροφή πολλών μεταναστών. Πολλοί νέοι, άλλωστε αφού περατώσουν τις σπουδές τους, επιλέγουν τον τόπο τους για να αναπτύξουν την επιστημονική ή επαγγελματική τους δραστηριότητα.

Κέντρο εκκλησιαστικό, διοικητικό και οικονομικό της Επαρχίας Μηθύμνης συγκεντρώνει μεγάλη εμπορική κίνηση, η αγορά της είναι

---

⁸² Χ.Τραγέλλης, «Στην πλατεία της Καλλονής», Τα Καλλονιάτικα, 49 τεύχος, Σύλλογος Καλλονιατών Λέσβου, Αθήνα 1989, σσ. 16-18.

σημαντικότερη μετά της Μυτιλήνης, καθώς το ίδιο συμβαίνει και στον πληθυσμό, δηλαδή είναι η δεύτερη κατά σειρά μετά τη Μυτιλήνη, πόλη που αγγίζει τους 10.000 κατοίκους. Αποτελεί μία από τις πιο δυναμικά αναπτυσσόμενες περιοχές του νησιού στον τομέα του Τουρισμού με τη Σκάλα Καλλονής και τα Παρακόιλια.

4.2 Τα Δημοτικά Διαμερίσματα του Δήμου Καλλονής

Το χωριό Παρακόιλια

Πρόκειται για ορεινό οικισμό, στο μέσο χώρο των δυτικών παραλίων του Κόλπου Καλλονής και σε απόσταση 12 χλμ. από την Καλλονή. Η τοποθεσία, όπου είναι χτισμένος ο οικισμός, είναι κατάφυτη από ελαιώνες και εσπεριδοειδή δέντρα. Το χωριό έχει να

παρουσιάσει στον επισκέπτη γραφικά σπίτια, λιθόστρωτα δρομάκια, όμορφη πλατεία με καφεενδάκια και μαρμάρινη βρύση, καθώς και την αξιόλογη Βυζαντινή εκκλησία του Αρχαγγέλου. Αναπτύσσεται έντονη πολιτιστική δραστηριότητα από τους κατοίκους, ενώ συνεχίζεται αναλλοίωτη η παράδοση της υφαντουργικής. Οι κάτοικοι διακρίνονται για την φιλοξενία τους και κύριες απασχολήσεις τους είναι η γεωργία και η κτηνοτροφία. Επίσης στην ευρύτερη περιοχή των Παρακοίλων και συγκεκριμένα στην τοποθεσία "Ίσσα" υπάρχουν απομεινάρια αρχαίου οικισμού. Κατηφορίζοντας καταλήγουμε στο επίνειο του οικισμού, στην **Σκάλα Παρακοίλων**⁸³, η οποία είναι μια μεγάλη αμμώδη παραλία, με μικρές ψαροταβέρνες και καφενεία σποραδικά διάσπαρτα σ' αυτή. Συνεχίζοντας προς τα Β.Α. οδηγούμαστε στην Σκάλα Καλλονής.

⁸³ «Περιοδικό "Τα Παρακοιλιώτικα" Σύλλογος Παρακοιλιωτών Αθήνας», 81 τεύχος 81, Αθήνα 2002, σσ. 18-19

Το χωριό Δάφια⁸⁴

Ορεινός οικισμός, που πρώτιστα συναντάμε καθώς κινούμαστε στην κύρια οδική αρτηρία Καλλονή - Ερεσό και σε απόσταση 46χλμ από την Λεσβιακή πρωτεύουσα. Πρόκειται για μικρό οικισμό με ελάχιστη βλάστηση. Οι κάτοικοι ασχολούνται κυρίως με την κτηνοτροφία, ενώ πλούσια είναι η πολιτιστική τους δράση. Λίγο πιο πάνω απ' τον οικισμό ανηφορίζοντας στην πέτρινη ράχη, προς τα δυτικά, κρυμμένη θαρρείς απ' τα εγκόσμια, βρίσκεται χτισμένη η **Ιερά Μονή Λειμώνος**.

Ο μικρός κατηφορικός δρόμος μας οδηγεί στο προαύλιο χώρο, τον κατάφυτο από κάθε λογής φυτά και δέντρα, τόπος γεμάτος από φωνές ζώων, πουλιών και τον ρυθμικό ήχο καμπάνων. Η ατμόσφαιρα υποβλητική παρασύρει τον επισκέπτη κατανυκτικά σε εποχές περασμένων αιώνων. Τα πάντα εδώ εξαυλώνονται μέσα απ' τις ακτίνες του ήλιου και τα μυρωδάτα συννεφάκια θυμιάματος από τα διάσπαρτα στο χώρο εκκλησάκια. Πιο κάτω παππούδες απ' το γηροκομείο σε καλωσορίζουν εγκάρδια στον κόσμο τους... Πουλιά, φυτά, σεβάσμιες παρουσίες γερόντων, μοναχών, ιερέων, προσκυνητών, πέτρινα κτίσματα και βαριές ξύλινες πέργολες, όλα συνυπάρχουν αρμονικά.

Το χωριό Άγρα⁸⁵

Βρίσκεται στα δυτικά του νησιού και σε απόσταση 68χλμ από την Μυτιλήνη. Υπάρχει διπλή επιλογή πρόσβασης: από την περιοχή Σκάλας Καλλονής ή από τον κύριο δρόμο της Ερεσού, μέσω του οικισμού Μεσότοπος. Πρόκειται για ορεινό οικισμό, με μακραίωνα

παράδοση στην παραγωγή γαλακτοκομικών προϊόντων, γεγονός που καταμαρτυρείται από την ύπαρξη τυροκομείων στην περιοχή. Έχει

⁸⁴ Χ. Τραγέλλης, «Τα Καλλονιάτικα», 61 τεύχος, Σύλλογος Καλλονιατών Λέσβου, Αθήνα 1994, σσ. 12-16.

⁸⁵ Περιοδικό «Τα Παρακοιλιώτικα» Σύλλογος Παρακοιλιωτών Αθήνας», 75 τεύχος, Αθήνα 2002, σσ. 12-15

παραδοσιακά αγροτικά σπίτια, μικρούς λιθόστρωτους δρόμους και οι κάτοικοι, πέρα από την κτηνοτροφία, ασχολούνται και με την γεωργία. Από εδώ ο κύριος δρόμος οδηγεί στο Ν.Δ. άκρο του εισόδου του Κόλπου Καλλονής, στην παραθαλάσσιες τοποθεσίες "**Αποθήκα**" και "**Μάκαρα**". Πρόκειται για μικρά ψαρολίμανα, με λιγοστά καφενεία, μικρή παραλία για κολύμβηση, ενώ στο ενδιάμεσο των δυο περιοχών χώρο υπάρχουν απομεινάρια αρχαίου Πελασγικού τείχους. Η διαδρομή συνεχίζεται παράλληλα στις ακτές του Κόλπου Καλλονής και σταδιακά το τοπίο ανακτά τον σαγηνευτικό συνδυασμό πλούσιας βλάστησης και θάλασσας.

Το χωριό Ανεμώτια

Βρίσκεται σε απόσταση 55χλμ από την Λεσβιακή πρωτεύουσα. Πρόκειται για ορεινό αγροτικό οικισμό, με γραφικά σπίτια και δρομάκια. Βρίσκεται στην κύρια οδική αρτηρία Καλλονή - Ερεσός, μετά τον οικισμό της Φίλιας. Στην Ανεμώτια⁸⁶ υπάρχει η εκκλησία του Αγίου Γεωργίου (1720), με σημαντικές εικόνες και αγιογραφίες στο εσωτερικό της.

Το χωριό Φίλια

Μικρό γραφικό χωριό - στάση ανάπαυλα στον ταξιδιώτη, σε απόσταση 50χλμ από την πόλη της Μυτιλήνης. Στην Φίλια⁸⁷ το μάτι ημερεύει με τα λιγοστά δέντρα του χωριού και τα καλόκαρδα γεροντάκια στον καφενέ. Στην ευρύτερη περιοχή και στην τοποθεσία "**Ερμπούλια**" βρίσκουμε υπολείμματα αρχαίας πόλης.

4.3 Παράδοση - Ήθη - Έθιμα

Οι αρχέγονες τελετές της αναγέννησης της φύσης και των ανθρώπων έχουν ενσωματωθεί στις θυσίες των ταύρων και στις

⁸⁶ Χ.Τραγέλλης, «Τα Καλλονιάτικα», 39 τεύχος, Σύλλογος Καλλονιατών Λέσβου, Αθήνα 1998, σσ. 8-10.

⁸⁷ Χ.Τραγέλλης, «Τα Καλλονιάτικα», 92 τεύχος, Σύλλογος Καλλονιατών Λέσβου, Αθήνα 1997, σσ. 17-19.

ιπποδρομίες των τοπικών πανηγυριών. Στο πανηγύρι της Αγ. Τριάδας στην Καλλονή, του Αγ. Γεωργίου στο Κεράμι, της Αγ. Άννας στη Σκάλα, της Αγ. Παρασκευής στα Δάφια, των Αγ. Αναργύρων στην Αρίσβη, των Ταξιαρχών στα Παράκοιλα, τα έθιμα διασχίζουν αναλλοίωτα το χρόνο. Το

"κεσκέκ", το πατροπαράδοτο φαγητό, που μοιράζεται δωρεάν στους προσκυνητές, οι ιπποδρομίες, όπου τρέχουν οι νέοι με τα στολισμένα αλόγά τους και το τριήμερο γλέντι, όπου οι ντόπιες μουσικές κομπανίες παίζουν τους συρτούς χορούς και τους καρσιλαμάδες της Λέσβου.

Πανηγύρια⁸⁸

Στις 14 Οκτωβρίου γιορτάζει η Ι. Μονή του Λειμώνος τη μνήμη του ιδρυτή της Αγ. Ιγνατίου. Το μεγαλύτερο προσκύνημα της Β.Δ. περιφέρειας του νησιού, όπου προσέρχονται χιλιάδες προσκυνητές. Στον Μεγάλο Εσπερινό της παραμονής αναβιώνει σ' όλο το μεγαλείο το Βυζαντινό θρησκευτικό τελετουργικό. Στον εξωτερικό περίβολο, ένα τεράστιο λαϊκό παζάρι προσφέρει προς πώληση εκτός των άλλων τα περίφημα χαλκώματα και τα χειροποίητα χαϊμαλιά των αλόγων.

Γιορτή Σαρδέλας

Το Καλοκαίρι, στις αρχές του Αυγούστου γιορτάζεται η θαλασσινή γιορτή της σαρδέλας⁸⁹, στη Σκάλα Καλλονής. Θαλασσινοί περίπατοι στον Κόλπο με ιστιοφόρα, λαϊκοί χοροί από ντόπια συγκροτήματα, πλούσιο φαγητό και ποτό προσφέρονται δωρεάν για μία αξέχαστη διασκέδαση.

⁸⁸ Χ.Τραγέλλης, «Τα Καλλονιάτικα», 63 τεύχος, Σύλλογος Καλλονιατών Λέσβου, Αθήνα 1995, σσ. 13-14.

⁸⁹ Χ.Τραγέλλης, «Η γιορτή της σαρδέλας», Τα Καλλονιάτικα, 27 τεύχος, Σύλλογος Καλλονιατών Λέσβου, Αθήνα 1992, σσ. 13-14.

4.4 Η Θρησκευτική Πολιτιστική Κληρονομιά-Εκπαιδευτικά Ιδρύματα-Σχολεία του Δήμου Καλλονής

Το σχολείο της Μονής Λειμώνος

Η μονή Λειμώνος από την ανασύσταση της έγινε για τη Λέσβο σημαντική πνευματική και παιδευτική εστία. Ο κτήτορας της Αγ.Ιγνάτιος Αγαλλιανός⁹⁰. φρόντισε στα χρόνια της ηγουμενίας του(1526-1530)για τη σύσταση και λειτουργία σχολείου αρρένων Είναι το μοναδικό σχολείο της Λέσβου που μαρτυρείτε κατά το 16^ο και 17^ο αιώνα, κατά τους σκοτεινούς εκείνους χρόνους της δουλείας. Το ίδρυσε ο Άγιος για να διδάσκονται τα πρώτα γράμματα οι δόκιμοι μοναχοί. Από την αρχή όμως πήρε ένα ευρύτερο χαρακτήρα. Δέχθηκε μαθητές και από τα γύρω χωριά αλλά και από άλλα μέρη. Στο σχολείο δίδαξε ο ίδιος και ο γιός του Μεθόδιος.

Το σχολείο της Μονής Μυρσινιώτισσας

Και στη γυναικεία μονή Μυρσινιώτισσας λειτούργησε κατά τον 16^ο αιώνα και έπειτα σχολείο θηλέων κυρίως για τις μοναχές. Το ίδρυσε ο κτήτορας της άγιος Ιγνάτιος. Για τη διδασκαλία της μουσικής κάλεσε από τη Χίο κάποιον Γεώργιο Κύπριο.⁹¹ Ο Μαν.Γεδεών το θεωρεί από τα αρχαιότερα σχολεία θηλέων και θέτει την ίδρυση του το έτος 1530. Φαίνεται όμως πως και στα μετέπειτα χρόνια η σχολή δεν σταμάτησε τη λειτουργία της και ότι δεχόταν μαθήτριες και από τα γύρω χωριά. Το 1863 πάντως πολλοί χριστιανοί προέτρεπαν τις κόρες τους στην εκμάθηση των ιερών γραμμάτων.

Το “Φροντιστήριο” της Μονής Παρασιγίου

Στη μονή Παρασιγίου υπήρχε ένα ειδικό σπουδαστήριο η σχολή αντιγραφής χειρογράφων και εκκλησιαστικής μουσικής που ονομαζόταν “Φροντιστήριο”⁹². Από τα χειρόγραφα που αντιγράφηκαν εκεί ήταν το

⁹⁰ Γ.Βαλέτας, «Ο άγιος Ιγνάτιος Αγαλλιανός και το εν Λέσβω αναμορφωτικόν έργον του»,Αθήνα 1932

⁹¹ Ι.Μουτζούρης, «Ο Μοναχισμός» Τα Καλλονιάτικα 30 τεύχος, Σύλλογος Καλλονιατών Λέσβου, Αθήνα 1985,σελ.132-136

⁹² Ι.Μουτζούρης «Ο Μοναχισμός της Λέσβου» Τα Καλλονιάτικα 30 τεύχος , Σύλλογος Καλλονιατών Λέσβου, Αθήνα 1985,σελ.132-136

υπ. αριθμ. 259 χειρόγραφο της μονής Λειμώνος το οποίο γράφηκε το 1572 από τον ιερομόναχο Γαβριήλ του Παρασιγίου. Συνοπτική ιστορική περιγραφή της ανωτέρω μοναστηριακής παιδείας δημοσίευσε ο έγκριτος μητροπολίτης Σάρδεων Γερμανός⁹³.

Η Ελληνική Σχολή στην Καλλονή

Το αποτέλεσμα της γόνιμης πνευματικής συσχέτισης του μητροπολίτη Πανάρετου(1801-1817)με τον αναγεννητή της παιδείας, Βενιαμίν τον Λέσβιο⁹⁴ ήταν η σύσταση στην Καλλονή Ελληνικής Σχολής. Ίδρυσε τη σχολή και την προόρισε για τις εκπαιδευτικές ανάγκες όλης της επαρχίας, γι'αυτό ονομάστηκε «Επαρχιακή ελληνική σχολή». Τη σχολή προικοδότησε με δικά του χρήματα και των επαρχιωτών του. Η σχολή πάντως ωφέλησε την επαρχία, όχι μόνο γιατί παίδευσε πολλούς νέους από όλη την επαρχία, που έγιναν μαθητές της αλλά και γιατί διηγείρε το ζήλο και τη φιλοτιμία και άλλων κωμοπόλεων της επαρχίας να συστήσουν ελληνικά σχολεία και να προσκαλέσουν δασκάλους άξιους από όλα τα μέρη. Τέτοιες κωμοπόλεις ήταν ο Μόλυβος, ο Μανταμάδος, η Αγία Παρασκευή και άλλα χωριά. Η σχολή αφότου ιδρύθηκε απέκτησε μεγάλη φήμη και πνευματική εμβέλεια, όχι μόνο στην περιφέρεια Μηθύμνης αλλά και σε όλη την Λέσβο. Τη σύσταση της σχολής από τον Πανάρετο επαινεί ιδιαίτερα και ο περίφημος μητροπολίτης Ιγνάτιος Ουγγροβλαχίας⁹⁵.

Μοναστήρια Δήμου Καλλονής

Ιερά Μονή Λειμώνος - Αγίου Ιγνατίου

Βρίσκεται στο κέντρο του νησιού και σε απόσταση 3χλμ Β.Δ. της κωμόπολης Καλλονής εντός λεκανοπεδίου. Το Καθολικό της τιμάται στο όνομα των **Παμμεγίστων Ταξιαρχών**⁹⁶. Χτίστηκε το 1523 από τον Μητροπολίτη Μηθύμνης Ιγνάτιο Αγαλιανό, του οποίου το όνομα τιμάται

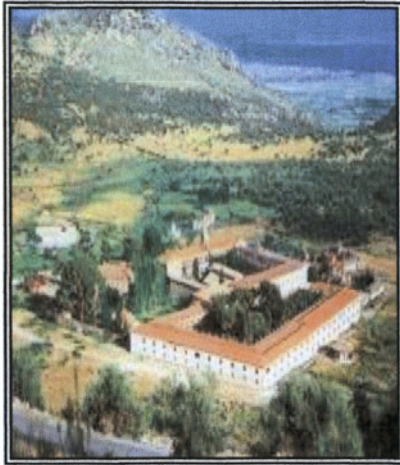
⁹³ Μητρ.Σάρδεων Γερμανού «Η εκκλησία Μηθύμνης δια μέσου των αιώνων»Δελτίο Ι (1938) παρ.σελ.40-41

⁹⁴ Γ.Α Αριστείδου, «Βενιαμίν ο Λέσβιος» Αθήνα 1880,σελ.37-38

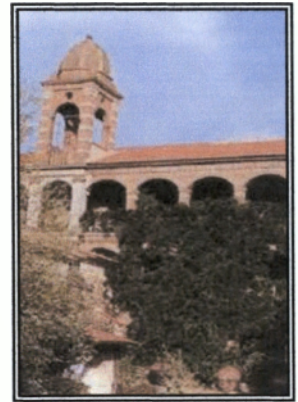
⁹⁵ «Απολογία ιστορική και κριτική υπέρ του ιερού κλήρου της Ανατολικής Εκκλησίας», 1815,σελ.73

⁹⁶ Γ.Βαλέτας, «Ο Άγιος Ιγνάτιος ο Αγαλλιανός και το εν Λέσβω αναμορφωτικόν έργον του», Θεολογία 10 (1932) 289-312.

σήμερα. Κατά τα χρόνια της Τουρκοκρατίας ήταν το μοναδικό πνευματικό κέντρο του νησιού (εδώ λειτούργησε σχολείο αρρένων κατά τον 16ο αιώνα).

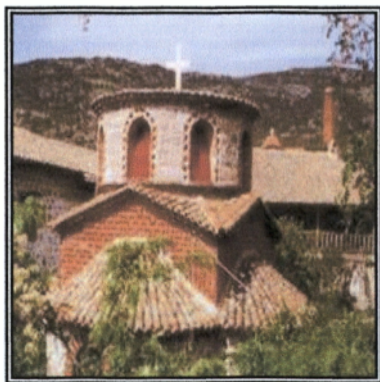

Το Καθολικό⁹⁷ είναι ένας επιβλητικός ναός ρυθμού τρίκλιτης βασιλικής, με ξυλόγλυπτο επίχρυσο τέμπλο, ενώ στην εσωτερική του επιφάνεια υπάρχουν τοιχογραφίες αγιορείτικης τεχνοτροπίας του 1800. Διαθέτει πλούσια

βιβλιοθήκη με **5.000 τόμους** -από το 1502 έως σήμερα-, χειρόγραφα από τον 9ο έως τον 19ο αιώνα, πατριαρχικά συγγίλια και σουλτανικά φερμάνια. Το αρχαιότερο βιβλίο είναι ένα Ευαγγέλιο του 9ου αιώνα, γραμμένο με χρυσόξανθο μελάνι.

Παράλληλα λειτουργούν: **Μουσείο Εκκλησιαστικής και Λαϊκής τέχνης**⁹⁸ με εντυπωσιακό πλούτο εκκλησιαστικών σκευών, εικόνων, ιερατικών αμφίων και άλλων ξυλόγλυπτων αντικειμένων, και το μοναδικό στην Λέσβο **Γεωλογικό Μουσείο** (1990), όπου παρουσιάζονται τα

κυρίαρχα Λεσβιακά πετρώματα, καθώς και ορυκτά-μεταλλεύματα του νησιού. Η Μονή αποτέλεσε σημαντικό κέντρο θρησκευτικής, εθνικής, πνευματικής, εκπαιδευτικής και φιλανθρωπικής δράσεως κατά τα χρόνια της Τουρκοκρατίας, ενώ ακόμη και σήμερα συνεχίζει να αναπτύσσει φιλανθρωπική δράση με την

λειτουργία γηροκομείου και μικρού ζωολογικού κήπου. Επίσης στην έκτασή της περιλαμβάνεται πληθώρα παρεκκλησίων με βυζαντινή αρχιτεκτονική δομή.

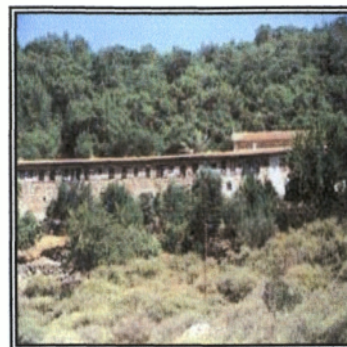
⁹⁷ Ε. Δράκος, «Η μονή Λειμώνος», Εκκλησία Δ (1926) 7 εξ.

⁹⁸ Διονύσιος, μητρ. Τρίκκης, «Προσκυνητάριον Μοναστηρίου Αγίου Ιγνατίου Λέσβου», Αθήνα 1954 (Β' έκδ).

Ιερά Μονή Παναγίας Μυρσινιώτισσας

Βρίσκεται σε μικρή απόσταση (4 χλμ) από την περιοχή Καλλονής. Είναι εξαρτώμενη από

την **Ιερά Μονή Λειμώνος**,⁹⁹ Βυζαντινού ρυθμού, η οποία ανασυστήθηκε από τον Άγιο Ιγνάτιο¹⁰⁰ (1523) προς τιμή της Κοιμήσεως της Θεοτόκου. Στο εσωτερικό της υπάρχουν ανεκτίμητης αξίας φορητές εικόνες Βυζαντινής τεχνοτροπίας, παλαιό ξυλόγλυπτο τέμπλο και σημαντικές τοιχογραφίες. Στα πλαίσια του φιλανθρωπικού της έργου οργάνωσε και λειτούργησε στον χώρο της σχολείο θηλέων κατά τον 16ο αιώνα, σημαντική συνδρομή στην πνευματική καλλιέργεια των υποδουλωμένων Ελλήνων στους Τούρκους κατακτητές.

Εκκλησιαστικό Μουσείο

Λειτουργεί στον περίβολο του Ναού. Παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον μια που εκεί εκτίθενται ο τίμιος Σταυρός στον οποίο υπάρχει το τίμιο ξύλο, τα ιερά λείψανα των αγίων, τα ιερά σκεύη, οι παλαιές κανδήλες (18^{ου} αιώνα), το χρυσό κεντητό επιτραχήλιο (16^{ου} αιώνα) , τα χρυσοκέντητα επιμάνικα, ο κεντητός επιτάφιος της Παναγίας, κεντητά καλύμματα, ένα παλαιό προσκυνητάρι, ένα παλαιό "Βενετσιάνικο" έπιπλο κ.ά

⁹⁹ Θ. Αλιπράντης , «*Ι. Μονή Παναγίας Μυρσινιώτισσας*» , Αθήναι 1975.

¹⁰⁰ Σ. Καρυδώνης , «*Τα εν Καλλονή της Λέσβου Ιερά Σταυροπηγιακά Πατριαρχικά Μοναστήρια του Αγίου Ιγνατίου Αρχιεπισκόπου Μηθύμνης, Ιερά Μονή Λειμώνος*», Κωνσταντινούπολη 1900.

4.5 Το Φυσικό Περιβάλλον του Δήμου Καλλονής-Ανιάσου

4.5.1 Υγρότοπος-Κόλπος Καλλονής¹⁰¹

Οι παράλιες περιοχές του κόλπου της Καλλονής αποτελούν ένα ενιαίο οικολογικό σύστημα. Στην περιοχή υπάρχουν αλίπεδα και θαλάσσια

οικοσυστήματα σε άριστη κατάσταση. Οι σχηματιζόμενοι υγρότοποι χρησιμεύουν ως καταφύγιο και τόπος αναπαραγωγής σπάνιων και προστατευόμενων πουλιών. Για το λόγο αυτό η περιοχή έχει ενταχθεί στις **Ειδικές Περιοχές Διατήρησης της Φύσης** του δικτύου **ΦΥΣΗ 2000 (Natura 2000)** σύμφωνα με την Κοινοτική Οδηγία 92/43. Ο χώρος δεν φθάνει για να απαριθμηθούν όλα τα είδη πουλιών που συναντάμε στους υγρότοπους του κόλπου Καλλονής¹⁰².

Έχουν καταγραφεί 134 είδη, από τα οποία για τα 68 απαιτούνται ειδικά μέτρα προστασίας του βιοτόπου τους, όπως αναφέρεται στην κοινοτική οδηγία 79/409. Τα υπόλοιπα 66 είναι μεταναστευτικά. Αν δε προσθέσουμε και τα είδη των γειτονικών χερσαίων οικοσυστημάτων, ο κατάλογος γίνεται πολύ μακρύς. Η καλύτερη εποχή επίσκεψης¹⁰³ για παρατήρηση πουλιών είναι ο Μάιος, ιδιαίτερα δε για τα μεταναστευτικά είδη.

Η εποχή αυτή συμπίπτει και με την άνθιση των περισσότερων φυτών στο νησί, δημιουργώντας ένα ιδανικό περιβάλλον για τον επισκέπτη. Όμως το φθινόπωρο αποτελεί μια ιδιαίτερα ελκυστική εναλλακτική λύση,

¹⁰¹ Κ. Τσέλεκας, «Εντυπώσεις από έναν περίπατο στην Καλλονή», Τα Καλλονιάτικα, 25 τεύχος, Σύλλογος Καλλονιατών Λέσβου, Αθήνα 1984, σσ. 10-13.

¹⁰² Α. Παπαστυλιανός, «Γληγή ζωής και αγαθών ο Κόλπος Καλλονής», Τα Καλλονιάτικα, 32 τεύχος, Σύλλογος Καλλονιατών Λέσβου, Αθήνα 1985, σσ. 6-8.

¹⁰³ Κ. Τσέλεκας, «Εντυπώσεις από έναν περίπατο στην Καλλονή», Τα Καλλονιάτικα, 27 τεύχος, Σύλλογος Καλλονιατών Λέσβου, Αθήνα 1984, σσ. 8-9.

δεδομένου ότι συνδυάζεται και με θαλάσσια λουτρά αν και θα πρέπει να αναφερθεί ότι τα πουλιά βρίσκονται σε μικρότερους αριθμούς.

Η παρατήρηση των πουλιών είναι μια συναρπαστική δραστηριότητα αρκετών ατόμων. Όσο και αν φαίνεται ακατανόητο για κάποιους, οι παρατηρητές πουλιών έρχονται νωρίς την άνοιξη στην Καλλονή σε τέτοιους αριθμούς ώστε μερικά ξενοδοχεία ξεκινούν την

λειτουργία τους νωρίτερα για να τους εξυπηρετήσουν. Αντίστοιχα κλείνουν αργά το φθινόπωρο, για τον ίδιο λόγο. Αυτή η δραστηριότητα προβλέπεται να αναπτυχθεί ακόμη περισσότερο με την υποδομή που θα εγκατασταθεί με την υλοποίηση Ευρωπαϊκού Προγράμματος (παρατηρητήρια, κέντρο περιβαλλοντικής ενημέρωσης κ.λ.π.)

4.5.2 Αλυκές

Στην περιοχή του κόλπου υπάρχουν δύο αλυκές¹⁰⁴. Της Καλλονής και του Πολυχνίτου. Η μορφολογία, η θέση των αλυκών κοντά στην παραλία, όσο και ο τρόπος λειτουργίας τους, τις καθιστούν θαυμάσιους υγροβιότοπους. Είναι

περιοχές με μικρό βάθος, κατακλυσμένες με νερό, που βρίθουν από την τροφή που προτιμούν τα πουλιά, δηλαδή μικροοργανισμούς, αμφίβια κ.α. Αυτό φαίνεται στη μεγάλη ποικιλία των ειδών των πουλιών που προσελκύονται. Στην αλυκή Καλλονής μπορεί ο επισκέπτης να παρατηρήσει νωρίς το χειμώνα μεγάλες ομάδες φοινικόπτερων (φλαμίνγκο) τα οποία έρχονται για την αφθονία της τροφής. Ουσιαστικά οι αλυκές δεν αποτελούν έναν απλό χώρο παραγωγής με στενά οικονομικά κριτήρια, αλλά και ένα ζωντανό μουσείο της φυσικής μας κληρονομιάς.

¹⁰⁴ Χ.Τραγέλλης, «Οι Αλυκές της Καλλονής και του Πολυχνίτου», Τα Καλλονιάτικα, 55 τεύχος, Σύλλογος Καλλονιατών Λέσβου, Αθήνα 1987, σσ. 27-29.

4.5.3 Ένας Απέραντος Ελαιώνας

Οι ελαιώνες¹⁰⁵ κυριαρχούν στο νησί με 11.000.000 ελαιόδεντρα. Ιδιαίτερα τα γέρικά δέντρα φιλοξενούν μία μεγάλη ποικιλία από έντομα και πουλιά. Έτσι, και οι παραλιακοί

ελαιώνες του κόλπου Καλλονής, αποτελούν ένα ιδιαίτερο οικοσύστημα που δρα συμπληρωματικά με τους υγρότοπους όσον αφορά την προσέλκυση των πουλιών.

Ιδιαίτερα οι εγκαταλειμμένοι ελαιώνες των αναβαθμίδων φιλοξενούν ένα μεγάλο αριθμό ειδών πουλιών που αγγίζει τα 100. Έτσι, ο επισκέπτης της περιοχής έχει την ευκαιρία να απολαύσει ένα σπάνιο συνδυασμό βιοτόπων, όπως τα αγροοικοσυστήματα των ελαιώνων και τους υγρότοπους του κόλπου.

4.5.4 Κήπος της Παναγίας

Ο "Κήπος της Παναγίας" μια ολόδροση περιοχή απ' όπου υπάρχει μια καλή θέα του χωριού από κάτω προς τα πάνω. Εδώ βρίσκεται και ένας θεόρατος πλάτανος 600 ετών, όπου όπως αναφέρεται κάτω από τα επιβλητικά κλαδιά του χόρεψε και ο Ελευθέριος Βενιζέλος.

Τα παρεκκλήσια των "Αγίων Αποστόλων" - μέσα στον αυλόγυρο του ναού της Παναγίας με αξιόλογη αρχιτεκτονική και της "Ζωοδόχου Πηγής" , όπου κατά την παράδοση στη θέση αυτή υπήρχε η Σκήτη του Κομιστή της θαυματουργής εικόνας της Παναγίας, Αγάθωνος του Εφέσιου κατά τους χρόνους της εικονομαχίας.

¹⁰⁵ Χ. Τραγέλλης , « Το λιομάζεμα-Η ελαιοπαραγωγή», Τα Καλλονιάτικα, 96 τεύχος , Σύλλογος Καλλονιατών Λέσβου, Αθήνα 1999, σσ. 7-9.

4.6 Παραδοσιακές Οικίες- Διατηρητέα Κτήρια

4.7 Ασχολίες κατοίκων –Επανγέλματα Καλλονής

Αγωγιάτες (Κιρατζήδες)

Οι αγωγιάτες, που επονομάζονταν και "κιρατζήδες"¹⁰⁶ της Καλλονής, μετέφεραν τα εμπορεύματα ή διακινούσαν τους ταξιδιώτες με άλογα και συχνότερα με μουλάρια. Λόγω της ορεινής μορφολογίας της Λέσβου και των μεγάλων αποστάσεων μεταξύ των οικισμών, η μετακίνηση των Καλλονιατών και η διακίνηση των προϊόντων τους με τα ζώα ήταν ο κυρίαρχος τρόπος μεταφοράς μέχρι τη δεκαετία του 1930 και σε μερικές περιοχές μέχρι τη δεκαετία του 1950, οπότε ολοκληρώθηκε το χερσαίο οδικό δίκτυο στο νησί. Ακόμα και σήμερα όμως στα ελαιοκτήματα που αναπτύσσονται στις πλαγιές των βουνών και δεν είναι προσπελάσιμα οδικώς, χρησιμοποιείται το μουλάρι ως μέσο μεταφοράς.

Οι Καλλονιάτες αγωγιάτες προέρχονταν συνήθως από το στρώμα των ακτημόνων αγροτών και ήταν οργανωμένοι σε πολυμελή σωματεία. Μεγάλος αριθμός αγωγιατών εργαζόταν στα εργοστάσια, στα ελαιοτριβεία και γενικότερα σε όλες τις βιομηχανικές ζώνες του νησιού, ενώ και στα επίγεια συνέρρεαν αγωγιάτες για να μεταφέρουν εμπορεύματα ή για να εξυπηρετήσουν τη διακίνηση των προσκυνητών στα μεγάλα πανηγύρια της Λέσβου. Πολλοί μουσικοί, αγρότες και άλλοι επαγγελματίες κατέφυγαν στο επάγγελμα του αγωγιατή κατά τη διάρκεια της Γερμανικής κατοχής, προκειμένου να αντιμετωπίσουν την ανέχεια και την πείνα, μετά την κατάσχεση όλου του ελαιόλαδου και την παράλυση του εμπορίου και των συγκοινωνιών.

Αλιείς (Ψαράδες)

Η αλιεία¹⁰⁷ αποτελούσε πάντα μια σημαντική δραστηριότητα στη Λέσβο. Σε όλους τους παραθαλάσσιους οικισμούς υπήρχαν ψαράδες με μικρές βάρκες ή με μεγαλύτερα αλιευτικά σκάφη. Οι δύο μεγάλοι κόλποι του

¹⁰⁶ Χ. Τραγέλλης, «Οι Κιρατζήδες», *Τα Καλλονιάτικα*, 15 τεύχος 15, Σύλλογος Καλλονιατών Λέσβου Αθήνα 1982, σσ. 19-21.

¹⁰⁷ Χ. Τραγέλλης, «Οι Αλιείς της Καλλονής», *Τα Καλλονιάτικα*, Τεύχος 15, Σύλλογος Καλλονιατών Λέσβου Αθήνα 1982, σσ. 25-27

νησιού, ο κόλπος της Γέρας και ο κόλπος της Καλλονής¹⁰⁸ ήταν πασίγνωστοι για την αφθονία των ψαριών, αλλά και των θαλασσινών (χτένια, κυδώνια κ.ά.), τα οποία μάλιστα εξήγαγαν στη Σμύρνη και την Κωνσταντινούπολη μέχρι το 1922. Περίφημη ήταν η σαρδέλα του κόλπου Καλλονής, που παραμένει μέχρι σήμερα ασυναγώνιστη και περιζήτητη στις ιχθυαγορές. Η αλιεία αναπτύχθηκε ακόμα περισσότερο με την έλευση των προσφύγων από τη Μικρά Ασία.

Μετά το 1923 πολλοί εγκαταστάθηκαν στα επίνεια (Σκάλες) της Λέσβου και συνέχισαν να ασκούν την τέχνη του ψαρέματος, που γνώριζαν από τις Μικρασιατικές ακτές. Η αστάθεια των καιρικών συνθηκών και του θαλασσινού επαγγέλματος γενικότερα δεν επέτρεπε στους ψαράδες να συσσωρεύσουν μεγάλα κέρδη, ωστόσο τα φρέσκα ψάρια ήταν πάντα περιζήτητα στις ορεινές κωμοπόλεις και οι κάτοικοι τα προμηθεύονταν από τους πλανόδιους εμπόρους και από τους ιχθυοπώλες.

Στη δύσκολη περίοδο του Β' Παγκοσμίου πολέμου, αλλά και γενικότερα σε όλες τις περιόδους κρίσης, ο μαύρος κοβιός, η μαρίδα, η ζαργάνα, που υπήρχαν σε αφθονία στο νησί αποτέλεσαν το βασικό είδος διατροφής του πληθυσμού. Πολύ διαδεδομένο είδος διατροφής ήταν επίσης τα παστά ψάρια, που τα διατηρούσαν μέσα σε αλάτι (στην άρμη), οπότε μπορούσαν να καταναλωθούν όλο το χρόνο. Ψάρια πάστωναν στο πλαίσιο της οικιακής οικονομίας, αλλά και στο πλαίσιο των εμπορικών δραστηριοτήτων: οι μανάβηδες τα συντηρούσαν σε μεγάλα βαρέλια και τα διέθεταν στην κατανάλωση. Από τις αρχές μάλιστα του 20ού αιώνα αναπτύχθηκε στη Λέσβο η βιοτεχνία των "αλιπάστων", της συντήρησης δηλαδή διαφόρων αλιευμάτων στο αλάτι

¹⁰⁸ Α.Γιαννακός, «Ο κόλπος της Καλλονής-Αλιείες» Τα Καλλονιάτικα, 4 τεύχος 4. Σύλλογος Καλλονιατών Λέσβου Αθήνα 1980, σσ.12

(κυρίως της περίφημης σαρδέλλας Καλλονής), που συνεχίζεται μέχρι σήμερα με σημαντικές εξαγωγές σε όλη την Ελλάδα. Μέχρι τα μεταπολεμικά χρόνια στην περιφέρεια της Καλλονής ήταν επίσης διαδεδομένο το ψάρεμα κεφάλων στα ποτάμια "Βούβαρη" και "Ξυνόροδου" και ειδικά τα "Βουβαρίσια κεφάλια" ήταν πασίγνωστα και περιζήτητα, όχι μόνο στη Λέσβο, αλλά και στη Σμύρνη και στην Κωνσταντινούπολη, όπου γίνονταν εξαγωγές. Το ποταμίσιο ψάρεμα γινόταν με τη μέθοδο του γρίπου, από ειδικευμένους ψαράδες, τους "γριπάριδες". Σήμερα το ποταμίσιο ψάρεμα γίνεται μόνο ερασιτεχνικά και πολύ περιορισμένα.

Αμαξάδες (Αραμπατζήδες) και Αυτοκινητιστές (Σωφέρηδες)

Οι αραμπατζήδες¹⁰⁹ της Καλλονής ήταν ιδιοκτήτες μικρών δίτροχων ή τετράτροχων αμαξών που τα έσερναν βόδια ή άλογα. Στα τελευταία συμπεριλαμβάνονταν και μια γηγενής ράτσα, οι "Μυντιλήδες", μικρόσωμα άλογα με μεγάλη δύναμη και αντοχή, που εξαφανίστηκαν στις αρχές του 20ού αιώνα. Οι άμαξες (αραμπάδες) εξυπηρετούσαν τη μεταφορά προϊόντων και τη διακίνηση των κατοίκων από τις κωμοπόλεις της Λέσβου προς τη Μυτιλήνη και αντίστροφα. Οι αραμπάδες προϋπέθεταν την ύπαρξη ανοιχτών δρόμων, γι' αυτό και δεν μπορούσαν να κινηθούν οπουδήποτε στο νησί. Η χρήση τους ξεκίνησε το 1875, οπότε ολοκληρώθηκε το πρώτο χερσαίο οδικό δίκτυο που συνέδεσε τις μεγάλες κωμοπόλεις της Λέσβου όπως η Καλλονή, η Μήθυμνα κ.α με τη Μυτιλήνη. Όμως στις δύσβατες και απομονωμένες περιοχές τη μετακίνηση ανθρώπων και εμπορευμάτων συνέχισαν να εξυπηρετούν οι αγωγιάτες με τα μουλάρια.

Τους αραμπατζήδες διαδέχτηκαν οι αυτοκινητιστές, δηλαδή οι οδηγοί των πρώτων αυτοκινήτων που εμφανίστηκαν στη Λέσβο τη δεκαετία του 1930, συνδέοντας τη Μυτιλήνη με τους περισσότερους μεγάλους οικισμούς του νησιού. Τη δεκαετία του 1940 τα αυτοκίνητα

¹⁰⁹ Χ.Τραγέλλης « Περρασμένα αλλά όχι ξεχασμένα. Παλιά επαγγέλματα της Καλλονής Λέσβου», Αθήνα 1986. σσ. 200-204.

περιορίστηκαν εξαιτίας του πολέμου, των επιτάξεων και της έλλειψης καυσίμων, για να εμφανιστούν και πάλι μετά το Β' παγκόσμιο πόλεμο, αντικαθιστώντας οριστικά πια τους αραμπάδες. Τα πρώτα αυτοκίνητα ήταν τα "φορτάκια" και οι "νταλίκες" που χρησίμευαν περισσότερο για τη διακίνηση επιβατών, παρά για τη μεταφορά φορτίων. Έπαιρναν 5 - 8 επιβάτες και η κίνησή τους ήταν ιδιαίτερα δύσκολη εξαιτίας της κακής ποιότητας των χωμάτινων δρόμων και της ορεινής μορφολογίας του νησιού. Τους αυτοκινητιστές διαδέχτηκαν οι σημερινοί επαγγελματίες οδηγοί λεωφορείων και ταξί.

Αχθοφόροι (Χαμάληδες)

Αχθοφόροι¹¹⁰ υπήρχαν στην Μυτιλήνη, αλλά και στις κωμοπόλεις και στα χωριά της Λέσβου. Αναλάμβαναν τη μεταφορά προϊόντων και εμπορευμάτων. Η εργασία τους ήταν ιδιαίτερα επίπονη και οι μισθοί τους χαμηλοί, γι' αυτό οι χαμάληδες ανήκαν συνήθως στα φτωχότερα στρώματα του πληθυσμού. Στη Καλλονή και στην Αγιάσο οι χαμάληδες ήταν οργανωμένοι σε μια πολυμελή αλλά φτωχή συντεχνία, που είχε καθιερώσει ετήσιο εορτασμό στην εκκλησία της Ζωοδόχου Πηγής στη Λαγκάδα. Τα έξοδα κάλυπταν οι έρανοι των μελών της. Οι χαμάληδες διεκπεραίωναν όλες τις μεταφορές στη στεριά, γι' αυτό και ήταν απαραίτητοι στις αγορές, στα λιμάνια, στα εργοστάσια κ.ο.κ. Μία από τις κύριες ασχολίες τους ήταν η μεταφορά του λαδιού μέσα σε "τουλούμια" (σακιά από δέρμα προβάτου ή τράγου που κατασκεύαζαν οι "τουλουμτζήδες", από τα ελαιοτριβεία στις αποθήκες λαδιού ή στα σπίτια των παραγωγών. Από τις αρχές του 20ού αιώνα, μια ιδιαίτερη κατηγορία αχθοφόρων αποτελούσαν οι "μεταφορείς" ή "φορτωτές ξηράς", που μετέφεραν τα βαρέλια με το ελαιόλαδο από τις αποθήκες λαδιού στα φορτηγά αυτοκίνητα και στα καράβια, ή εργάζονταν γενικότερα στις μεταφορές στα λιμάνια και τις μικρές Σκάλες της Λέσβου. Οι "φορτωτές

---

¹¹⁰ Χ. Τραγέλλης « Περασμένα αλλά όχι ξεχασμένα. Παλιά επαγγέλματα της Καλλονής Λέσβου», Αθήνα 1986. σσ. 206-208.

ξηράς" ήταν οργανωμένοι σε τοπικά σωματεία στη Μυτιλήνη, στο Πλωμάρι, στην Καλλονή, στα Πάμφιλα, στην Παναγιούδα κ.ο.κ.

Βυρσοδέψεις(Ταμπάκηδες)

Οι βυρσοδέψεις¹¹¹ είναι οι τεχνίτες κατεργασίας του δέρματος. Η βιοτεχνία της βυρσοδεψίας (ταμπκακαριό) αναπτύχθηκε στα τέλη του 19ου αιώνα στη Λέσβο, χρησιμοποιώντας ως πρώτη ύλη λεσβιακά δέρματα ή δέρματα που εισάγονταν από την Ελλάδα, την Ευρώπη, τη Νότιο Αμερική ή την Αφρική. Τα μεγαλύτερα βυρσοδεψεία (ταμπκακαριά) της Λέσβου ήταν στη Μυτιλήνη (στη θέση "Ταμπάκικα" στο Βόρειο λιμάνι), στην Καλλονή, στο Πλωμάρι, καθώς και στο Πέραμα της Γέρας, όπου στα τέλη του 19ου αιώνα χτίστηκε ένα από τα μεγαλύτερα βυρσοδεψεία των Βαλκανίων, το οποίο στη συνέχεια επεκτάθηκε και με την προσθήκη τμήματος παραγωγής δεψικών εκχυλισμάτων για ίδια χρήση, αλλά και για εξαγωγή. Τα βυρσοδεψεία χτίζονταν πάντα δίπλα στη θάλασσα απ' όπου προμηθεύονταν νερό και αλάτι που ήταν απαραίτητα για την επεξεργασία των δερμάτων. Επιπλέον η Λέσβος διέθετε σε αφθονία πευκοφλοιό και βελανίδι, που τα χρησιμοποιούσαν ως πρώτη ύλη στη βαφή των δερμάτων. Μεγάλες ποσότητες βελανιδιού - η παραγωγή του οποίου επικεντρωνόταν στο δυτικό ορεινό και άγονο τμήμα της Λέσβου - εξάγονταν προς την Ιταλία, την Αγγλία και άλλες χώρες της Δυτικής Ευρώπης, από το 18ο ήδη αιώνα.

Το 1913 λειτουργούσαν στη Λέσβο 20 μεγάλα βυρσοδεψεία, τα οποία το 1921 μειώθηκαν σε 14. Η φθίνουσα πορεία συνεχίστηκε τα μεταπολεμικά χρόνια μέχρι το 1990, οπότε σταμάτησε να λειτουργεί και το τελευταίο μεγάλο βυρσοδεψείο στο Πέραμα της Γέρας.

Καραβουαραγκοί

Η Λέσβος λόγω του ορεινού εδάφους της έχει πολλά δάση και ειδικά στο κεντρικό τμήμα του νησιού υπάρχει το "μεγάλο τσαμλίκι" (από την τουρκική λέξη "τσαμ" που σημαίνει πεύκο). Η ξυλεία, αλλά και το

¹¹¹ Χ.Τραγέλλης « Περασμένα αλλά όχι ξεχασμένα. Παλιά επαγγέλματα της Καλλονής Λέσβου», Αθήνα 1986 σσ. 210-215.

ρετσίνι των πεύκων αποτελούσαν υλικά για τη ναυπήγηση ξύλινων πλεούμενων¹¹², μια δραστηριότητα που απαιτεί μεγάλη εξειδίκευση και τεχνογνωσία και αναπτύχθηκε στο νησί από τα πολύ παλιά χρόνια.

Μέχρι το 18ο αιώνα στη Μυτιλήνη υπήρχαν μεγάλοι Ταρσανάδες (ναυπηγεία), όπου κατασκευάζονταν πλοία για τον Οθωμανικό στόλο αλλά και μικρότερα εμπορικά καράβια.

Ναυπηγεία για εμπορικά και αλιευτικά πλεούμενα υπήρχαν σε πολλά επίνεια της Λέσβου, κυρίως στη Μυτιλήνη, στο Πλωμάρι, στο Μόλυβο, στη Θερμή, στη Σκάλα Καλλονής, στο Πέραμα, στα Παράκοιλα. Οι караβομαραγκοί, πρακτικοί ναυπηγοί με μεγάλη

εμπειρία (που μεταδιδόταν μέσα από την οικογενειακή παράδοση ή την επαγγελματική μαθητεία), απασχολούσαν σημαντικό αριθμό ειδικευμένων εργατών και κατασκεύαζαν πολλών ειδών σκαριά, καλύπτοντας τις ανάγκες της Λέσβου, αλλά και γενικότερα του Ανατολικού Αιγαίου.

Μέχρι τις πρώτες δεκαετίες του 20ού αιώνα τα ξύλινα ιστιοφόρα κυριαρχούσαν στις θαλάσσιες συγκοινωνίες και τα λεσβιακά ναυπηγεία κατασκεύαζαν *τζερνίκια* (μικρά ιστιοφόρα για τη μεταφορά λαδιού και σαπουνιού), *μπομπάρντες* (δικάταρτα ιστιοφόρα), *σακολέβες* (ιστιοφόρα με ένα κατάρτι), *βάρκες*, *περάματα*, *τράτες*, *τρεχαντήρια* κ.ο.κ., που ταξίδευαν μέχρι τις ακτές της Μαύρης Θάλασσας, την Κωνσταντινούπολη, ακόμα και την Αλεξάνδρεια της Αιγύπτου. Η ατμοπλοϊκή συγκοινωνία που εξυπηρετούσε την περιοχή από τα τέλη ήδη του 19ου αιώνα, αντικατέστησε σταδιακά τα ιστιοφόρα, ενώ από τη δεκαετία του 1930 τα μηχανοκίνητα πλοία κυριάρχησαν πλέον ολοκληρωτικά στις μεταφορές, στο εμπόριο, ακόμη και στην αλιεία.

¹¹² Σ.Μισιγίρης Στρατής, «Καλλονή – Ημερολόγιο», Καλλονή Λέσβου 1970.σσ.32-33

Σήμερα караβομαραγκοί υπάρχουν στη Μυτιλήνη, στο Πλωμάρι, στην Παναγιούδα και στη Σκάλα Καλλονής, ενώ ένα πλήθος από μικρά καρνάγια σε διάφορα επίνεια του νησιού αναλαμβάνουν την επισκευή και επιδιόρθωση των αλιευτικών πλεούμενων

Ζευγάδες

Οι ζευγάδες¹¹³ αναλάμβαναν το όργωμα και τη σπορά των χωραφιών. Παλαιότερα στη Καλλονή η καλλιέργεια σιτηρών ήταν πολύ περισσότερο διαδεδομένη, εφόσον ακόμα και στα μικρά ημιορεινά κτήματα οι αγρότες έσπερναν σιτηρά και όσπρια για οικιακή αλλά και εμπορική χρήση. Οι μεγαλύτερες εκτάσεις καλλιέργειας σιτηρών βρίσκονταν στο κεντρικό νησί (περιφέρεια Καλλονής, Κεράμι), στην Ερεσό, που φημιζόταν από την αρχαιότητα για την υψηλή ποιότητα του σιταριού της και στην περιφέρεια του Μολύβου. Οι ζευγάδες της Καλλονής όργωναν με το ξύλινο αλέτρι που το έσερναν δύο βόδια (τα "ζευγαρόβοδα"). Το «ζευγάρισμα» απαιτούσε τέχνη και ειδικές γνώσεις γι' αυτό και οι ζευγάδες ήταν περιζήτητοι. Οι ίδιοι εκτός από τα δικά τους χωράφια, όργωναν και έσπερναν και τα χωράφια άλλων αγροτών και αμοίβονταν επιπλέον, επειδή διέθεταν την τέχνη τους αλλά και τη "συρμαγιά" (δηλαδή τα βόδια και το αλέτρι). Σήμερα η ειδικότητα του ζευγά έχει εξαφανιστεί από την Καλλονή όπως και σε πολλά άλλα μέρη του νησιού και της Ελλάδας, αφού το όργωμα γίνεται πια με μηχανικά μέσα.

Εργάτες και εργάτριες που απασχολούνται στις Αλυκές

Στη Λέσβο υπάρχουν σημαντικές αλυκές¹¹⁴ για την παραγωγή θαλασσινού ιωδιούχου άλατος, που συσκευάζεται και αποστέλλεται σε όλη την Ελλάδα. Η εκμετάλλευση των αλυκών είχε ξεκινήσει από τον 19ο αιώνα και συνεχίζεται μέχρι σήμερα με μηχανοκίνητα μέσα και σημαντική αύξηση της παραγωγής. Πρόκειται για τις αλυκές του Κόλπου

¹¹³ Χ. Τραγέλλης, «Περασμένα αλλά όχι ξεχασμένα. Παλιά επαγγέλματα της Καλλονής Λέσβου», Αθήνα 1986, σσ. 185-191.

¹¹⁴ Χ. Τραγέλλης, «Οι Αλυκές της Καλλονής και του Πολυχίτου», Τα Καλλονιάτικα, τεύχος 55, Σύλλογος Καλλονιατών Λέσβου, Αθήνα 1987, σσ. 35-39.

Καλλονής, που βρίσκονται, η μεγαλύτερη στην περιφέρεια της Καλλονής και η μικρότερη στη Σκάλα Πολιχνίτου. Μέχρι τις αρχές του 20ού αιώνα υπήρχαν δύο ακόμα μικρές αλυκές στο Πέραμα του κόλπου Γέρας και στην Αποθήκα (επίγειο της Άγρας στη δυτική Λέσβο).

Η εντατική εκμετάλλευση της Αλυκής της Καλλονής (που σήμερα είναι δεύτερη σε παραγωγή σε όλη την Ελλάδα, μετά τις Αλυκές του Μεσολογγίου), ξεκίνησε το 1925 ως ιδιωτική επιχείριση. Η καλλιέργεια της αλυκής ξεκινάει την 1η Απριλίου και η συλλογή του αλατιού την 1η Σεπτεμβρίου. Τη δεκαετία του 1980 είχε έκταση περίπου 3.000 στρέμματα και μπορούσε να παράγει 60.000 τόνους αλάτι. Οι αλυκές απασχολούσαν πολυάριθμους εργάτες από την ευρύτερη περιφέρεια της Καλλονής και του Πολιχνίτου για την εξόρυξη, τη συγκέντρωση, τον καθαρισμό και τη φόρτωση του αλατιού σε μικρά βαγόνια. Σήμερα οι αλυκές αυξάνουν την παραγωγή, αλλά απασχολούν λιγότερο εργατικό δυναμικό από ό,τι παλαιότερα, εφόσον πολλές παραγωγικές διαδικασίες γίνονται πλέον με μηχανοκίνητα μέσα.

Κεραμιδάδες

Κεραμιδάδες¹¹⁵ ονόμαζαν τους Καλλονιάτες τεχνίτες που κατασκεύαζαν τα κεραμίδια και τα τούβλα. Μέχρι τον πόλεμο του 1940 τα τούβλα και τα κεραμίδια στην Καλλονή ήταν χειροποίητα. Αρχικά έφτιαχναν με ντόπιο χώμα το πρόπλασμα μέσα σε καλούπια, σε υπαίθρια εργαστήρια που απασχολούσαν αρκετούς τεχνίτες. Στη συνέχεια τα έψηναν σε ειδικούς φούρνους ("καμίνια"). Εργαστήρια κεραμιδιών, που επονομάζονταν επίσης με το γενικό όρο "καμίνια", υπήρχαν στην περιφέρεια του Μανταμάδου, στα Πάμφιλα, στην

¹¹⁵ Χ. Τραγέλλης, Περρασμένα αλλά όχι ξεχασμένα. Παλιά επαγγέλματα της Καλλονής Λέσβου. «Οι κεραμιδάδες της Καλλονής» Αθήνα 1986.σσ. 199-205

τοποθεσία Καρά-Τεπές της Μυτιλήνης, στην Πέτρα, στην Καλλονή και αλλού. Η παραγωγή επαρκούσε για την τοπική κατανάλωση, ενώ για τις μεγάλες οικοδομές (εκκλησίες, τζαμιά, αρχοντικές κατοικίες) χρησιμοποιούσαν και τα περίφημα τούβλα από το Γενιτσαροχώρι της Μικράς Ασίας και αργότερα από τα Κεραμοποιεία "Ο Ελέφας" στα Θυμιανά της Χίου. Στα μέσα του 20ού αιώνα η χειροποίητη παραγωγή τούβλων και κεραμιδιών που απαιτούσε πολλή εργασία και εργατικό δυναμικό έγινε ασύμφορη και εγκαταλείφτηκε σιγά σιγά. Στις οικοδομές κυριάρχησαν πια τα εισαγόμενα βιομηχανοποιημένα κεραμίδια "γαλλικού τύπου", τα κεραμίδια της Χαλκίδας και της Χρυσούπολης, καθώς και οικοδομικά υλικά όπως οι τσιμεντόπλινθοι που ήταν φτηνότεροι από τα ντόπια χειροποίητα τούβλα.

Κηροποιοί (Μουμτζήδες)

Κηροποιοί ήταν οι τεχνίτες που κατασκεύαζαν κεριά και λαμπάδες για τις εκκλησίες αλλά κυρίως για τους ιδιώτες, που τις χρησιμοποιούσαν στα θρησκευτικά έθιμα και τα τάματα, αλλά και στα σπίτια. Η τέχνη της κηροπλαστικής συνεχιζόταν συνήθως μέσα από την οικογενειακή παράδοση. Οικογένειες κηροποιών υπήρχαν στην Μυτιλήνη και την Καλλονή, ενδεχομένως και σε άλλα χωριά του νησιού, ωστόσο σήμερα η τοπική παραγωγή κεριών έχει σταματήσει εντελώς και τις τοπικές ανάγκες καλύπτουν οι εισαγωγές έτοιμων κεριών από τη Θεσσαλονίκη και την Αθήνα.

Μετρητές (Κισιτζήδες)

"Κισιτζήδες"¹¹⁶ ονομάζονταν οι επαγγελματίες Καλλονιάτες και Αγιασώτες μετρητές του ελαιόλαδου. Η κυριότερη μετρική μονάδα για το λάδι τα παλιά χρόνια ήταν το πήλινο λαγήνι, το οποίο

¹¹⁶ Σ.Π. Κολαξιζέλης, «Οι Κισιτζήδες.....», Αγιάσος, Τόμος Β. Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών, Αθήνα 1997, σσ. 135-142.

αγτιστοιχούσε σε 6,4 οκάδες (=8,19 κιλά). Οι "κισπιζήδες" εργάζονταν στα ελαιοτριβεία και τους ελαιόμυλους και μετρούσαν σε λαγήνια το ελαιόλαδο του εκάστοτε παραγωγού μετά την άλεση του ελαιόκαρπου. Τα αποτελέσματα των μετρήσεων αυτών καθόριζαν τις οικονομικές δοσοληψίες ανάμεσα στον παραγωγό, τον ιδιοκτήτη του ελαιοτριβείου και τον έμπορο που αγόραζε το ελαιόλαδο. Μετά τη μέτρηση και μέχρι την πώληση στους εμπόρους λαδιού, το ελαιόλαδο αποθηκευόταν στις σειρές των αποθηκών λαδιού ("αμπάρια"), που χτίζονταν γι' αυτό το σκοπό στον περίβολο των παλιών ελαιοτριβείων. Το μετρικό σύστημα με το λαγήνι, που θεωρήθηκε επανειλημμένα άδικο για τους παραγωγούς, καταργήθηκε με νόμο το 1938.

Ρακοκαζανάδες και Ρακιτζήδες

Μέχρι τα μέσα του 20ού αιώνα στην Καλλονή ήταν εκτεταμένη η αμπελοκαλλιέργεια, ενώ πολλοί αγρότες διατηρούσαν μικρά κτήματα αμπελιών για την προσωπική παραγωγή ρακής

και κρασιού. Οι πιο εκτεταμένες καλλιέργειες αμπελιών υπήρχαν στην Καλλονή και στο Μόλυβο (Μήθυμνα), που συνεχίζουν μέχρι σήμερα να παράγουν κρασοστάφυλα και κρασί, σε μικρότερες ποσότητες. Οι διαδικασίες της οινοπαραγωγής, τρύγος, πάτημα σταφυλιών, ζύμωση, ωρίμανση και διάθεση, αποτελούσαν καθημερινές πρακτικές της αγροτικής ζωής, με τη χρήση παραδοσιακών τεχνικών οινοποίησης. Την παραγωγή ρακής που ξεκίνησε από το 19^ο αιώνα με την εισαγωγή των χάλκινων αμβύκων (ρακοκάζανων), αναλάμβαναν ειδικευμένοι επαγγελματίες, οι επονομαζόμενοι ρακοκαζανάδες¹¹⁷.

Οι αγρότες της Καλλονής έφερναν στον ιδιοκτήτη των ρακοκάζανων τα στέμφυλα και αυτός τα έβραζε στο ρακοκάζανο για να

¹¹⁷ Χ.Τραγέλλης, «Περασμένα αλλά όχι ξεχασμένα. Γιατί επαγγέλματα της Καλλονής Λέσβου», «Οι ρακιτζήδες της Καλλονής» Αθήνα 1986.σσ. 210-212.

εσθγει το “στεμφυλ(οιν)οπνευμα” (σούμα), το οποίο και παρείοσε στους παράγωγους μέσα σε πήλινες στάμνες. Η σούμα στη συνέχεια αναμιγνυόταν με το (γλυκ)άνισο για την παρασκευή της ρακής (ούζου), ενώ κάπιοιοι προσέθεταν σ' αυτή και χιώτικη μαστίχα. Η αμοιβή των ρακοκαζανάδων γινόταν σε είδος από τους παραγωγούς. Ιδιοκτήτες ρακοκάζανων υπήρχαν πολλοί σε κάθε κωμόπολη και χωριό της Λέσβου, όταν ακόμα ήταν διαδεδομένη η οικιακή παραγωγή οινόπνευματωδών ποτών.

Ρακιτζήδες ονομάζονταν οι παραγωγοί και έμποροι της ρακής που τη διέθεταν στα ρακοπωλεία, στα καφενεία, αλλά και στα σπίτια. Πολλοί ιδιοκτήτες καφενείων (καφετζήδες) είχαν δικά τους ρακοκάζανα. Σήμερα δεν υπάρχουν ρακιτζήδες στην Καλλονή.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5^ο

5.1 Φορείς Πολιτισμικής Ανάπτυξης Δήμου Καλλονής

5.1.1 Σύλλογοι Εξωραϊστικοί και Οικολογικές οργανώσεις

ΔΗΜΟΣ	ΧΩΡΙΟ	ΣΥΛΛΟΓΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΟΙ (Π.Σ) ΕΞΩΡΑΪΣΤΙΚΟΙ (Ε.Σ) ΟΙΚΟΛΟΠΙΚΕΣ (ΟΙΚ.) ΟΡΓΑΝΩΣΕΙΣ	ΣΥΝΕΤΑΙΡΙΣΜΟΙ
Καλλονή	Καλλονή	Σύλλογος Καλλονιατών Λέσβου	Γαλακτομικός Ελαιουργικός Γεωμήλων και Σύκων
	Άγρα	Σύλλογος Αγριτών Λέσβου “Ο ΑΓΙΟΣ ΔΗΜΗΤΡΙΟΣ”	Κτηνοτροφικός
	Ανεμότια	Μορφωτικός Σύλλογος Ανεμωτισιών	Αγροτικός
	Παράκοιλα	Σύλλογος των εν Αθήναις Παρακοιλιωτωτών “ΖΗΝΩΝ Ο ΕΥΘΥΜΙΟΣ”	Αγροτικός
	Σκαλοχώρι	Σύλλογος Σκαλοχωριτών Λέσβου “Ο ΑΓ. ΓΕΩΡΓΙΟΣ”	Αγροτικός

5.1.2 Σύλλογοι Πολιτιστικοί-Πολιτισμικοί

Ερασιτεχνικός Θεατρικός Όμιλος Καλλονής

Ο Ερασιτεχνικός Θεατρικός Όμιλος Καλλονής (ΕΘΟΚ)¹¹⁸ είναι ένας σχετικά νέος σύλλογος. Ιδρύθηκε το 1982 με σκοπό να βοηθήσει τη θεατρική και γενικότερα την πολιτιστική κίνηση της Καλλονής. Η επωνυμία του αρχικά ήταν "Ερασιτεχνικός Θεατρικός Όμιλος Καλλονής". Σήμερα έχει την επωνυμία "Εκπολιτιστικός και Θεατρικός Όμιλος Καλλονής με έδρα την Καλλονή. Ο ΕΘΟΚ προσέλαβε Γυμναστή-Δάσκαλο χορού και δημιούργησε παιδικό χορευτικό τμήμα παραδοσιακών Λεσβιακών χορών με τοπικές ενδυμασίες. Επίσης, με τη συνεργασία της Νομαρχιακής Επιτροπής Λαϊκής Επιμόρφωσης (ΝΕΛΕ) γίνεται εκμάθηση Λαϊκών και παραδοσιακών χορών για ενήλικους. Σκοπός του Συλλόγου θα λέγαμε γενικά πως είναι η πνευματική και καλλιτεχνική καλλιέργεια των μελών του, με τη διοργάνωση θεατρικών παραστάσεων, διαλέξεων και γενικά καλλιτεχνικών και μορφωτικών εκδηλώσεων. Εγγεγραμμένοι είναι 145 άτομα εκ των οποίων όμως τα 36 είναι ενεργά μέλη.

Εκπολιτιστικός Σύλλογος Δαφίων

Αρκετή δραστηριότητα χαρακτηρίζει τον "Εκπολιτιστικό Σύλλογο Δαφίων". Ιδρύθηκε το 2001 με την επωνυμία "Ενοριακός Σύλλογος Δαφίων"¹¹⁹ με έδρα τα Δάφια της Λέσβου. Μετέπειτα όμως πήρε την επωνυμία "Εκπολιτιστικός Σύλλογος Δαφίων". Ο Σύλλογος έχει ως γραφεία το κατάστημα της εκκλησίας των Δαφίων «Η Κοίμηση της Θεοτόκου». Οι σκοποί της ίδρυσης αυτού του συλλόγου θα πρέπει να πούμε πως είναι οι εξής:

¹¹⁸ Πληροφορίες για τον Ερασιτεχνικό Θεατρικό Όμιλο Καλλονής πάρθηκαν από το καταστατικό ιδρύσεως του.

¹¹⁹ Πληροφορίες για τον Εκπολιτιστικό Σύλλογο Δαφίων πάρθηκαν από το καταστατικό ιδρύσεως του.

- Ο καλωπλισμός και εξωραϊσμός των εκκλησιών και των εξωκκλησιών του οικισμού των Δαφίων του Δήμου Καλλονής και η ανοικοδόμηση νέων εκκλησιών.
- Η άσκηση φιλανθρωπικών δραστηριοτήτων καθώς και η ανάπτυξη μεταξύ των μελών του κοινής αλληλεγγύης και ψυχικού δεσμού.
- Η ζύμωση των μελών πάνω στα τοπικά υλικά και κοινωνικά προβλήματα.

Μέσα για την επίτευξη των παραπάνω σκοπών αποτελούν ιδίως η δημιουργία κατάλληλης στέγης του Σωματείου, η ίδρυση και οργάνωση εντευκτηρίων για τα μέλη του, η δημιουργία βιβλιοθήκης που θα εμπλουτιστεί με πλούσιο υλικό και αναγνωστηρίου, η διοργάνωση διαλέξεων, συναυλιών, καλλιτεχνικών, φιλολογικών και ψυχαγωγικών συνεστιάσεων, εκδρομών και κάθε άλλης πρόσφορης εκδήλωσης. Αυτή τη στιγμή ο σύλλογος έχει εγγεγραμμένους ενενήντα έξι(96) άτομα-αρκετά θα λέγαμε-καθότι είναι νέος..

Εκπολιτιστικός Αγροτικός Σύλλογος Παρακοίλων

Στις 30 Ιουνίου 1978 ιδρύεται ο Εκπολιτιστικός Αγροτικός Σύλλογος Παρακοίλων¹²⁰. Θεωρείται από τους πιο παλιούς συλλόγους που έχει να επιδείξει σήμερα ο Δήμος Καλλονής.

Σκοπός ιδρύσεως του είναι να ανυψώσει το μορφωτικό και πολιτιστικό επίπεδο των μελών του μέσω της ιδρύσεως βιβλιοθήκης, φιλαρμονικής, διενεργειών θεατρικών παραστάσεων και διαλέξεων καθώς επίσης και η ψυχαγωγία από οργανώσεις εκδρομών και χοροεσπερίδων.

Επιπλέον στόχο έχει τον εξωραϊσμό του χωριού των Παρακοίλων μέσω της προστασίας του περιβάλλοντος, της τουριστικής ανάπτυξης και προβολής του, η παροχή βοήθειας και συμπαράστασης στους αγρότες, η ενημέρωση αυτών για βελτίωση και αύξηση της αγροτικής παραγωγής τους και τελευταία να ανυψώσει την συνεργασία και να

¹²⁰ Πληροφορίες για τον Εκπολιτιστικό Αγροτικό Σύλλογο Παρακοίλων πάρθηκαν από το καταστατικό ιδρύσεως του.

συσφίξει τις μεταξύ των μελών του σχέσεις. Εγγεγραμμένοι είναι 48 άτομα εκ των οποίων τα 25 είναι ενεργά.

Σωματείο Αγίας Τριάδας

Ένα απ'τα πιο δραστήρια σωματεία της Καλλονής είναι και αυτό της Αγ.Τριάδας¹²¹, που κύριο σκοπό έχει να αναβιώνει κάθε χρόνο το παλιό πανηγύρι της Αγ.Τριάδας, που τόσες όμορφες στιγμές θυμίζει στους παλιούς Καλλονιάτες και στους νεώτερους. Το σωματείο ιδρύθηκε το 1910.Από τότε μέχρι σήμερα απαριθμεί 220 μέλη. Αποτελεί σημαντικότατο πολιτιστικό φάρο για την Καλλονή καθότι κάθε καλοκαίρι όπου γιορτάζει η Αγία Τριάδα σφύζει από κόσμο η Καλλονή προκειμένου να προσκυνήσουν την χάρη Της. Δύο μέρες πριν την εορτή γίνεται περιφορά του μόσχου συνοδεία θαυμάσιων λαϊκών μουσικών. Όλοι, άλλοι χρηματικά και άλλοι προσφέροντας κατά την παράδοση λάδι συμμετέχουν ενεργά σε αυτήν την μεγάλη πανήγυρη. Συγκινητικές είναι οι στιγμές όταν όλοι αντικρίζουν το λάβαρο της Αγ.Τριάδας. Το ίδιο βράδυ αρχίζει το γλέντι με την προετοιμασία του επονομαζόμενου "κεσκέκ".το γλέντι κρατάει ένα ολόκληρο τριήμερο. Επίσης η διενέργεια των ιπποδρομιών αποτελεί άλλη μια σπουδαία γραφική στιγμή όχι μόνο για την Καλλονή αλλά για όλο το νησί.

Πολιτιστικός-Αθλητικός Σύλλογος Αρίσβης

Στις 9 Φεβρουαρίου 1995 ιδρύεται στο χωριό Αρίσβη σύλλογος με την επωνυμία "Πολιτιστικός –Αθλητικός Σύλλογος Αρίσβης"¹²². Ο αριθμός μελών του συλλόγου φτάνει τους 38. Σκοποί ιδρύσεως του θα λέγαμε πως είναι οι παρακάτω:

- Η ανάπτυξη των δεσμών, η διάδοση του πνεύματος αλληλεγγύης και η καλλιέργεια των σχέσεων μεταξύ των μελών του Συλλόγου.

¹²¹ Πληροφορίες για το Σωματείο της Αγίας Τριάδας πάρθηκαν από το καταστατικό ιδρύσεως του.

¹²² Πληροφορίες για τον Πολιτιστικό-Αθλητικό σύλλογο Αρίσβης πάρθηκαν από το καταστατικό ιδρύσεως του.

- Η ζυμωση των μελών πάνω στα τοπικά υλικά και κοινωνικά προβλήματα.
- Η συμβολή στην πολιτιστική ανάπτυξη των μελών και των κατοίκων του χωριού με τη δημιουργία Πολιτιστικού Κέντρου που θα γίνει κέντρο καλλιτεχνικής ζωής με δημιουργικό έργο(θεατρικές παραστάσεις, κινηματογραφικές προβολές, διάδοση του βιβλίου, εκθέσεις χειροτεχνίας, ζωγραφικής κτλ.)
- Η συμβολή στην έκφραση των τοπικών πολιτισμικών αξιών με την αναβίωση των τοπικών εθίμων, γιορτών και πανηγυριών .
- Η συμβολή στην ανάπτυξη του αθλητισμού, βασικού συντελεστή της υγείας και της πολιτιστικής εξύψωσης για την πιο σωστή αξιοποίηση του ελεύθερου χρόνου, ιδιαίτερα των νέων αλλά και κάθε ηλικίας γενικότερα.
- Η συμβολή στη δημιουργία από τα μέλη και τους κατοίκους του χωριού αθλητικής συνειδήσεως, ανεξάρτητα από ηλικία και η συμμετοχή τους στην αθλητική ιδέα.

Για την επίτευξη των παραπάνω σκοπών δημιουργούνται τα τμήματα:

- α) Πολιτιστικό (θεάτρου, κινηματογράφου, βιβλιοθήκης, διαλέξεων κτλ.)
- β) Αθλητικό(Μπάσκετ, βόλεϊ, στίβος).

Σύλλογος Κυρίων και Δεσποινίδων Καλλονής "Η Ευποιΐα"

Στις 2 Ιουνίου του 1920 ιδρύεται στην Καλλονή σωματείο με τίτλο "Σύλλογος Κυρίων και Δεσποινίδων Καλλονής "Η Ευποιΐα"¹²³ με έδρα την κωμόπολη της Καλλονής. Απαριθμεί 185 μέλη σήμερα. Σκοπός ιδρύσεως του συλλόγου είναι α)η ανάπτυξη των μελών του β)η ηθική και υλική υποστήριξη της σπουδάζουσας νεολαίας και γ) η υποστήριξη των απόρων οικογενειών της Καλλονής.

¹²³ Πληροφορίες για την "Ευποιΐα" πάρθηκαν από το καταστατικό ιδρύσεως του.

Η μεν ανάπτυξη των μελών θα γίνεται με καταλληλα και επωφελη περιοδικά, συγγράμματα και διαλέξεις .Η δε υποστήριξη της σπουδάζουσας νεολαίας θα γίνεται με προμήθεια βιβλίων και ειδών υποδήσεως.

Σωματείο Μικρασιατών Δήμου Καλλονής

Κατά το έτος 1998 ιδρύεται στην Καλλονή σωματείο με την επωνυμία "Ένωση Μικρασιατών Δήμου Καλλονής"¹²⁴ με έδρα την Καλλονή Λέσβου. Σήμερα βρίσκεται στην θέση να απαριθμεί 200 μέλη.

Σκοποί του σωματείου είναι:

- Η διάσωση και διαφύλαξη των παραδόσεων και αναμνήσεων του Μικρασιατικού Ελληνισμού και
- η διατήρηση του Μικρασιατικού πολέμου στις επερχόμενες γενιές καθώς και η ανάπτυξη μεταξύ των μελών του κοινής αλληλεγγύης και ψυχικού δεσμού. Μέσα για την επίτευξη των παραπάνω σκοπών αποτελούν ιδίως η δημιουργία κατάλληλης στέγης του σωματείου, η ίδρυση και οργάνωση εντευκτηρίων για τα μέλη του, η δημιουργία βιβλιοθήκης που θα εμπλουτιστεί με πλούσιο υλικό και αναγνωστηρίου, η διοργάνωση διαλέξεων, συναυλιών, καλλιτεχνικών, φιλολογικών και ψυχαγωγικών συνεστιάσεων, εκδρομών και κάθε άλλης πρόσφορης εκδήλωσης, η συλλογή έρευνα, μελέτη και δημοσίευση κειμηλίων, μνημείων και λοιπού ιστορικού-λαογραφικού υλικού του Μικρασιατικού Ελληνισμού και η ανέγερση στέγης Μικρασιατικού Πολιτισμού σε μορφή μόνιμου εκθεσιακού-ιστορικού λαογραφικού μουσείου για την φύλαξη και συντήρηση των εκθεμάτων του και τη γνωριμία του ευρύτερου κοινού με τις ποικίλες μορφές έκφρασης της Μικρασιατικής πολιτιστικής παράδοσης, η συγκρότηση Τμήματος νέων-μελών του σωματείου και η δημιουργία, στα πλαίσια της λειτουργίας του και των σκοπών του Σωματείου, χορευτικού συγκροτήματος παραδοσιακών χορών της Μικρασίας, τμήματα παραδοσιακής μουσικής και θεατρικής ομάδας, η συνεργασία με άλλα σωματεία, οργανώσεις, ιδρύματα και λοιπούς

¹²⁴ Πληροφορίες για το Σωματείο Μικρασιατών Καλλονής πάρθηκαν από το καταστατικό ιδρύσεως του.

φορείς ομοίων ή παρεμφερών σκοπών, η ανέγερση Μνημείου-Ηρώων των αδελφών μας που σφαγιάσθηκαν στην Μ.Ασία και μνημείου στη μνήμη των 17 προσκόπων που κατακρεουργήθηκαν στο Αιδίνιο, η απονομή ηθικών και υλικών αμοιβών σε συμπατριώτες μας, μέλη ή μη του Σωματείου καθώς και σε ομοειδή ή άλλα σωματεία ιδρύματα, οργανώσεις και φορείς για τις υπηρεσίες τους στην επίτευξη των σκοπών του Σωματείου και γενικότερα στην προβολή του Μικρασιατικού πολιτισμού.

Σχολή Βυζαντινής Μουσικής

Ήταν η πρώτη φορά στην ιστορία της Ιεράς Μητρόπολης Μηθύμνης που δημιουργήθηκε Σχολή Βυζαντινής μουσικής¹²⁵ με έδρα την Καλλονή. Η Σχολή ιδρύθηκε το 1993 και απαριθμεί 85 άτομα-μέλη. Λειτουργεί υπό την εποπτεία του Μητροπολίτη Μηθύμνης. Τρεις είναι οι βασικές επιδιώξεις της Σχολής Βυζαντινής Μουσικής:

- Να διαδοθεί και να διαφυλαχθεί ο μεγάλος θησαυρός του γένους μας, η Βυζαντινή Μουσική.
- Να γεμίσουν τα αναλόγια των Εκκλησιών με νέους Ιεροψάλτες άρτια καταρτισμένους.
- Να διαπλάσει το ήθος και τον χαρακτήρα όλων αυτών των παιδιών που φοιτούν στην Σχολή.

Αποτελεί σήμερα από τους μεγαλύτερους και δραστήριους φορείς που ανεβάζουν το πολιτιστικό επίπεδο του νησιού μας και ειδικά της Καλλονής.

Συνεδριακό Κέντρο

Στο άνετο 300 θέσεων και κλιματιζόμενο Δημοτικό Θέατρο¹²⁶ της Καλλονής φιλοξενούνται συνέδρια και επιστημονικές συναντήσεις απ' όλο τον κόσμο. Για όποιον

θ να συνδυάσει την επιστημονική ενημέρωσή του με μικρές και

¹²⁵ Πληροφορίες πάρθηκαν ύστερα από προφορική συζήτηση με τον Σεβασμιότατο Μητροπολίτη Μηθύμνης Χρυσόστομο.

¹²⁶ Πληροφορίες πάρθηκαν από τον Δήμο Καλλονής

γυμναστικές διακοπές η κάλλογή του εξασφαλίζει αυτές τις δυνατότητες. Το Συνεδριακό Κέντρο του Δήμου Καλλονής το οποίο χτίστηκε το έτος 1994 αποτελεί ένα πραγματικό στολίδι. Η προσφορά του είναι τεράστια. Συνέδρια, συσκέψεις, γιορτινές εκδηλώσεις, προβολή ταινιών καθώς και θεατρικές εκδηλώσεις πραγματοποιούνται σχεδόν καθημερινά και συμβάλουν αποφασιστικά στην ανύψωση του πολιτιστικού και πνευματικού επιπέδου του Δήμου Καλλονής.

Αθλητική Ένωση Λεκανοπεδίου Καλλονής

Στα Δάφια το έτος 1994 ιδρύθηκε φίλαθλο σωματείο με την επωνυμία "Αθλητική Ένωση Λεκανοπεδίου Καλλονής"¹²⁷ το οποίο προήλθε από την συγχώνευση των σωματείων "Γ.Π.Σ Απόλλων Δαφίων" και Α.Γ.Π.Σ.Ο Αρισβαίος" με έδρα το χωριό Δάφια Λέσβου.

Σκοπός του σωματείου είναι:

Η σύμμετρη και αρμονική ανάπτυξη των σωματικών και ηθικών δυνάμεων των μελών και η διάδοση του αθλητισμού στην υπηρεσία του Λαού, και η δημιουργία ισχυρών και ηθικών χαρακτήρων με την χρησιμοποίηση της γυμναστικής της Αγωνιστικής και λοιπών ασκήσεων σε συνδυασμό με την εφαρμογή μορφωτικού προγράμματος στους αθλούμενους.

Ο σκοπός του συλλόγου θα πραγματοποιηθεί με :

- Τη δημιουργία αθλητικών χώρων (Ήδη έχει δημιουργηθεί το Εθνικό Στάδιο Καλλονής και προπαρασκευάζεται το κλειστό γυμναστήριο).
- Την οργάνωση αθλητικών αγώνων, εορτών, εκδρομών και κάθε μορφής πολιτιστικών εκδηλώσεων, διαλέξεων αθλητισμού και πολιτιστικού περιεχομένου, με την έκδοση εντύπων κλπ.

Ο Σύλλογος διατηρεί τμήμα ποδοσφαίρου, στίβου, αθλοπαιδιών και κολύμβησης καθώς επίσης και τμήμα καλαθοσφαίρισης.

---

¹²⁷ Πληροφορίες για το Σωματείο "Αθλητική Ένωση Λεκανοπεδίου Καλλονής" παρήχθησαν από το καταστατικό ιδρύσεως του.

5.1.3 Επιχορηγήσεις Πολιτιστικών Σωματείων από τον Δήμο Καλλονής (από 01/01/2002-06/03/2003)

Δικαιούχος	Ποσό (σε €) που έχει δοθεί	Σύνολο(σε €)
Ε.Θ.Ο.Κ Καλλονής	1.760,82	15.538,81
Εκπολιτιστικός Σύλλογος Δαφίων	410,20	5.200,88
Εκπολιτιστικός Σύλλογος Παρακοίλων	440,20	6.001,02
Πολιτιστικός Αθλητικός Σύλλογος Αρίσβης	620,34	5.800,12
Σωματείο Αγ.Τριάδας	330,00	4.000,00
Αθλητική Ένωση Λεκανοπεδίου Καλλονής	3.800,00	3.800,00

Ο Δήμος Καλλονής στην προσπάθεια του να βοηθήσει οικονομικά όλους εκείνους τους πολιτιστικούς συλλόγους που έχουν άμεση ανάγκη, επιχορηγεί από τον ίδιο του τον Προϋπολογισμό διάφορα χρηματικά ποσά. Μ'αυτόν τον τρόπο καταφέρει να συντηρεί, να διατηρεί και να αναπτύσσει όλους αυτούς τους Συλλόγους που πραγματικά επιδεικνύουν σπουδαίο πολιτιστικό-πολιτισμικό έργο σ'αυτήν την κωμόπολη. Τα χρηματικά ποσά μπορούμε να πούμε πως δεν είναι αρκετά υψηλά, δεν παύουν όμως να είναι αναγκαία ιδίως σήμερα που παρουσιάζεται υψηλό κόστος βιωσιμότητας.

5.2 Φορείς Πολιτισμικής Ανάπτυξης Δήμου Αγιάσου Φιλόπτωχος Αδελφότης

Κατά το έτος 1879 συστήθηκε η πρώτη **Φιλόπτωχος Αδελφότης**¹²⁸ με σκοπό να περιθάλπει τους φτωχούς. Επειδή πάγιους πόρους είχε μόνο τις συνδρομές των μελών και την οικονομική ενίσχυση της εκκλησίας, για να εξεύρει και άλλους έδωσε στην μεγάλη αίθουσα του Αλληλοδιδακτικού σχολείου του 1848 την πρώτη θεατρική παράσταση με την "Βαβυλωνία" του Δ. Βυζαντίου επιστρατεύοντας ως ηθοποιούς τους πρώτους ερασιτέχνες της Αγιάσου. Ο ενθουσιασμός

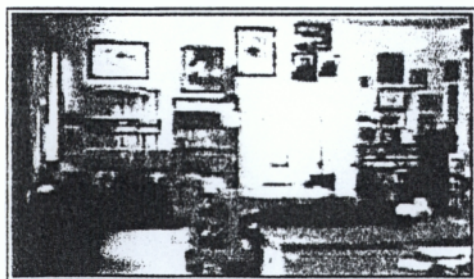
¹²⁸ Σ.Π.Κολαξιάλης, «Φιλόπτωχος Αδελφότης» Αγιάσου. Τόμος Β. Φιλανθρωπικός Σύλλογος Ανιασωτών. Αθήνα 1997. σσ 352-357

των κατοικιών που προεκλήθη από τις παρεξηγήσεις των προσώπων αυτού του έργου, οι οποίες προέρχονται από τις κατά τόπους γλωσσικές διαφορές, παρακίνησαν την Αδελφότητα να επαναλάβει την παράσταση, να δώσει και άλλες παραστάσεις με έργα άλλων θεατρικών συγγραφέων, αν και δεν έβρισκε γυναίκες για τα γυναικεία πρόσωπα, διότι η σκηνή του Θεάτρου κατά την εποχή εκείνη για τις γυναίκες ήταν απαγορευμένος καρπός και γι' αυτό τα γυναικεία πρόσωπα υποκρίνονταν οι άντρες. Από τότε οι θεατρικές παραστάσεις στην Αγιάσο έγιναν παράδοση η οποία συνεχίσθηκε μέχρι της κατοχής των Γερμανών. Είναι αξιοσημείωτο να αναφέρουμε πως η σφραγίδα της Φιλόπτωχου υπάρχει ακόμη και φυλάσσεται στο αρχείο του Αναγνωστηρίου.

Φιλεκπαιδευτική Αδελφότητα

Το 1888 διαλύθηκε η Φιλόπτωχος Αδελφότης και αντί αυτής ιδρύθηκε από τους φίλους των γραμμάτων η **Φιλεκπαιδευτική Αδελφότητα**¹²⁹ της οποίας κύριος σκοπός ήταν να βοηθάει οικονομικά τους άπορους και επιμελείς μαθητές του Ημιγυμνασίου των αρρένων για να φοιτούν και στις ανώτερες τάξεις του Γυμνασίου της Μυτιλήνης. Και αυτή η Αδελφότητα για να εξεύρει πόρους έδινε θεατρικές παραστάσεις κατά τις οποίες ούτε τώρα οι γυναίκες δεν υποκρίνονταν γυναικεία πρόσωπα.

Αναγνωστήριο Αγιάσου "Η Ανάπτυξη"

Το Αναγνωστήριο Αγιάσου «Η Ανάπτυξη» ξεκίνησε τη δράση του ως «Φιλόπτωχος Αδελφότης Αγιάσου» το 1879, με σκοπό τη

βοήθεια και ενίσχυση των πυροπαθών της μεγάλης πυρκαγιάς του 1877. Το 1888 μετονομάστηκε «Φιλεκπαιδευτική Αδελφότης Αγιάσου» και από το 1894 έλαβε την σημερινή του ονομασία:

¹²⁹ Σ.Π.Κολαεζέλης, «Φιλεκπαιδευτική Αδελφότητα Αγιάσου. Τόμος Β. Φιλοπρόεδρος Σύλλογος Αγιασωτών. Αθήνα 1997 σσ. 403-404

«Αναγνωστήριο Αγιάσου 'Η Ανάπτυξις'»¹²⁰. Το Αναγνωστήριο της Αγιάσου είναι ένα μη κερδοσκοπικό Πολιτιστικό Σωματείο, με έντονη και πολυποίκιλη δραστηριότητα στον εκπαιδευτικό, θεατρικό, πολιτιστικό και καλλιτεχνικό τομέα. Επηρέασε αποφασιστικά την κοινωνική και πολιτιστική ζωή της Αγιάσου και της Λέσβου γενικότερα, με την πλούσια Βιβλιοθήκη του, το ανέβασμα αξιόλογων θεατρικών και μουσικοχορευτικών παραστάσεων, την οργάνωση φιλολογικών διαλέξεων, την προβολή της τοπικής πολιτιστικής παράδοσης, της Λεσβιακής ηθογραφίας, της Αγιασώτικης ντοπιολαλιάς. Μια από τις σημαντικές μορφές του Αναγνωστηρίου είναι ο Πάνος Πράτσος ο οποίος διετέλεσε πρόεδρος από το 1957 μέχρι το 1998 και συνέβαλε στην ανάπτυξη και την διεύρυνση των δραστηριοτήτων του Αναγνωστηρίου, που καθιερώθηκε ως ένα από τα πλέον γνωστά και αξιόλογα πολιτιστικά σωματεία της Λέσβου με πανελλαδική προβολή.

Μέλη των Διοικητικών του Συμβουλίων αποτέλεσαν πολυάριθμοι Αγιασώτες της κωμόπολης και των παροικιών της Αθήνας και του Εξωτερικού, ευαισθητοποιημένοι σε θέματα πολιτισμού και εκπαίδευσης, που κατόρθωσαν να διατηρήσουν το Αναγνωστήριο ως πόλο έλξης και εκπαίδευσης της νεολαίας της Αγιάσου, μέχρι σήμερα. Προστάτης του Αναγνωστηρίου είναι ο Ταξιάρχης Μιχαήλ, προς τιμήν του οποίου το ίδρυμα έχτισε ένα πανέμορφο εξωκλήσι στο Καστέλι της Αγιάσου και τελεί πανηγυρικό εορτασμό κάθε χρόνο την Κυριακή των Μυροφόρων. Το Αναγνωστήριο διαθέτει σήμερα ιδιόκτητο κτίριο με αμφιθέατρο στην συνοικία Καρυά της Αγιάσου, Βιβλιοθήκη, Λαογραφικό Μουσείο, Χορωδία, Τμήμα διδασκαλίας παραδοσιακής μουσικής, Θεατρικό και Χορευτικό Τμήμα και άλλα.

Το νέο Λαϊκό Μουσείο Αγιάσου

Το νέο μικρό Λαϊκό Μουσείο Αγιάσου αποτελεί έναν πόλο έλξης για τους επισκέπτες και ένα ακόμη στολίδι της Αγιάσου. Το ονόμασαν –

¹²⁰ Γ. Χατζηβασιλείου « Ιστορία του Αναγνωστηρίου Αγιάσου 'Η Ανάπτυξις' » 1894 - 1975. Αθήνα 1975. σσ. 55-58

σωστά βέβαια-«Λαϊκό Μουσείο Αφιερωμάτων Χριστιανών ». Ίσως θα έπρεπε να συμπληρωθεί η επωνυμία αυτή με την προσθήκη «και παλαιάς αγιασώτικης κατοικίας», για να ανταποκρίνεται το περιέχον στο περιεχόμενο του.

Στην ισόγεια αίθουσα, επιφάνειας 60 περίπου τετραγωνικών που βρίσκεται στον περίβολο της εκκλησίας της Παναγίας βλέπει κανείς και θαυμάζει τα εκτεθειμένα σε οριζόντιες και κάθετες βιτρίνες αναθήματα, που αφιέρωναν οι ταμένοι και ευσεβείς χριστιανοί στη Μεγαλόχαρη. Τρεις χιλιάδες περίπου χρυσά και ασημένια κομμάτια, βραχιόλια, σκουλαρίκια, δαχτυλίδια, μαργαριτάρια, μενταγιόν, καρδιές, σταυροί. Άμφια καθώς και υφαντά χειροποίητα, χρυσοκέντητα, μεταξωτά βλατιά, σεντόνια , κουβέρτες στον αργαλειό , αληθινά λεπτά καλλιτεχνήματα που μήνες και χρόνια δούλεψαν υπομονετικά με κέφι και μεράκι οι όμορφες κοπέλες της Αγιάσου. Υπάρχουν μέσα σ'αυτά πολλά ηλικίας τριών ίσως αιώνων ενώ άλλα χρονολογούνται από τότε, που για τρίτη φορά χτίστηκε η εκκλησία της Παναγίας.

Πολιτιστικός Καρναβαλικός Σύλλογος Αγιάσου "Ο Σάτυρος".

Το καρναβάλι αποτελεί την κορυφαία εκδήλωση του συλλόγου , όλων των Αγιασωτών αλλά και της ευρύτερης περιοχής. Οι κάτοικοι της Αγιάσου ανέκαθεν ξεφάντωναν με έναν ιδιαίτερο τρόπο τις ημέρες αυτές αφήνοντας πίσω για λίγο όλες τις στεναχώριες και τα προβλήματα τους. Μαρτυρίες μεγαλύτερων αποδεικνύουν ότι το καρναβάλι γιορταζόταν στη Αγιάσο εδώ και πάνω από μισό αιώνα με χορούς μασκαρεμένων στην αίθουσα του συλλόγου. Ο σύλλογος με την επωνυμία "Σάτυρος"¹³¹ ο οποίος απαριθμεί 180 μέλη σήμερα, άρχισε από το 1985 την οργανωμένη παρουσίαση του καρναβαλιού με την μεγάλη παρέλαση των πεζών και των αρμάτων την ημέρα της Καθαράς Δευτέρας στο κεντρικό δρόμο του χωριού. Από το 1986 αρωγός στη προσπάθεια αυτή ήταν η τότε κοινότητα και σήμερα Δήμος Αγιάσου που έδωσε

¹³¹ Σ.Π.Κολαξιζέλης, «Θρύλοι και Ιστορίες της Αγιάσου». Αγιάσος, Τόμος Β. Φιλοπράσδος Σύλλογος Αγιασωτών. Αθήνα 1997 . σσ. 3562-365

μεγάλη ώθηση στη διοργάνωση του καρναβαλιού με την καθιέρωση πολιτιστικών εκδηλώσεων όλο το δεκαήμερο από την Τσικνοπέμπτη έως και την Καθαρά Δευτέρα. Καθώς και με την φιλοξενία ξένων χορευτικών συγκροτημάτων. Έτσι τα τελευταία χρόνια έχουν φιλοξενηθεί στο καρναβάλι συγκροτήματα από Σερβία, Ιταλία, Κύπρο κ.ά..Εδώ και δύο χρόνια συνδιοργανωτής του καρναβαλιού είναι πλέον ο Δήμος Αγιάσου και η συμβολή του στην επιτυχημένη συνέχισή του είναι σημαντική.

Σύλλογος Καβαλαρέων Αγιάσου "Ο Προφήτης Ηλίας"

Θεωρείται από τους παλαιότερους και ιστορικούς συλλόγους του Δήμου Αγιάσου. Έτος ιδρύσεως εκτιμάται ότι είναι το 1875 ενώ ο αριθμός μελών του υπολογίζεται στα 150 άτομα. Το έθιμο των **Καβαλάρηδων του Προφήτη Ηλία**¹³², το οποίο πραγματοποιείται στις 20 Ιουλίου κάθε χρόνου, γνωστό ως "**Τσάνια**" αναβιώνει μια βδομάδα πριν την γιορτή του Αγίου στην Αγιάσο. Στολισμένα άλογα φέρνουν με τους ήχους ζουρνά και νταουλιού τα ξύλα από το βουνό για το κουρμπάνι του Προφήτη Ηλία. Όλη την ημέρα στο δάσος στήνεται μεγάλο γλέντι και οι ήχοι ακούγονται μέχρι μακριά. Ανήμερα της γιορτής αναβιώνει το μεγάλο καλοκαιρινό πανηγύρι στην αυλή της εκκλησίας.

Γυμναστικός Ποδοσφαιρικός Σύλλογος Αγιάσου "Ο Όλυμπος"

Θα μας ήταν παράλειψη, ασχέτως εάν δεν θεωρείται πολιτιστικός σύλλογος, πως στον Δήμο Αγιάσου υπάρχει και ο Γυμναστικός Ποδοσφαιρικός Σύλλογος "**Ο Όλυμπος**"¹³³. Αυτός ο σύλλογος ιδρύθηκε το 1929 και απαριθμεί σήμερα 170 άτομα. Σύλλογος ο οποίος διαπρέπει όλα αυτά τα χρόνια και κάνει υπερήφανους όλους τους κατοίκους της Αγιάσου. Στόχος αυτού του συλλόγου ήταν πάντα να αναπτύσσει αθλητικές δραστηριότητες. Γεγονός που τα καταφέρνει σε ένα πολύ μεγάλο βαθμό αρκετά καλά. Στον Δήμο Αγιάσου –σε αθλητικό επίπεδο– λειτουργούν τμήματα ποδοσφαίρου και αθλοπαιδιών (μπάσκετ-βόλεϋ).

¹³² Σ.Π.Κολαζιζέλης, «Θρύλοι και Ιστορίες της Αγιάσου». Αγιάσος, Τόμος Β. Φιλοπρόεδρος Σύλλογος Αγιασωτών. Αθήνα 1997 σσ. 363-365

¹³³ Πληροφορίες πάρθηκαν από το καταστατικό ιδρύσεως του συλλόγου.

Παλιότερα υπήρχε και τμήμα στίβου. Πέρα από τις αθλητικές δραστηριότητες όμως πραγματοποιεί και κάποιες πολιτιστικές εκδηλώσεις όπως δεξιώσεις , χορούς σε εορτές Χριστουγέννων, Απόκριω, έκδοση ημερολογίου στο οποίο απεικονίζονται ιστορικές φωτογραφικές τόσο του αθλητικού συλλόγου όσο και του Δήμου Αγιάσου.

5.2.1 Επιχορηγήσεις Πολιτιστικών Σωματείων από τον Δήμο Αγιάσου (από 01/01/2002-01/02/2003)

Δικαιούχος	Ποσό (σε €)	Σύνολο(σε €)
Αναγνωστήριο Αγιάσου "Η Ανάπτυξη"	1.100,00	8.500,
Καρναβαλικός Σύλλογος "Ο Σάτυρος"	2.500,00	3.200,00
Σύλλογος Καβαλαρέων Αγιάσου "Ο Προφήτης Ηλίας"	310,00	2.800,00
Γυμναστικός Αθλητικός Σύλλογος Αγιάσου "Ο Ολυμπος"	3.400,00	4.000,00

Ο Δήμος Αγιάσου ανέκαθεν προσπαθούσε να ενισχύει οικονομικά τους πολιτιστικούς του συλλόγους. Άλλωστε, θεωρούνται αναπόσπαστο τμήμα του και συνεπώς φροντίζει όποτε μπορεί(όταν υπάρχουν διαθέσιμα χρηματικά ποσά) να τους στηρίζει. Οποιοσδήποτε γνωρίζει ότι για να συντηρηθεί ένας σύλλογος χρειάζεται οικονομικούς πόρους. Σ'αυτό λοιπόν συμβάλλει αποφασιστικά κυρίως τα τελευταία χρόνια ο Δήμος Αγιάσου επιχορηγώντας τους τα αναγκαία χρήματα.

Φυσικά τα χρηματικά ποσά με τα οποία επιχορηγεί τους συλλόγους του ο Δήμος Αγιάσου δεν είναι τόσα πολλά όσα πραγματικά επιθυμούν. Ουσιαστικά όμως -κατά την άποψη μου- εάν το πάρουμε σφαιρικά το ζήτημα ο Δήμος Αγιάσου πραγματικά βοηθάει έστω και με αυτά τα μικρά ποσά αν αναλογιστούμε ότι προσφέρει και μεγάλο έργο στους κατοίκους της Αγιάσου. Υπάρχει λοιπόν μια έντονη αναπτυξιακή δραστηριότητα στους πολιτιστικούς συλλόγους -και όχι μόνο- της Αγιάσου και αυτό την καθιστά μέσα στους τρεις μεγάλους αναπτυσσόμενους Δήμους της Ν.Λέσβου.

6.1 Συμμετοχή των πολιτών στην πολιτιστική ανάπτυξη

Για το λαϊκό πολιτισμό και για τη μεγάλη ανάγκη της διατήρησής του, όχι βέβαια μόνο ως μουσειακού είδους, αλλά κι ως ζωντανού θεματοφύλακα μέσα στις καινούριες κάθε φορά αντικειμενικές συνθήκες, έχουν γραφεί πάρα πολλά. Τόσα, που αναφορά που κάνω δεν έρχεται να προσθέσει κάτι καινούριο, μα να επισημάνει κάτι το γνωστό, αλλά ωστόσο ιδιαίτερα σημαντικό, μια και πρόκειται τόσο για την Αγιάσο όσο και για την Καλλονή, τόποι ιδιαίτερα μεστοί σε καταβολές και πολιτιστικές παρακαταθήκες.

Μια πρώτη βασική διαπίστωση που πρέπει να γίνει είναι ότι η καταγραφή, η διατήρηση και η διαφύλαξη των πολιτιστικών θησαυρών ενός τόπου είναι έργο κύρια των πολιτιστικών φορέων. Ένας σωστός πολιτιστικός φορέας, σαν ζωντανό κύτταρο της όλης κοινωνικής ζωής, έχει το χρέος όχι μόνο να φυλάγει τις πολιτιστικές παραδόσεις αλλά και να τις εντάσσει – στο βαθμό που αυτό είναι δυνατόν – στην καθημερινή ζωή του τόπου.

Ειδικά για τα χωριά Καλλονής και Αγιάσου, θα πρέπει να δούμε ότι, με την πάροδο του χρόνου, εξέλειπαν βασικά η βιοτεχνία, που άνθιζε άλλοτε και αποτελούσε τον κύριο μοχλό της οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης τους. Χαρακτηριστικό είναι ότι μια σειρά επαγγέλματα, που ασκούνταν παλιά έχουν σήμερα χαθεί, ακριβώς γιατί άλλαξαν οι συνθήκες και οι μορφές εκείνες της οικονομίας και της κοινωνικής οργάνωσης, που τα επέβαλαν και τα συντήρησαν. Διαφοροποίηση υπάρχει και σε μια σειρά άλλα στοιχεία της πολιτιστικής ζωής σε σχέση με παλιότερα, στοιχεία που επεμβαίνουν σε μεγάλο βαθμό και στην ατομική αλλά και στην εν γένει κοινωνική ζωή του σημερινού Καλλονιάτη και Αγιασώτη.

Υπάρχει βέβαια μια αντίληψη, που οπωσδήποτε δεν μπορεί να μας βρει σύμφωνους – σχετικά με την αλλαγή αυτή στον τρόπο της καθημερινής διαβίωσης, σχετικά με την αλλοίωση, ακόμα και με το σβήσιμο των εθίμων και ηθών, σχετικά τέλος με τις ποιο μηχανοποιημένες ή τεχνοκρατικές προδιαγραφές της σημερινής ζωής. Πρόκειται για μια ρομαντική αναπόληση τρόπων ζωής και πολιτισμού που αποκόβει τα γεγονότα και τις συνθήκες ανάπτυξης του πολιτισμού από μια σειρά καθοριστικούς παράγοντες χρονικών, κοινωνικών και οικονομικών σχέσεων.

Αν αγωνιζόμαστε για τη διατήρηση των πολιτιστικών μας παρακαταθηκών, αυτό συμβαίνει, γιατί αναγνωρίζουμε σ' αυτές τη μακριά πορεία μιας φυλής, που πολλά πέρασε και διδάχτηκε, δημιουργώντας αριστουργήματα ακόμα και μέσα σε αντίξοες συνθήκες. Ακόμα γιατί η γνωριμία μας με τις πολιτιστικές μας καταβολές, μας βοηθάει να ξεπεράσουμε – γνωρίζοντας πρώτα πρώτα το δικό μας πρόσωπο – τις συμπληγάδες της πολιτιστικής μας, μέσα σ' όλες τις άλλες, εξάρτησης. Η συνειδητοποίηση της πολιτιστικής μας οντότητας μας επιτρέπει, κοντά στα άλλα, να γνωρίσουμε σωστά τις παγκόσμιες πολιτιστικές κατακτήσεις, χωρίς όμως να αλλοτριωθεί ο χαρακτήρας της ελληνικής μας ταυτότητας από ξενόφερτα πρότυπα και υποπροϊόντα, που δυστυχώς ταλανίζουν κάθε γωνιά αυτής της χώρας και κατά συνέπεια την Καλλονής και της Αγιάσου.

Έτσι λοιπόν, οι πολιτιστικοί φορείς από τη μια μεριά και η ατομική πρωτοβουλία και το μεράκι από την άλλη, πρέπει να βοηθήσουν για να διατηρηθεί ο λαϊκός πολιτισμός της Καλλονής - Αγιάσου. Στοιχεία της φιλολογικής κι εθνικής λαογραφίας του Δήμου Καλλονής και Αγιάσου έχουν καταγραφεί κι έχουν συγκεντρωθεί, όχι όμως τόσο υπεύθυνα και συστηματικά – εννοούμε μνημεία του λόγου, έθιμα κι άλλα. Αναμφισβήτητα όμως υπάρχει ένα μεγάλο μέρος αυτού του θησαυρού, που δεν είναι γνωστό σε όλους και που θα πρέπει να αποκαλυφθεί. Πάρα πολλοί έχουν στα χέρια τους παλιά έγγραφα, φωτογραφίες

ιστορικής ή άλλης σημασίας, σημειώσεις, παλιές εφημερίδες της Λέσβου της Καλλονής, της Αγιάσου και άλλων χωριών, σπάνια έντυπα. Λέμε: να διατηρηθεί ο πολιτιστικός μας θησαυρός, αλλά πρέπει να συμπληρώσουμε: και να γίνει πλατιά γνωστός σε όλο τον κόσμο. Προς την κατεύθυνση αυτή μπορούν να βοηθήσουν τόσο τα περιοδικά "Τα Καλλονιάτικα"- "Τα Παρακοιλιώτικα" όσο και το περιοδικό "Η Αγιάσος", που με την πλατιά κυκλοφορία τους μπορούν να παρουσιάσουν και να κάνουν γνωστά πολύτιμα άγνωστα στοιχεία από τις ιστορικές καταβολές μας, αρκεί να τεθούν στη διάθεσή τους.

6.2 Ανανέωση της πολιτιστικής έκφρασης από πολιτιστικούς φορείς Δήμου Καλλονής και Αγιάσου.

Οι δυνατότητες ανανέωσης της πολιτιστικής έκφρασης από πολιτιστικούς φορείς τόσο του Δήμου Καλλονής όσο και του Δήμου Αγιάσου είναι σίγουρα πάρα πολλές. Απαραίτητη είναι όμως η σωστή πνευματική καθοδήγηση στις υπάρχουσες λαϊκές αξίες. Η νέα αλλά και παλιά γενιά των Καλλονιατών και Αγιασωτών έχει να επιδείξει στις μέρες μας πολλές δυνατότητες στον πολιτιστικό τομέα. Ερασιτέχνες μουσικοί και ηθοποιοί, λαϊκοί στιχουργοί και ποιητές, ζωγράφοι, θεατρογράφοι, ξυλογλύπτες, κεραμιστές, αγιογράφοι και άλλοι πρέπει να ενταχθούν στις στρατιές της πολιτιστικής αναγέννησης των δήμων αυτών. Η πνευματική καθοδήγηση πρέπει να τους αναδείξει πρώτα, να τους γνωρίσει παραπέρα και ιδιαίτερα να τους απαλλάξει από τον ασφυκτικό κλοιό που τους έχει δημιουργήσει η εμπορευματοποίηση της παραγωγής τους. Εδώ η παρέμβαση του πολιτιστικού φορέα είναι να φροντίσει για την ουσιαστική γνωριμία, πριν απ'όλα των ίδιων των κατοίκων της Καλλονής και της Αγιάσου, αλλά να πλαταίνει και έξω από τα όρια τους.

Μέσα στις δραστηριότητες του πολιτιστικού φορέα είναι να φροντίσει για την ουσιαστική γνωριμία πριν απ'όλα των ίδιων των κατοίκων (Καλλονιατών-Αγιασωτών) με την προϋπάρχουσα και την καθημερινά δημιουργούμενη λαϊκή παράδοση. Η σύνδεση οποιασδήποτε

πολιτιστικής δουλειάς από το φορέα, με την κοινωνική πραγματικότητα και με το καθημερινό πρόβλημα του Καλλονιάτη και του Αγιασώτη είναι μια διαδικασία ζωντανής και σφύζουσας εναλλαγής που θα πρέπει να αποτελέσει ένα πρώτο μέλημα. Γιατί, παραδείγματος χάρη εκθέσεις κεραμικής, ξυλογλυπτικής κλπ πρέπει να δοκιμάζουν την αξία τους στις «ένδοξες Αθήναις» εμποροπόζαζα και να μη γίνονται πρώτα κτήμα και γνώση των ανθρώπων, μέσα στους οποίους τα δημιούργησε ο καλλιτέχνης;

Ένας πολιτιστικός φορέας καταξιωμένος πλατιά έξω από τα στενά πλαίσια του χωριού και του νησιού και με την πλούσια υλικοτεχνική υποδομή που έχει στη διάθεση του, μπορεί να σταθεί εμπόδιο στις ποικίλες μορφές πολιτιστικής αλλοτρίωσης στο χωριό. Μπορεί να προβάλλει αξιόλογες ταινίες, να παρουσιάσει σημαντικά θεατρικά έργα, να οργανώσει ομιλίες για θέματα οικονομικά, κοινωνικά, αγροτικής ζωής, καλλιεργειών, να θίξει εκλαϊκευμένα τεχνικά θέματα, θέματα για τις σχέσεις των δύο φύλων, για τον πολιτικό γάμο, για την εργαζόμενη γυναίκα(η αγρότισσα χαρακτηριστικό παράδειγμα). Μπορεί να αναλύει μια σειρά από νέους όρους που έχουν μπει έτσι κι αλλιώς στην καθημερινή μας ζωή ή να γίνει ένα σωστό και ελεύθερο «λαϊκό πανεπιστήμιο» για τα προβλήματα της σύγχρονης πραγματικότητας(λ.χ ειρήνη, μόλυνση περιβάλλοντος)και για θέματα που απασχολούν τους κατοίκους του χωριού.

δ.3 Προτάσεις-Σχέδιο πολιτιστικής παρέμβασης στο σχεδιασμένο συνολικής ανάπτυξης του Δήμου Καλλονής και Αγιάσου.

Στην Καλλονή και στην Αγιάσο είναι σίγουρο πως μπορεί να υπάρξει οικονομική άνθηση, που στη συνέχεια θα φέρει ακόμη περισσότερο την πνευματική και πολιτιστική αναγέννηση. Τόσο ο Δήμος Καλλονής όσο και ο Δήμος Αγιάσου είναι ίσως από τις λίγες περιοχές που μπορεί να μπει ένας πιο γρήγορος ρυθμός ανάπτυξης για καλύτερες συνθήκες διαβίωσης και νέα ποιότητα ζωής.

Με τις παρακάτω σκεψεις εκφρασω καποιες στοιχειωοης αποψεις για να μπορέσει να συντελεστεί στην Καλλονή και στην Αγιάσο η οικονομική ανάκαμψη. Νομίζω πως το βασικό πρόβλημα είναι η δημιουργία νέων θέσεων εργασίας που θα ανεβάσουν την συνολική παραγωγή, θα βελτιώσουν το εισόδημα των κατοίκων, θα λύσουν ως ένα βαθμό το πρόβλημα της ανεργίας και της ετεροαπασχόλησης, θα κρατήσουν τη νεολαία στον τόπο όπου γεννήθηκαν και θα γίνει έτσι αναβάθμιση στη σύνθεση του πληθυσμού. Προς την κατεύθυνση αυτή προτείνω τα παρακάτω:

- ❖ Δημιουργία νέας βιομηχανικής μονάδας επεξεργασίας του ελαιοκάρπου τόσο στον Δήμο Καλλονής όσο και στον Δήμο Αγιάσου (Η Νήσος Λέσβος είναι ένα ευλογημένο νησί καθότι το 75% περίπου καλύπτεται με ελαιόδεντρα και πεύκα). Το νέο εργοστάσιο θα πρέπει να έχει όλες τις σύγχρονες προδιαγραφές ώστε να πετύχει χαμηλό κόστος μεταποίησης.
- ❖ Δημιουργία εργοστασίου για τη βιομηχανική επεξεργασία των καστανών στην περιοχή του Δήμου Αγιάσου για την παραγωγή του αλεύρου πολυτελείας που έχει μεγάλη ζήτηση στην αγορά. Η ενέργεια αυτή μπορεί να επεκταθεί και σε εργοστάσιο μπισκότων, μια και ο χαρακτήρας του προϊόντος αυτού παρουσιάζει χαμηλό κόστος μεταφοράς. Στην κατεύθυνση αυτή μπορεί να γίνει και εισαγωγή πρώτης ύλης, ώστε η λειτουργία του να είναι μόνιμη.
- ❖ Διαρθρωτικές αλλαγές στον αγροτικό τομέα με τα παρακάτω μέτρα:

α) Εγκατάλειψη των προβληματικών περιοχών με υψηλό κόστος παραγωγής και χαμηλή αποδοτικότητα.

β) Δημιουργία φορέα Ν.Π.Ι.Δ που θα διαχειριστεί τα εκκλησιαστικά κτήματα, καθώς και τα κτήματα που οι δικαιούχοι είτε δεν μπορούν να τα καλλιεργήσουν (π.χ δεν είναι αγρότες ,είναι μετανάστες)είτε θέλουν να αποφύγουν διάφορους κινδύνους.

γ) Διάνοιξη νέων αγροτικών δρόμων με αναγκαστικές απαλλοτριώσεις. Είναι ένα πολύ σημαντικό πρόβλημα που απασχολεί και τους δύο μεγάλους Δήμους. Υπολογίζεται ότι μέσα στο Γ' ΚΠΣ εντάσσονται οι ενέργειες απαλλοτριώσεων. Το χρηματικό κόστος φυσικά είναι τεράστιο και επιβαρύνει κατά συνέπεια και τον προϋπολογισμό του εκάστοτε Δήμου.

δ) Ηλεκτροδότηση της περιοχής που είναι κάτω από το χωριό Καρίνη (περιοχή Αγιάσου) για να μπορέσουν έτσι να γίνουν οι σύγχρονες υδροκαλλιέργειες της ελιάς με στόχο τη στρεμματική απόδοση.

- ❖ Δημιουργία οργανισμού ή εταιρείας για τη βιομηχανική επεξεργασία του ξύλου, για ξυλεία οικοδομής, επίπλου και χαρτοποίησης. Στην κατεύθυνση αυτή να αξιοποιηθούν οι υπάρχουσες βιοτεχνίες και αποτελέσουν το κύτταρο αυτού του οργανισμού, που θα αναλάβει και την εμπορία των προϊόντων.
- ❖ Επέκταση της κτηνοτροφίας σε νέες περιοχές, που είναι αντιοικονομικές και που θα πρέπει να εγκαταλειφθούν.
- ❖ Δημιουργία με τη βοήθεια του Υπουργείου Γεωργίας δημοτικής ιχθυολογικής δεξαμενής για την εκτροφή πέστροφας, που θα καλύψει συμπληρωματικές ανάγκες του νησιού σε ψάρι. Επιπλέον δε, στον κόλπο της Καλλονής γίνεται σήμερα μια τεράστια προσπάθεια ιχθυοκαλλιέργειας οστράκων –μυδιών. Είναι τρομερά μεγάλη η ζήτηση τους και γι'αυτό για να μην υπάρξουν έντονα φαινόμενα εμπορευματοποίησης, ο Δήμος Καλλονής σε συνεργασία με το Λιμενικό Σώμα έχει επιβάλει αρκετά αυστηρά μέτρα πχ. υψηλά πρόστιμα.
- ❖ Δημιουργία ξενοδοχειακών μονάδων, με δυνατότητες εκμετάλλευσης χειμερινού και θερινού τουρισμού. Οι ξενοδοχειακές αυτές μονάδες μπορεί να γίνουν με συμμετοχή του Ε.Ο.Τ και ένα σύνολο ιδιωτών. Στον Δήμο Καλλονής και συγκεκριμένα στην Σκάλα Καλλονής υπάρχουν ξενοδοχειακές

εγκαταστάσεις θερινού τουρισμού. Δεν υπάρχουν όμως αυτές του χειμερινού τουρισμού. Αποτελεί μια σπουδαία αναπτυξιακή λύση που μόνο όφελος θα έχει να προσφέρει στο Δήμο Καλλονής .

- ❖ Δημιουργία ενός σύγχρονου γηροκομείου με ολοκληρωμένα προγράμματα για τους υπερήλικες του νοτιοανατολικού διαμερίσματος της Ν.Λέσβου.
- ❖ Δημιουργία συνεταιρισμού καταναλωτών που δίνει τη δυνατότητα για καλύτερα ποιοτικά αγαθά και με σχετικά χαμηλό κόστος.

Όλα τα παραπάνω θα πρέπει να γίνουν με την άμεση επίβλεψη επιστημονικοτεχνικής επιτροπής, κατά προτίμηση δημοτών Καλλονής-Αγιάσου καθώς επίσης και υπό την αιγίδα της Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- ΑΛΙΠΡΑΝΤΗΣ Θ., «*Ι.Μονή Παναγίας Μυρσινιώτισσας*», Αθήνα 1975.
- ΑΝΑΓΝΩΣΤΟΠΟΥΛΟΥ Μ., «*Μια λεσβιακή φορεσιά του 18^{ου} αιώνα με τις παραλλαγές της*», *Λεσβιακά*, Τόμος Θ', Εταιρεία Λεσβιακών Μελετών, Μυτιλήνη 1985, σσ. 13-26.
- ΑΝΑΣΤΑΣΕΛΛΗΣ Σ., «*Αγιασώπικο Καρναβάλι-Λεσβιακά*», στ' Τόμος, Εταιρεία Λεσβιακών Μελετών, Μυτιλήνη 1973.
- ΑΡΙΣΤΕΙΔΟΥ Γ., «*Βενιαμίν ο Λέσβιος-Απολογία ιστορική και κριτική υπέρ του ιερού κλήρου της Ανατολικής Εκκλησίας*», Αθήνα, 1880.
- ΒΑΓΙΩΝΑ Κ.Α. «*Πολιτισμός & Τοπική Αυτοδιοίκηση - Πρακτικά Συνεδρίου Τ.Ε.Δ.Κ.Ν.Α.*» Αθήνα 2000
- ΒΑΪΤΣΟΥ Κ. «*Οικονομική Ανάπτυξη*» Αθήνα 1980, σσ.12
- ΒΑΛΕΤΑΣ Γ., «*Ο Άγιος Ιγνάτιος ο Αγαλλιανός και το εν Λέσβω αναμορφωτικόν έργον του*», *Θεολογία* 10, Αθήνα 1932.
- ΒΑΛΕΤΑΣ Γ., «*Η Αρχιτεκτονική της Αγιάσου και η πολεοδομική της δομή*» *Αγιάσος*, 2 τόμος, τεύχος 46, Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών, Αθήνα 1997, σσ. 115-118
- ΔΑΡΑΚΗ Π., *Πολιτισμός & Τοπική Αυτοδιοίκηση 1999*, εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2000.
- ΔΙΟΝΥΣΙΟΣ, μητρ. «*Τρίκκης, Προσκυνητάριον Μοναστηρίου Αγίου Ιγνατίου Λέσβου*», (Β' έκδ), Αθήνα 1954
- ΔΡΑΚΟΣ Ε., «*Η μονή Λειμώνος*», *Εκκλησία Δ* (1926) Αθήνα 1950.
- ΚΑΖΑΚΟΣ Π. «*Μαθήματα Περιφερειακής Ανάπτυξης*» Αθήνα 1984
- ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ «*Πολιτιστικός-Αθλητικός Σύλλογος ΑΡΙΣΒΗΣ*»
- ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ «*Ερασιτεχνικός Θεατρικός Όμιλος Καλλονής*»
- ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ «*Εκπολιτιστικός Σύλλογος Δαφίων*»
- ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ «*Εκπολιτιστικός Αγροτικός Σύλλογος Παρακοίλων*»
- ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ «*Η Ευποιία*»
- ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ «*Σωματείο Μικρασιατών Καλλονής*».
- ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ «*Σχολή Βυζαντινής Σχολής*».
- ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ «*Καρναβαλικός Σύλλογος Αγιάσου 'Ο Σάτυρος'*».
- ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ «*Σύλλογος Καβαλαρέων Αγιάσου 'Ο Προφήτης Ηλίας'*».
- ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ «*Γυμναστικός Ποδοσφαιρικός Σύλλογος Αγιάσου 'Ο Όλυμπος'*».
- ΚΑΤΑΣΤΑΤΙΚΟ «*Σωματείο Αγίας Τριάδας*»
- Κεντρική Ένωση Δήμων & Κοινοτήτων Ελλάδος «*Σύγχρονος Πολιτισμός & Ανάπτυξη-Πρακτικά Συνεδρίου ΚΕΔΚΕ*» Θεσσαλονίκη 2001
- Κεντρική Ένωση Δήμων & Κοινοτήτων Ελλάδος «*Αδελφοποίηση Πόλεων -Πρακτικά Συνεδρίου ΚΕΔΚΕ*» Κρήτη 2000

- Κεντρική Ένωση Δήμων & Κοινοτήτων Ελλάδος «Πολιτιστική Δραστηριότητα των Ο.Τ.Α και Προοπτικές» 1 τόμος, Αθήνα 1993, σσ.22
- Κεντρική Ένωση Δήμων & Κοινοτήτων Ελλάδος «Σύγχρονος Πολιτισμός και Ανάπτυξη-Πρακτικά Συνεδρίου ΚΕΔΚΕ» Κως 2000
- ΚΟΛΑΞΙΖΕΛΗΣ Π., «Φιλόπρωχος Αδελφότης», Αγιάσος, Τόμος Β, Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών, Αθήνα 1997, σσ. 352-357
- ΚΟΛΑΞΙΖΕΛΗΣ Π., «Φιλεκπαιδευτική Αδελφότητα», Αγιάσος, Τόμος Β, Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών, Αθήνα 1997, σσ. 403-404
- ΚΟΝΤ Κ., «Αγιάσο», 3 τόμος, τεύχος 47, Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών, Αθήνα 1986.
- ΚΟΝΤΟΥΛΗ –ΤΟΚΜΑΚΙΔΟΥ Μ., «Το χρονικό της γενιάς μας», 2 τόμος, τεύχος 31, Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών, Αθήνα 1985.
- ΚΟΡΟΜΗΛΑΣ Κ., «Η μουσικοχορευτική παράδοση της Αγιάσου. Μέρος Α'», Αγιάσος, 4 τόμος, τεύχος 91, Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών, Αθήνα 1995, σσ. 4-8.
- ΚΟΥΔΟΥΝΕΛΛΗΣ Χ., «Ασβεστοποιία και ασβεστοποιία της Αγιάσου», Αγιάσος, 4 τόμος, τεύχος 84, Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών, Αθήνα 1994, σσ. 11-14.
- ΚΟΥΤΣΚΟΥΔΗΣ Π., «Η παράδοση συνεχίζεται... Οι φετινές καρναβαλικές εκδηλώσεις του «Σατύρου» στην Αγιάσο», Αγιάσος, 2 τόμος, τεύχος 45, Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών, Αθήνα 1988, σσ. 3-10.
- ΚΟΥΤΣΚΟΥΔΗΣ Π., «Καρναβάλι. Η πολιτιστική διάσταση του εθίμου», Αγιάσος, 2 τόμος, τεύχος 37, Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών, Αθήνα 1986, σσ. 3-7.
- ΚΟΥΤΣΚΟΥΔΗΣ Π., «Οι καρναβαλικές εκδηλώσεις στην Αγιάσο», Αγιάσος, 4 τόμος, τεύχος 82, Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών, Αθήνα 1994, σσ. 20-24.
- ΚΟΥΤΣΚΟΥΔΗΣ Π., «Η πρώτη λαϊκή ορχήστρα εγχόρδων της Αγιάσου», Αγιάσος, 4 τόμος, τεύχος 68, Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών, Αθήνα 1992, σσ. 3-7.
- ΜΑΥΡΑΓΑΝΗΣ Γ., «Ιστορικά του τόπου μας (Αγιάσος Λέσβου)», Αγιάσος τεύχος 38, Σύλλογος Αγιασωτών Αθήνα 1983, σσ. 69-73.
- ΜΑΥΡΑΓΑΝΗΣ Γ., «Γιορτές και Πανηγύρια», Αγιάσος, τεύχος 9, Σύλλογος Αγιασωτών Λέσβου, Αθήνα 1983, σσ. 122-123.
- ΜΗΤΡ. ΣΑΡΔΕΩΝ Γ. «Ή εκκλησία Μηθύμνης δια μέσου των αιώνων» Αθήνα 1938. σελ.40-41
- ΜΙΣΓΙΡΗΣ Σ., «Ιστορία της Καλλονής», Καλλονή- Λέσβου 1974. σσ 37-40, 27-29
- ΜΙΣΣΙΟΣ Κ., «Προγράμματα Αναγνωστηρίου Αγιάσου», τεύχη 67-68-69, Αθήνα 1986, σσ. 27-28.

- ΜΟΥΤΖΟΥΡΗΣ Ι, «Ο Μοναχισμός της Λέσβου» Τα Καλλονιάτικα τεύχος 30, Σύλλογος Καλλονιατών. Λέσβου, Αθήνα 1985,σελ.132-136
- ΜΟΥΤΖΟΥΡΗΣ Ι., «Η Καλλονή και τα χωριά της. Οικιστική κατάσταση τους πρώτους αιώνες της Τουρκοκρατίας», Τα Καλλονιάτικα, τεύχος 31, Σύλλογος Καλλονιατών Λέσβου, Αθήνα 1985, σσ. 13-14.
- ΜΠΙΤΣΑΝΗ Ε.«Πολιτιστική Περιφερειακή Ανάπτυξη»Καλαμάτα 1999 σσ. 34-35
- ΠΑΓΩΤΕΛΗΣ Σ., «Οικοδομική και αρχιτεκτονική της Αγιάσου», Αγιάσος, τόμος 2, τεύχος 41, Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών, Αθήνα 1987, σσ. 3-7.
- ΠΑΠΑΣΤΥΛΙΑΝΟΣ Α., «Πηγή ζωής και αγαθών ο Κόλπος Καλλονής», Τα Καλλονιάτικα, 32 τεύχος, Σύλλογος Καλλονιατών Λέσβου, Αθήνα 1985, σσ. 6-8.
- ΠΡΑΤΣΟΣ Π., «Το λαογραφικό μουσείο του Αναγνωστηρίου», 3 τόμος , τεύχος 48, Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών, Αθήνα 1988, σσ. 3-5.
- ΠΡΟΒΑΤΑΣ Δ. «Ανάπτυξη και Προοπτικές του Πολιτισμού»4 τεύχος,Ιούλιος-Αύγουστος Αθήνα 1997, σσ.60
- ΣΤΑΥΡΟΥ Κ., «Η χορευτική παράδοση της Αγιάσου και η σχέση της με την κοινωνική ζωή», Αγιάσος,4 τόμος,τεύχος74, Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών, Αθήνα 1993, σσ. 6-9.
- Τοπική Ένωση Δήμων&Κοινοτήτων Ελλάδος«Τοπική Αυτοδιοίκηση και Πολιτιστική Ανάπτυξη-Πρακτικά Συνεδρίου»Αθήνα 2000
- ΤΡΑΓΕΛΛΗΣ Χ., «Στην πλατεία της Καλλονής», Τα Καλλονιάτικα, 49 τεύχος , Σύλλογος Καλλονιατών Λέσβου, Αθήνα 1989,σσ.1618.
- ΤΣΕΛΕΚΑΣ Κ., «Εντυπώσεις από έναν περίπατο στην Καλλονή». Τα Καλλονιάτικα, 27 τεύχος, Σύλλογος Καλλονιατών Λέσβου, Αθήνα 1984, σσ. 8-9.
- ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Γ.,«Η βιοτεχνία της Αγιάσου...»,3 τόμος , 47 τεύχος,Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών, Αθήνα 1988, σσ.7-9.
- ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Γ.,«Η Παναγία της Αγιάσου»,4 Τόμος,τεύχος 89,Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών,Αθήνα 1995,σσ 8-10
- ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Γ., «Μουσικοχορευτική παράδοση της Λέσβου», Αγιάσος, 4 τόμος, τεύχος 77, Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών, Αθήνα 1993, σσ. 3-9.
- ΧΑΤΖΗΒΑΣΙΛΕΙΟΥ Γ., «Η ξυλογλύπτες της Αγιάσου... και η τέχνη τους», Αγιάσος, Τόμος 3, τεύχος 47, Φιλοπρόοδος Σύλλογος Αγιασωτών. Αθήνα 1988, σσ. 7-9.
- ΨΑΛΤΗΣ Π., «Λαογραφικά Σημειώματα». Λεσβιακές Σελίδες, Αρ. Ν. Δελής και Δ. Π. Ματζουράνης (επιμ.), Αθήνα 1950. σσ. 139-150.

- ΔΗΜΟΣ ΑΓΙΑΣΟΥ - ΚΑΛΛΟΝΗΣ
- ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ
- ΠΕΠ Γ'ΚΠΣ 2000-2006
- ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΑΤΤΙΚΗΣ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΒΟΡΕΙΟΥ ΑΙΓΑΙΟΥ
- ΤΑΜΕΙΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ & ΑΠΑΛΟΤΡΙΩΣΕΩΝ
- ΥΠΗΡΕΣΙΑ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΠ "ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ"
- ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ
- Υ.Π.Ε.ΧΩ.ΔΕ
- ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΕΡΓΑΣΙΑΣ & ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΑΣΦΑΛΙΣΕΩΝ
- ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΔΙΟΙΚΗΣΗΣ & ΑΠΟΚΕΝΤΡΩΣΗΣ

ΑΡΧΕΙΑΚΟ ΥΛΙΚΟ

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΑΓΙΑΣΟΥ

- 1) **ΑΓΙΑΣΟΣ**
Δεκαπενθήμερο-Εβδομαδιαίο
Περιοδικό
- 2) **ΦΟΥΡΤΟΥΤΗΡΑ**
Εβδομαδιαίο
- 3) **ΑΓΙΑ ΣΙΩΝ**
Μηνιαίο- Εκκλησιαστικό –
Ιστορικό
- 4) **ΑΓΙΑΣΟΣ**
Διμηνιαίο-Λαογραφικό

ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ ΚΑΛΛΟΝΗΣ

- 1) **ΔΕΛΤΙΟΝ**
Μηνιαίο-Εκκλησιαστικό-
Ιστορικό
- 2) **ΚΑΛΛΟΝΗ**
- 3) **ΤΑ ΚΑΛΛΟΝΙΑΤΙΚΑ**
Διμηνιαίο-Λαογραφικό
- 4) **ΤΑ ΠΑΡΑΚΟΙΛΙΩΤΙΚΑ**
Διμηνιαίο-Λαογραφικό
- 5) **ΤΟ ΡΟΔΟΣΤΑΛΙ**
Τριμηνιαίο-Λογοτεχνικό -
Λαογραφικό

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΑΓΙΑΣΟΥ

- 1) **ΑΓΙΑΣΣΟΣ**
Εβδομαδιαία-Τοπική
- 2) **ΛΑΪΚΗ ΦΩΝΗ**
Εβδομαδιαία-Τοπική
- 3) **ΦΟΥΡΤΟΥΤΗΡΑ**
Ετήσια-Σατιρική –
Αποκρίατική
- 4) **ΕΠΑΡΧΙΑΚΗ**
Εβδομαδιαία-Τοπική
- 5) **ΗΧΩ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣΟΥ**
Εβδομαδιαία-Τοπική
- 6) **ΤΑ ΝΕΑ ΤΗΣ ΑΓΙΑΣΟΥ**
Εβδομαδιαία-Τοπική
- 7) **ΓΚΡΙΝΙΑ**
Σατιρική

ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΚΑΛΛΟΝΗΣ

- 1) **ΑΓΡΟΤΙΚΟΣ ΤΑΧΥΔΡΟΜΟΣ**
Τρισεβδομαδιαία
- 2) **ΒΕΕΛΖΕΒΟΥΛ**
Σατιρική
- 3) **ΑΓΡΟΤΗΣ**
Δισεβδομαδιαία
- 4) **ΚΑΛΛΟΝΗ**
Μηνιαία
- 5) **ΤΑ ΝΕΑ ΣΤΗΝ ΚΑΛΛΟΝΗ**
Ενημερωτική